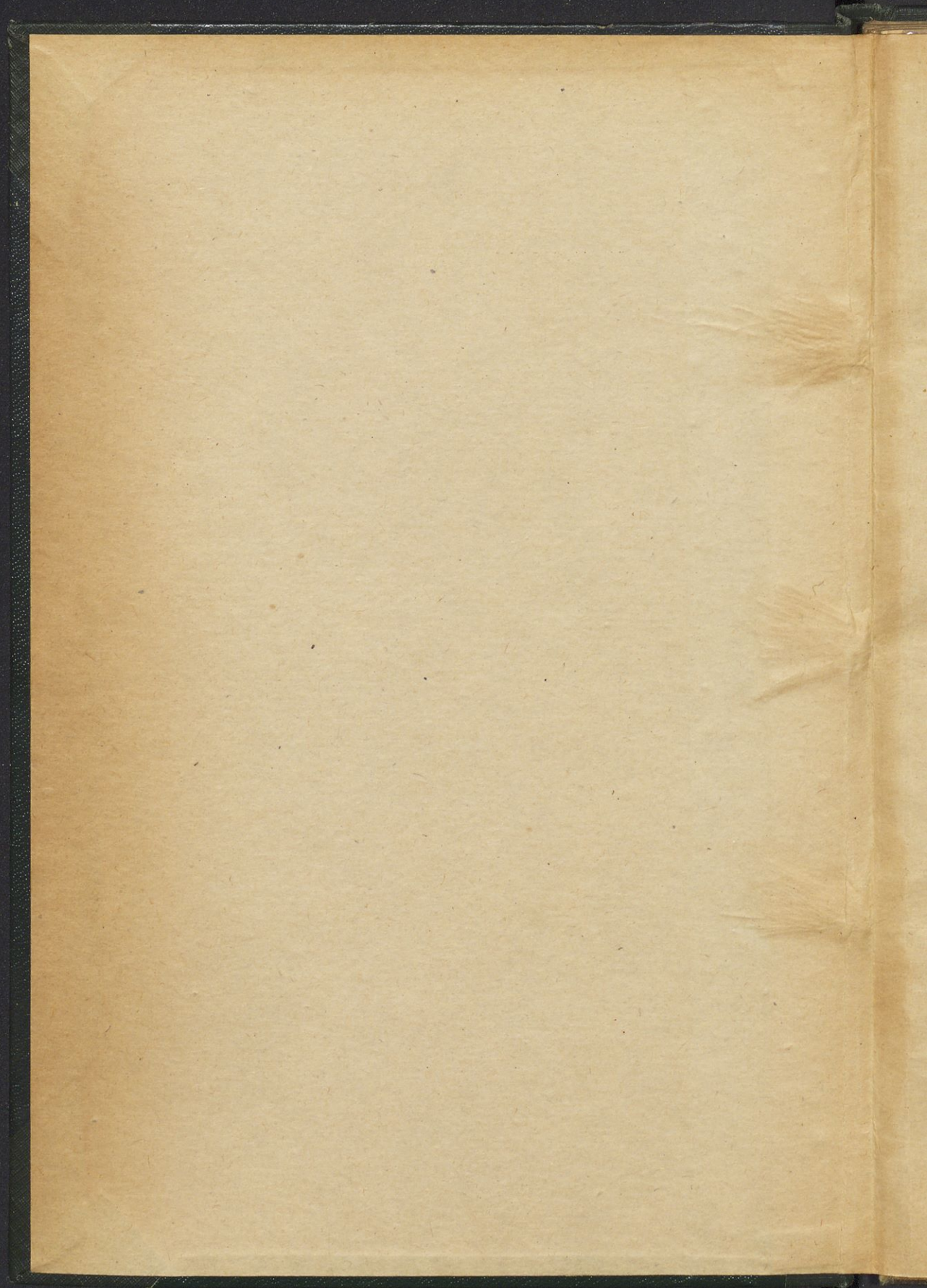

49138

Fr. Podkrajcar
Ljubljana 1913.

LIVŠKO JEZERO

EPSKA PESEM.

SPISAL 22 2 2 2 2

ANTON KLODIČ-SABLADOSKI,

NA SVETLO DAL 2 2

V KOM. ZALOGI 2 2 2

NARODNE TISKARNE

V GORICI 2 2 2 2

MAKS KLODIČ-SABLADOSKI.

SSS

CENA 2 K.

1912

LIVŠKO JEZERO

EPSKA PESEM.

SSSSSS SPISAL 2 2 2 2 2

ANTON KLODIČ-SABLAĐOSKI,

SS NA SVETLO ĐAL 2 2

SSS V KOM. ZALOGI 2 2 2

NARODNE TISKARNE

SSSS V GORICI 2 2 2 2

MAKS KLODIČ-SABLAĐOSKI.

1912

49138

030005197

OPOMBA

Ker menim, da bi bilo v škodo slovenski književnosti, ko bi se dalje odnašala izdaja „Livškega jezera“, in ker želim, da naj se spozna mali, premili kot naše ožje domovine širom slovenske zemlje, prevzel sem jaz z dovoljenjem po napornem duševnem delu utrujenega pisatelja skrb za izdajo tega njegovega najnovejšega dela.

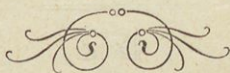
Novo mesto 1912.

Maks Klodič-Sabladoski.

Dolžnost me veže, da se toplo zahvalim gospodom, ki so me osrčevali in ki so mi pomagali na delu ali z dobrim svetom, ali kako drugače. Bili so ti gospodje baron Andrej Winkler, bivši deželni predsednik na Kranjskem, dvorni svetnik v pok. vitez Matevž Ternovec, dr. Hilarij Zorn, profesor veronauka na veliki c. kr. realki v Gorici. Za pripomoč s knjigami se zahvaljujem posebno gospodu arhitektu Domeniku vitezu Pulgherju v Trstu, ki je živel 19 let v Carigradu. On mi je dal na razpolago svoje lastne strokovne spise in svojo bogato knjižnico.

Trst 1912.

Pisatelj.

Kar sem slišal **mlad** od dedov,
Kar sem zvedel od sosedov
Starodavnih bajnih zgodeb,
Kar o njih sem čital sodeb,
Razne svoje doživljaje,
Srčne svoje občutljaje,
Zložil vse sem **star** v enoto :
Enim morda na zabavo,
Drugim morda v premissljava.

Anton Klodič-Sabladoski.

Kazalo.

	stran
1. spev Livško jezero	1
2. „ V Čedad	4
3. „ V samostanu	9
4. „ Čedajski most	15
5. „ Sladka tajna	21
6. „ Na sledu	26
7. „ Našel	32
8. „ Na snubitvi	38
9. „ Božja pot	43
10. „ Carigrad	50
11. „ Cerkev svete Sofije	57
12. „ Kako so Križarji osvojili Carigrad	63
13. „ Povrat iz Carigrada do Aten	70
14. „ Od Aten do doma	80
15. „ Vitez ropar	88
16. „ Priprave na obrambo	91
17. „ Nakana na jezero	99
18. „ Jezero je izginilo	101
19. „ Votlina prazna na mesto jezera	104
20. „ Priprave na napad grada	108
21. „ Pomoč se bliža	111
22. „ Poraz in smrt viteza	114
23. „ Priprave na napad vitezovega grada	118
24. „ Vitezov grad razrušen	122
25. „ Votlina pošušena	126
26. „ Nova hiša	129
27. „ Cerkev	134
28. „ Svatba	139

I.

V visočino, v kateri orel
 Smelo vije vzletne kroge,
 Matajur svoj vrh dviguje,
 A nasproti njemu širi
 Kolk zeleno tratno sleme,
 Med gorama tema dvema
 Pa počiva kakor v krilu
 Lepa Livška vzor-poljana.
 Ne poljana v davno prošlem
 Času, nego jezerina,
 Ko krščanje so se bili
 Za grobišče Odrešnika
 Tam na jutru, v Palestini,
 Jezerina vsôd obdana
 Črnim gozdom. — Sredi vode
 Béli gradec se na skali,
 Gradec varen pred napadi.
 Dókaj čolnov na vodini
 Lahkih služi slug krdelu
 Gospodarja tega grada,
 Ki prevaža preko vode
 Z južne strane na polnočno
 Veroupne božjehodce
 Iz Oglejske očaknine.
 Trop za tropom tod odhaja
 Na Koroško v Osojane,
 Kjer posluša Mati Božja
 Njih žalobe, njih pritožbe,
 Njihne želje srčne, vroče,

Kjer svoj mir je našel večni
 Kakor hlapec samostanski
 Bolko smeli, kralj ponosne
 Poljske zemlje, umoritelj
 Svetca, škofa Stanislava. —

Kdo pač štel bi trop za tropom,
 Ki za mezdo ga primerno
 Čoln za čolnom, dan za dnevom
 Nosi preko jezerine?
 S tem in drugim blagostanje
 Cvete čolnov gospodarju.

Hlapcev kopa: Ravnar, Šturem,
 Pik, Golob in stari Perat,
 Trebi mu po gozdih lazne,
 Na katerih pase lepa
 Čreda raznih se živali,
 Volnonosnih, mlekodajnih
 Vitorogih in kopitnih.

Svojih Bog je blagodatij
 Kaj obilo vsul na tega
 Zemlje plodne gospodarja.
 Klical se je Srečko, v skladu
 S srečo, ki mu jo množila
 Žena Milka z malo hčerjo
 Vido v gradu je sred vode.

God desetič praznovala
 Že je Vida, brhko devče,
 Čvrsto kakor cvet v spomladi,
 Njo je skrbno mati iz mlada

Že učila veronauka:

Da je večni Bog vse stvaril,
Solnce, zemljo, nas pa zvezde;
Da človeška duša žije
In po smrti v vekov veke;
Da grešila Eva sta in
Adam, prvi naši starši,
Prelomivši kar prepoved,
Večnim Bogom njima dano;
Da ta greh smo dedovali
Vsi na zemlji, razun svete
Porodnice Božje, dev kraljice,
Tolažnice, pomočnice
Nam Marije; da nas rešil
Božji sin je pogubljenja;
Da kaznuje Bog pregrehe,
Dobra dela da v zaslugi
Šteje, jih po smrti plača.

Vseh propisov božjih jo je
Naučila, zabičivši
Blage nauke v njeno dušo.
Tudi jo je poučila
Še v stvareh, ki vsakej ženski,
Kamor koli se obrne,
Dan za dnevom so potrebne.
Omēnivši vse kreposti,
Ki so v diko vsemu ženstvu,
Mati vedla je pozorno
Hčerko lepim svojim vzgledom,
Da poštena bodi, snažna,
Krotka, vljudna in prijazna
Blagosrčna in pohlevna.

Ali mislil si je Srečko:
Čim več človek vidi in skuša
Tem več zna.

»In vem, da ženska

Krotka bode, če se vadi
Od mladosti svoje nežne,
Da zataja samó sebe,
Da podmeta po izgledu,
Ki ga daja v šoli vrsta
Drugih deklic, svojevoljnost
Pod vodilno višjo voljo.

Pa želel je tudi, da bi
Vida tujih se jezikov,
Zlasti jezik Lahov bližnjih
Naučila, da bi ž njimi
Brez ovire občevala.

Reče torej Srečko ženi:
Vem, da hudo te zadene,
Kar porečem ti, preljuba,
Vem pa tudi, da ljubezen
Pravo čutiš v srci svojem
Do detešča, ki ga skrbno
Sva gojila do te dobe
In učila raznih naukov,
Kolikor sva mogla. — Žal pa
Naju znanje nedostatno
Ne pripušča, da bi dalje
Še učila znatiželjno
Hčerko, kakor bi želela.
Opravila mnoga tudi
Brane nama, da učila
Bi jo dalje. Treba torej
Samostanu dati Vido
V temeljite, resne nauke.

Nama zavod je najbližji
Nun čedajskih. — Ta je tudi
Pred napadi varen. Dobro
Pač Čedād je stari utrjen
Po Nediži, ki v globoki
Strugi mimo mesta teče,

In po širnem pa globokem
Jarku, ki krog zida grozno
Zeva, polnim mlačne vode.
Zavod nunski v Starem mestu
Daleč sluje, da dobodo
Prav izvrstno v njem odgojo
Deve, ženski uk potrebni.

Beseduje njemu žena:
»Prav si rekel. Težko, strašno
Hudo bode mi po Vidi,
Ali vdam se voljno, dragi,
Želji tvoji, da naj v dalnji
Samostan na višo grede
Izobrazbo od one, ki jo
Moreva jej dati. Vidim,
Da ne morem je učiti,
Kar je njej še treba. — Lahko
Tudi spridi se še dober
Otrok, če ne najde meje
Svoje volji. Svojevoljno
Dete hoče ukazovati
Vsem, v nesrečo sebi, drugim.
Stori torej, kakor misliš.
Pojdi vprašat, če sprejeti
Bodo hteli v zavod častni
Našo vido.«

Reče Srečko:

»Vedel sem, da razborita
Ti si mati, ki na to le
Gleda, kar naj bodi mladi
Hčerki v prid, pa ne poštevaj
Svojih srčnih želj. — Pripravljaj
Vse potrebno, kar je nama

Dati Vidi v zavod, v tem ko
Pojdem v slavno Staro mesto,
Da tam zvem o vsem, kar treba
Znati. Zvesti sluga Ravnar,
Pik in Perat naj so Vama
V tem v obrambo in zaščito.«

Šel je Srečko v Staro mesto
Pa prinesel svojej ženi
Glas ugoden nun čedajskih,
Preprijaznih. Naj pripravi,
Reče ženi, vse kar treba,
Da spodobno bode Vida
Preskrbljena z vsem perilom
In z obleko lično, ali
Jednostavno, kakor so mi
Naročile skrbne nune:
Dvakrat po šest parov srajc,
Kup lanenih, kup volnenih
Nogavic in hlač za zimo,
Za poletje; kril še spodnjih
Za pozimi, za poleti,
Oblačil po troje vrhnih
In prtičev, robcev pa po
Štir in dvajset.

Spravila je

Skrbna mati hčerki ljubi
To v zaboj in oče v čolnu
Vse privedel je do kraja
Črez valove s Šturmom, vernim
Svojim slugom. Tam je čakal
Konj privezan ju k drevesu,
Ki ga Pik je v staji hranil
V senožetih nad obalo.

II.

Pihal veter je jesenski,
Zibal glave smrek visokih,
Hranil jasen svod nebeški
Ter oblake tiral k jugu,
Ko na planji za obalo
Natovarjal je konjička
Šturem sluga po vodilih,
Ki mu jih je dajal spretni
Gospodar na belem gradu.

Za strmino, ki jezerske
Vode sklepa, tam se odpira
V skalah sivih ozek, temen
Zev, izglájen kakor širen
Žleb od silne, nagle vode.
Z jezera se ta v globino
Črez obalo dol odteka.

Znal je Šturem vode divjo
Moč krotiti ter jo v službo
Dobrodejno napeljati.
Po prepadnem vodovodu
Na veliko mlinsko kolo,
Ki ga je kaj spretno vkrožil
Iz debelih dilj dobovih,
Po zaponkah močnih zvezal,
Stisnil v trdno ga celoto,
Da brez škode se je vdalo
Vodni sili, gnalo kamen,

Ki je žito gospodarju
Mlel in slugam mnogobrojnim.

Vódila je poleg mlina
Steza tesna proti jugu,
Skozi gosti les navzdolu,
Steza tesna utrudljiva,
Strmovita, kamenita,
Koreničjem vsa prepluta.

Belec je po njej pozorno
Stopal, in pred njim korakal
Srečko pa za njim deklina.

Oče malo je besedil,
Pa še manje dekle lepo
Govorilo je očetu.
On utopljen bil je v misli,
Kaj doma mu žena dela,
V skrb, kako se bo godilo
Njej, ki prvi krat zdaj stopa
V njej neznani svet varljiví.
Hčerki v misel pa prišlé so
Raznovrstne lepe igre,
Prej igrane na obalih
Jezerine lepe, širne,
In veslanje v lahkem čolnu,
Slednjič nauki dobre majke,
Ki prejela na razstanku
Solznimi jih je oči.
Premišljala je, kaj vse jo
Čaka v mestu drugorodnem,

V samostanu, v katerem niso
Govorili nje jezika.
Tiho torej sta hodila
Hči z očetom ubiraje
Slabo, tesno pot pazljivo,
Dókler nista, prestopivši
Matajurčka, v plan dospela,
Ki so zvali jo Sovodnje,
Prav zató, ker v njej se steka
Potok Livšček z Matajurčkom.

Tu ustavivši Belca oče,
Hčerki ljubi je besedel:

»Trudna si po dolgi hoji,
Potrebuješ pač počitka,
Belcu tudi bo primeren,
Zanj obilo tu je trave,
Da se dobro je napase.«

Rekel je pa Belcu naglo
Težko torbo snel je s sedla
In odvél na pašo konja.
Vzel iz torbe kos pečene
Srne, ki ga skrbna žena
V njo bilá je s hlebom žitnim
Rahlo dela, ter oboje
Z nožem vred na prtič čeden
Snežnobel, in čašo lepo
Razpoločil, se prekrižal
Ter povabil ljubo hčerko,
Da naj sede; naj užije
Darke, ktere mati ji je
Skrbna spekla pa jih dela
V torbo.

Sedla je deklina,
Po pečenki slastni segla
In po kruhu vkusapolnem.
Zahvalivši se rodniku,

Če je daleč, ga popraša
Še do mesta, samostana?

»Polovico sva poti že
Prehodila med hribovjem
Tem visokim, polovica
Druga stéza se po ravnem.
Menim torej, da do poldne
Že dospeva v Staro mesto
V lepi zavod nunski, v katerem
Boš učila božjih naukov
In posvetnih se, potrebnih
Za življenje. Da boš pridna,
Dobra, upam, in pobožna,
Ubogljiva, dobrim nunam,
Kakor vedno majci svoji.
Neizmerne graje vreden,
Strašne je pred večnim Bogom,
Očividcem in pred svetom
Oni, ki je nehvaležen
Za prejete dobre nauke
In koristne za življenje.

Poljubivši hčerka otcu
Desno roko, mu je rekla:

»Materinih, tvojih naukov
Ne pozabim, dokič, očka,
Zemlja bode me nosila.«

Rad je slišal te besede
Otec, Belca je pogledal,
Če napasel se je trave,
In ga peljal pit na potok.

V tem pa Vida je razvila
Vrečo ovsa, ž njim leseno
Skledo Belcu napolnila.

Konj od vode se vrnivši
In zazrši v rokah skrbne
Vide skledo tečne krme,

Zrezgetal je kar veselja,
 Da se daleč v gornjem gozdu
 Rezgetanje je razleglo
 Pa izzvalo samotarja,
 Ki živël je v gošči, pózor.
 Šel je, kamor ga je zvalo
 Glasno konja rezgetanje
 In kopita peketanje
 Ter na lazni se prikazal.

Zastrmela je deklina,
 Gledal oče je sumljivo
 Tujca tega, naglo segel
 Po orožju. — Belec pa je
 Dvignil glavo, se ne malo
 Gologlave zbal prikazni.
 Bil zbežal bi, ko bi ga ne
 Bil prijël za uzdo naglo
 Gospodar in trdno držal.

Beseduje mirnim glasom
 Mož neznaní: »Mir Vam bodi!
 Nimam« — pravi, pristopivši
 Bliže — »nimam jaz orožja.
 Svoje suhe roke sklepam
 Na molitev le, no halja
 Stara, huda ne bi mogla
 Starih prsij varovati
 Pred orožjem tvojim. Ti pač
 Deneš mene, ne jaz tebe
 V strah, če hočeš zloben biti.«

Opazivši Srečko haljo,
 Po meniško zakroženo,
 Nagnil meč je, že pripravljen,
 Da bi mahnîl ž njim po tujcu.
 Pritrdivši v duhu tujcu,
 Udvorljivo ga popraša:
 »Kdo si, kaj tu delaš, reci,

V gozdu iščeš hrane? Kteri
 Kraj pa naj se imenuje
 Očetnjava ljuba tvoja?«

Odgovoril mož je čudni:
 »Iz Nediške sem doline,
 Landerskega pokolenja,
 Znane morda ti kraljice,
 Ki je hrabro proti Obrom
 Divjim v jami se branila,
 Smem potomca se nazvati.«

»Komu znana ne bi bila
 Pripovedka, da kraljica
 Landerska je odvrnila
 Srečno divjih Obrov silo.«
 »Če rodû ste zvite žene,
 Pristopite pa delite
 Z nami božji dar; v okrepo
 Nudimo vam z vsem ga srcem.«
 »Lepa hvala za prijazno
 Vam ponudbo. Dovolite
 Pa, da je ne sprejemem, kajti
 Slabša hrana meni ugaja.
 Odgovore pa obsežne
 Rad vam dadem na vprašanja.
 Bojne mlad sem bil narave,
 Prav zatò sem se križarski
 Rad pridružil vojski, ki so
 Benečani jo peljali
 V dalmatinsko mesto Zader
 Ter ga s trdo silo vzeli,
 Ne zmenè se za križarjev
 Svrhe. Hrabro sem boril se
 Ob obzidju mestnem, splezal
 Gor po lestvi, pahnîl v jarek
 Dol branivce rodne grude.
 In zbesnivši v boju, klal sem

Brez pardona. — Zmagovalno
 Smo prodrli v sredo mesta.
 Tam se mladeč hlabro mi je
 V bran postavil pred palačo,
 Ko sem hotel v njo vlomiti.
 Silen meča udarec ga je
 Stegnil kruto v prah. Vzdihnivši
 »Mati moja, ljuba moja«,
 Pretresljivo me pogleda,
 Ko mu duša je bežala
 Iz telesa v mir pravečni.
 Kakor da mi hoče reči:
 »Domovino to sém branil
 Drago, ropar si, morilec
 Ti. Prebodel ljubi moji
 Majci, dragi si nevesti
 Prsi.« — Vsega je pretresel
 Ta pogled me, in nezmožen
 Boja, vrgel v istem hipu
 Meč od sebe sem, s skesanim
 Srcem molil, naj oprosti
 Bog umora mi pregreho.
 Drug sem človek bil odsele,
 Kes je mučil me, da mahnil
 Kruto, vsmrtil sem mladenča,
 Mater stóril pa nesrečno
 In nevesto mu preljubo.
 Berz odloga sem ostavil
 Zader, vojsko v njem križarsko,
 Šel po cesti na obali,
 Krševiti dolgi morski
 Črez Hrvaško, Kraško zemljo
 Preko Soče, Idrije sém
 Črez gorovje gor v zakotje
 Gozda tega za potokom,
 Ki pošilja Matajur ga

Livščeku, tam sem v goščavi
 Blizu vira votlo skalo
 Našel. V tej sem se nastanil.
 V božjem miru samotarim,
 Obdelujem malo njivo,
 Ki sem drevja jo iztrebil,
 Molim vedno, premišlujem
 Božjo večnost, dobrotljivost.
 Bog kesanje pač mi uvaži,
 Ne zavrže me, vsaj upam.
 Veš osodo mojo zdajci,
 Moli, prosim, tudi ti, da
 Bog se smili duše moje.
 Tebi pa in hčerki tvoji
 Blagoslov naj sveti dade,
 Ker si hotel me gostiti.

Rekši se je v gozd obrnil,
 Izgubil se v gostem lesu.

Gledala sta hči in oče
 Za križarjem starim čudom,
 Dokič ni ga skrilo drevje
 In vejevje.

»Sva spočita!

Da dospeva še predpoldne
 V Staro mesto, pa hitiva,«
 Rekel oče je dekletu.
 Konju uzdo je navrgel,
 Pot je tesno brž ubiral
 S hčerko preko slavne Ažle,
 Do Nediške stare ceste,
 Most dostignil je visoki,
 Ki se dviga nad Nedižo.

Tamkaj srečal ju je vitez,
 Kruti ropar Botenštanski,
 Ki v oklepu in s čelado
 Jahal je na čilem vrancu.

Ob prikazni tej strašanski
 Kar prestrašil se je Belec.
 Da priskočil ni mladenec,
 Iz Čedada tja dospevši,
 Bila bi se tam zgodila
 Zla nesreča mladi Vidi.
 Kar v migljaju je zagrabil
 Konja mladec ta za brzdo
 Ter polahko ga pomiril.

Srečko, ki je ves zamišljen
 Mirno hodil svojim potem,
 Splašbe brž ni bil zapazil,
 Prehitevši ga mladenec,
 Zlo nesrečo je odvrnil.
 Čast in hvalo rad je rekel
 Srečko z lepo mu besedo,
 Deva plaha pa mladencu
 Le z pogledom blagodušnim
 Svojo dala je zahvalo,
 Vsa njegova pa postava
 Vcépila se v nje je dušo,
 Kakor njeno ni obličje
 Njemu več ni šlo iz glave.

Šel naprej je Srečko s hčerjo,
 Prekoračil most, ki veže
 Levi z desnim bregom reke,
 Ni Šenčur ga mikal laški.
 Kmalu hčerka je zazrla
 Stolp bliščeče stolne cerkve
 In obzidje mestno trdno.
 Šla črez most sta, ki je vodil
 Črez globoki jarek v mesto
 Skozi vrata prav visoka
 Ter zavila v ulico jo
 Nunsko proti samostanu.

Gledala je kaj zvedavo
 Hčerka stare stavbe v mestu,
 Čudila se nad lepoto
 Njih. Po kratki hoji jej je
 Rekel oče. Samostan tu
 Mirni vidiš nun čedajskih.

Potegnivši roč ob vratih
 Glas poslal je noter, da je
 Nekdo zunaj. Vrtarica
 Pazno jima je odprla,
 In sprejela ju ter vedla
 V majhno izbo ob hodniku,
 Opatici naznanila,
 Da prišla sta hči in oče.
 Opatica je prijazno
 Govorila ž njima. Ni se
 Prečuditi mogla, da je
 Deklica od hladne zore
 Potovala, ter očeta
 Barala po majci dragi
 In po domu. Oče pa je
 Opatici hčerko ljubo
 Priporočal v pazno varstvo.
 Poslovivši se prijazno,
 Okrepčavši se v gostilni,
 Proti domu je odjahal
 Po dolini bistre Reke,
 Da bi gozde si ogledal,
 Ki so stali mu pod Brezo.

Srečno se je vrnil oče,
 Vse po redu pravil ženi,
 Kar na poti doživël je,
 In kakò je hčerko ljubo
 Opatici dal na varstvo.

III.

 Mir vam bodi!

 Ta nadpisek

Diči dveri v samostanu,
Va-nj so se predsvetnim hrupom
Umaknile redovnice,
Da Bogu bi vedno stregle;
Vsem nasladam se posvetnim
Za vse žive dni odrekši,
Siromaštvu, delu so se
Vdale v tihem tem zidovju,
Ki jih loči neprestano
Od nemira, od vrvenja
Sil posvetnih, se podečih
O eno mero druga drugo
V vrtoglavem kolobaru.
Zaročenca so si zbrale,
Ki provede jih po smrti
Na nebeško ženitnino.

 Te pobožne redovnice
Vódila je skrbno dušna
Mati, da bi vse dosegle
Samostana višnjo svrho:
Milost Božjo, zadovoljnost.

 Ta bilà je Radomera.
V presijajni je grofovski
Hiši prvi odposlala
Glas bilà v ta svet nemirni.

 Velehrabri njen roditelj
Po sijajnem pokolenji,

Po bogastvu neizmernem
Po vsi Laški slul je zemlji.

 Pred sotesko, ki Ligurske
Kraje spaja z Longobardsko
Zemljo lepo, prapraded mu
V bran se hrabro je postavljaj
Z Deziderjem, longobardskim
Zadnjim Kraljem, zoper Franke,
Ki jih vodil kralj je Karol.
No, ne njemu, ne potomcem,
Dasi hrabrim, veledušnim,
Ni osoda se smehljala. —

 Radomerin otec v borbah,
Ki s sosedi jih je vodil,
Bojaželjen neprestano,
Ali v službi mest mogočnih,
Davek smrti neizprosni
Plačal s tremi je sinovi,
Staršimi od ljube hčerke,
Krasotice Radomere.

 Rod od roda v istih mestih,
Mesto je od mesta ločil
V onih časih boj grajanski
Nepretržni boj strašanski,
Da imela ni ga mira
Niti v enem svojih krajev
Razkosana Laška zemlja.

 Radomerin brat najmlajši,
Ki prebodel ga zavratno

Hladnim nožem je sovražnik,
V krvi dušo je izdihnil
Pred domačim sivim gradom.

Ta pogled je občutljivo
Dušo mlade Radomere
Vso pretresel, jo presunil
Ter napolnil s studom vsega,
Kar na hrupnem svetu biva.
Zaželela si je mira,
Hrepenè po Njem, najvišnjem,
Ki, dobrotà vekovečna,
Iz ljubezni je človeka
Rešil grozne, večne smrti,
Ki edini more dati
Mir ljudem, če zmer živijo
Po njegovih divnih naukih:
Da ljudje pač vseh jezikov,
Svojstev vseh so vsi si bratje.

S čisto dušo, s čistim telom
Vdala se je mlada deva
Njemu, ki je vir modrosti.
V tihem miru vso je htela
Zatajiti samo sebe
In v posluhu in v pokori
Le živete v samostanu
Pa za brate v njem moliti,
Ki so padli v strastnih borbah,
Naj bi Bog njih duš se smilil.
Bavile so misli njene
Z večnostjo se le in sodbo,
Ki jo večni Bog izreče
Brez ozira na osebo,
Čim človeka smrt pobere.

Ljubeznivo, ali resno
In dosledno je učenke
Vodila, da čiste misli

Na dejanja dobra, dična
Bi jih vedle, vzviševale
Nad množino; da hodile
Pot bi pravo v vsem življenji.
Prepričljive nje besede
Segale so v srca mlada
Nje učenk in so prinesle
Sad obilen jim v poznejših
Vseh življenja resnih časih.

»Vsaka čuvaj se napuha,
Ki ti dušo zastrupljuje,
Ki srcè ti trdo vstvarja,
Ki te vodi le v nesrečo,«
Resnim slovom je svarila,
Povdarjaje, da pohlevnost
Vir je sreče, blaženosti,
Vere stalne; da le delo,
To telesno, to duševno,
Uri, blaži zmer človeka;
Da lenoba, da zabave
Plitve niso v zadovoljstvo.

Še učila je dekletca,
Da pristaje ženskam boljše
In ponižnost in molčanje,
Nego prazno govorjenje,
Nego grdo čevrljanje,
Ki vedenje sester gloje.
»Brzdaj jezik! Saj beseda
Zbode mnogo krat človeka
Huiše, nego ost puščice.«

Taki nauki izpodbudni
Na kreposti dan za dnevom
Tekli so iz njenih usten.

Druga mlajša redovnica,
Hči premožne laške hiše,
Zvala se je Šolska mati.

Ta jezika je učila
Čisto, pravo, spretno rabo
In v govoru in v pisanju.

Kázala je ukaželjnim
Devam mladim po izgledih
Prejšnjih časov, da vrline
In pregrehe vseh narodov
Zadobijo vse po sebi
Plačo ali hudo kazen,
Da nekdo nad njimi gleda,
Ki jih sodi po zaslugah,
Tudi če jim ne odmeni
Plače naglo za vrline,
Kazni brzo za pregrehe.

Bistrournna Valdemara
Vvajala je mlade glave
V številjenja mnoge tajne,
Devam, zlasti že odraslim,
Razne zvite je račune
O domačem gospodinjstvu,
Z jasnim slovom razvozljala.

Nauk ta bil je dobrodošel
V vseh domačih opravilih
Mladim, skrbnim gospodinjam
In na vrtu ino v hiši.

Naglo sestri Menegildi
Tekla nit je izpod prsta
S preslice in kolovrata.

Tanše predla ni nobena,
Gošče pletla ni nobena,
Lepše vezla ni nobena
Sestra v tihem samostanu.

Teh domačih del potrebnih
Mlade deve je učila
Z urno roko in besedo.

Lepoglasna sestra Cila,
Glashe, petja pospešnica,

Mlade svoje je gojenke
Vežbala i v petji i v glasbi,
Da bi mogle tudi one
V glasnem zboru, kakor sestre
Redovniške v samostanu,
In po dnevi in po noči
Večno hvalo Bógu peti
Za prejete blagodati,
Ki razsipno On pošilja
Z visočine jih nebeške
Raznovrstnim stvorom svojim,
Zlim in dobrim dol na zemljo.

Mož pobožen, siv duhovnik,
Častivreden otec Molčič
Dajal v gladki je besedi
Mladim devam nauke svete
Na podlagi pisma, ki je
Po pravici sveto zvano,
Ki za tako svet je znade.
Pravil devam ukaželjnim
O postanku je vsemira,
O razlogih vsega stvarstva,
Da nevidno Bog je bitje,
Duh, ki vstvaril je z besedo
Vse, kar biva vsemvesoljstvu,
Skrit, pa v delih velikanskih
Vendar jasno nam očit, in
Da modrosti vseobsežne,
Neizmerne Božje človek
Z umom v stanu ni umeti,
Te modrosti, ki svetove
V najtočnejši red je dela,
Ki je dala vsaki zvezdi
Pravo mesto, ki je dela
Z veččo roko vsako bitje
V divnem stvarstvu na svoj prostor.
In dobrote in lepote

Viru, ki se v stvarstvo vliva,
 Kdo do dna bi mogel zreti?
 Kdo z razumom ga doseči?
 Kdo dovolj bi hvale dajal
 Njemu, ki ga čas ne zmore,
 Ki vse vodi v svrhe svoje?
 Človek torej naj ravna se
 Po vodilih razodetih,
 Priprosivši si še milost,
 Da spoznava Otca tvorca,
 In počival v Njem bo srečen,
 V Njem, ki kakor dober otec
 Po pregroznem padu v raju
 Adama in Eve, prvih
 Staršev, vodil ga je varno
 Do spoznanja, do rešitve
 V enorodnem svojem Sinu.

»Naj le sluša Njega, ki je
 Vstvaril, vredil svet nevidni,
 Pa postavil nam ga v varstvo,
 Nam, ki lahko pot zgrešimo
 Do spoznanja, po katerem
 Hrepenimo vedno, pa se
 Vendar vdamo zmotam, zlasti
 Če nas vlada strast ognjena,
 Če napuh nas zapeljuje
 In od luči večnožarne
 V stran zavede v grde zmote,
 Vtmino, v strašno grehov mlako.

Gladkim slovom kazal jim je
 Zmote, v ktere človek pade,
 Če napuh ga grdi vodi,
 Če strasti ga moč obvlada.

»Le resnica«, je govoril,
 »Mir ljudem pač vzmore dati,
 Pravo, ljubo jim svobodo,

Vse zemljane, ki gizdavost
 Loči jih in jezik, v eno
 Človečanstva spet družino
 Zdražiti, pa naj potomci
 Bodo Frankov in Rimljanov,
 Nemcev, Grkov in Slovanov,
 Ali drugih še narodov,
 Ki sloveli so na zemlji,
 Ali ki so danes silni.

Vsem ljudem po širni zemlji
 Otec en je: Bog v nebesih,
 Ki otroke svoje vabi
 Na nebeško ženitnino,
 Trajajočo v vekov veke.
 Še besedil je s poletom:
 Krist je drugi, sveti Adam,
 Ves brez greha, ves ponižen,
 Kralj rešitve, kralj pravice,
 Kralj presvetli On je mira,
 Kralj naznanjen po prerokih,
 Pokorè se vsa mu ljudstva.
 On prežene mrkle tmine
 In zapali vsemu svetu
 Luč prosvete, preroditve.
 Pride čas, da Krista nauki
 Prerodé vse človečanstvo!

In pridèl je vnetim slovom:
 »To zgodi se, naj bi tudi
 Vsak še Njega ne spoznaval.
 Taka moč je v svetih naukih,
 Ki učil jih Sin je božji.«

Še dostavil vneto je: »Saj
 On je, kakor sam je rekel
 Pot, resnica in življenje.
 On obljubil je učenčem,
 Da jim pošlje razsvetlivca,

Ki prižgé jim luč spoznanja;
 Razsvetlivca, tolažnika,
 Ki se sveti Duh naziva,
 Ki je z Otcem ino Sinom
 Eden Bog od večnih časov.

Ko jih sveti Duh obsenči,
 Učenika uk spoznajo
 Jezgrovito, temeljito
 In brez straha in brez zmote
 Naukov bodo vseh njegovih
 Večnoživih, večnopravih,
 Vse ljudi po širni zemlji
 Modro dan na dan učili.

Kakor rekel, je učencem
 Zbranim poslal razsvetlivca
 Po prečudnem in preslavnem
 Nebohodu. — In laži se
 Grda tma je umaknila
 In umika se resnice
 Luči vedno, ... Luči večni,
 Ki vso zemljo razsvetljuje,
 Ki ne ugasne več nikoli,
 Dasi skuša knez upora,
 Knez prokleti v večno peklo,
 Da bi ugasil jo za vedno.

Vse uči to sveta cerkev
 Po nalogi jej od Krista
 Dani, njega zmagovito
 Še s pomočjo, vekotrajno.

Pa razlagal je na drobno
 Vse te svete božje nauke,
 Pravil z lepo je besedo
 Modro vere naučitelj
 Ukaželjnim šolskim devam,
 Še, kakó je Luč po svetu
 Razprostrla se vesoljnem

Ter razkladal jim je živo,
 Kakšne onih so dolžnosti,
 Ki dosegei jih je žarek
 Te presvetle, svete Luči,
 Do Boga in do zemljanov.

Poslušale so gojenke
 Kaj pazljivo svete nauke,
 Ki izražal jih z besedo
 Blagoglasno je in živo,
 Da v srcè so vsem prodrle.
 Tak učitelj veronauka
 Vnet je vodil redovnice
 Ter pripravljaj jih na rajsko
 Ženitnino.

Ž njim pa skupaj
 Vodile so redovnice
 Skrbno deve navkom, vzgledom,
 Da že mlade v tem zavodu
 Bi spoznale, kar je dobro,
 Bi hotele, kar je pravo,
 Bi vršile v vsem življenju,
 Kar je Bogu milodrago.

Z raznih krajev Laške zemlje
 In Slovenske so hodile
 Mlade deve v dobroglasno
 Sester šolo v Starem mestu.
 V šoli tamkaj ste bilè že
 Ukaželjni dve učenki:
 Iz Slovenskih Lander Vera,
 Iz Šempetra pa Danica,
 Po odhodu je očeta
 Opatica tema dvema
 Mlado Vido izročilo.

Vodile ste one dve jo
 Na dvorišče razprostrano
 Sredi staube, igrališče

Vseh gojenek samostana,
 Ki v okrogu so mu stebri
 Kakor rožen venec stali.
 Tam v ozadji na podnožji
 Kamenitem pa se dvíže
 Soha svetca Benedikta
 Samostancem v počeščenje,
 Mladim devam v izpodbudo
 Na posnemo bogoljubja,
 Ki žarelo je ognjeno
 V duši tega redovnika,
 Rajskih bitij ugodnika.

Vedle ste jo kaj veselo
 Tudi v cerkev krasovito,
 Ki je stala ponosito
 Med ozidjem samostana.

Izmolivši tri molitve
 S čisto dušo, s čistim srcem
 V hramu božjem, vse tri deve
 Šle na vrt so samostanski,
 Ki se širi nad Nedižo
 Ves obzidan za konventom.

K njim pritekla urno še je
 Oskrbnica samostana.
 Ta je Vido spremljevala
 V obedišče, spalne izbe,
 V vse prostore druge v hiši.
 Pravila je Vidi plahi,

Da imela v samostanu
 Bode dobre tovaršice,
 Ki jo kakor novo sestro
 Rade bodo vse imele.

Ni še noč na zemljo padla,
 Že bilà je mlada Vida
 Za življenja vsega dneve
 Ljubezniva, zvesta sestra
 Svoji Veri in Danici.

Šolska mati pa po znanji
 V šolski red jo je vvrstila.

Vera ste in Dana Vidi
 Pravile, kar je duhovnik,
 Kar so v šoli redovnice
 Govorile in učile.

Vzljúbila je njo prav kmalu
 Vsaka njenih součenek.
 Zrle na-njo so veselo
 Zarad lepe nje obnašbe,
 Zarad uma nje bistrosti
 In napredka v vseh predmetih
 Z opatico redovnice.

Ona pa je vidno rastla
 Od spomladi do spomladi
 In na telu in na umu,
 Razvijaje se v divotno
 Gorskih krajev vzor-deklino.

IV.

Nemirna gorjanka Nediža
Na rebru stermem rojena,
Kako šepeče,
Kako trepeče,
Kako šumi med gorovjem,
Kako se vije,
Kako se bije,
Kako bobni med skalovjem
Vodica tvoja studéna,
Koklér se ne v dniki približa,
Ne dáde družá pozdrava
Ti Soča, hčerka Triglava.

Ta vabi v svoje naročje
S tabo vse gorsko potočje,
Ki ga slovenske planine
Lijô v furlanske nižine
Ter pelje v širno morje
Vse združene gorske vodé.

Pozdrava vesela Nediža
Ostavlja slovenske višine
In dere v laške nižine
Ter meče od skale do skale,
Od ostrega roba do roba
Svoje srebrnaste vale.
Ni je zmogla lenoba

Med slovenskim hribovjem
 Med sivkastim, trdim skalovjem.
 Ko prišumi pa v laško nižavo
 Tu se vije in krije
 V širno peščeno planjavo,
 V nje se globino zarije.
 Tu se mrtvilo je loti.
 Meniš, da ne bi se vnela
 Nikdar več k hudi togoti,
 Nikdar več zašumela
 V suhi laški planoti,
 Da v toku tihotnem
 Bolestnem, slabotnem,
 V pesek zavitem,
 Gruščem pokritem,
 Kar nič je ne moti,
 Da na peščeni se poti
 V sestrično belo naročje,
 Nosečo to gorsko potočje,
 Žalost morilna je loti.
 Usiha in hira,
 Polagoma umira.

—
 A gorske prijazne jej vile
 Napnejo vse sile,
 Da svojo si hčer obudè,
 Z življenjem jo spet obdarè.
 Kličejo južne vetrove,
 Da zamorijo mrzlobe otrove,
 Da se v gorkem objemu borè
 Z mrzlim severcem, podè
 Zlega hudobca črez gore.
 Skrite odprejo zatvore
 Silnim pritokom,
 Vòde doskokom

Iz hribov, zelenega Stola,
 Iz tratnega dola.
 In gorska hči spet oživi.
 Veselja se peni, vskipi,
 Bobnêč sestrici v naročje hiti.

A Bog te varuj,
 Če te zasači
 V struga pretesni,
 Ko spet se ojači.
 Val njen te bêsni
 Reveža zvrne,
 V globino obrne.
 Saj niso ti varni
 Še trdni mostovi
 V uri soparni.
 Od njih so močnejši,
 In v toku silnejši
 Deroči valovi,
 Ne vzdržujejo sile
 Podzemeljskih vrel,
 Ki iz otvorjenih žrel
 V nje jih zaganjajo vile.

In steber se trese,
 Vez se lesena, priprosta
 Maja čedajskega mosta:
 Vode sila ga nese.

Od kraja do kraja
 Pot ni več prosta,
 Voda zapira
 Motna jo, gosta,

Ob skale pljuska, razsaja,
Bregove razdira
V divjem zdaj begu.

Na desnem bregu
Zdihuje deklè,
Da je ločen od nje
On, ki srcu nje ugaja.
Zdihuje meščan,
Da kupovavec vaščan,
Črez svojo ne more stran.
Saj za dober denar
Blagó mu prodaja. —
To mu pač velik je kvar.

Snide mestni zbor se torej,
Sklene, da se silna skala
Za podklado mosta dene
Iz kamena stebru, kateri
Naj oboka dva bi nosil
Širna, speta črez nediško
Strugo. Gladka cesta naj bi
Šla po mostu med obzidjem,
Breg vezála desni z levim
Tudi v časih, ko Nediža
Bi narasla v zlem vremenu.
Zbor razglaša, naj prijavi
Mojster se, ki bi si upal
Staviti tak temelj stebru,
Zgraditi prav v kratkem času
Trden steber in oboka,
Da bi voda nikedar ju
Ne odnesla najsilnejša.

Stopil je pred zbor, župana,
Mož v obrazu neprijazen.
Kril si glavo je z rdečo
Kapico pa med očmi je
Dolg štrlel mu nos zakrivljen,
Brk prečnih gozd preširen
Senčil usta mu poševna,
Neprijetno svita. Brade
Debelost in zrenje srpo,
Divje, jasna pač je priča
Trdosrčne mu narave,
Da raduje se pogube.

Starejšin je zboru rekel
In županu: Jaz napravim
Most po vaši želji, cesto
Širno od brega desnega vam
Črez globino tja na levi
Breg še preje, nego vsi vi

Mislite, a pod pogojem,
 Da mi sluga bodi prvi,
 Ki črez most na levi breg mi
 Pojde.« Po le tej zahtevi
 Starejšine so spoznali,
 Da sam škratelj mora biti,
 Ki pogoj tak čuden stavi,
 Da se loti težke zgradbe.

Starejšina Provid zviti
 Za besedo je župana
 Prosil ino rekel: »Meni,
 Vam pa tudi bilo bi pač
 Kaj koristno, če bi mojster,
 Ki obeta, da izvede
 V kratkem delo, most sezidal
 Kamenit nam in močnejši
 Od nediških strašnih valov,
 Da na veke bode trajal.
 Naj ne briga zbor preslavni,
 Kdo hitel po njem bo prvi,
 Samo vprašam mojstra to-le,
 Če končano bode delo
 V trikrat štirih tednih, ali
 Več, če treba bo zapreti
 Ulico, ki gre do mosta,
 Da med hudo težkim delom
 Nikdo motil ga ne bode.«

»Naj vas skrb ne tare. Predno
 Zajde luné rog v četrtič,
 Most dodelam trden. Mnogo
 Pomagačev vedno služi
 Urno mi na delu. Vhod pa
 Le zaprite k mostu.«

»Dobro!

Jaz zahtevam to še«, Provid
 Zboru pravi, »da naj mojster

Vzame si za slugo samo
 Prvega, ki zbor ga pošlje
 Tja na levo stran Nediže.«
 »Bodi! rekel je nastavnik.
 Poslovil se je. — Župàn pa
 Dal je brzo vhod zapreti,
 Ki v nediško vodi strugo.

Tretji dan se je oglasil
 Čudni mojster pred županom.
 »Most stoji že vam!« je rekel.

Odgovoril mu župàn je:
 »Naj se pot črez most otvori
 Prav slovesno, to je želja
 Moja ino starejšinstva.
 Danes osem dni naj bode
 Otvoritev v pričo ljudstva
 Naj črez novi most jo udari
 Oni, ki vam služil bode.«
 »Prav,« je rekel čudni mojster
 Stopil čvrstim je korakom
 Iz dvorane mestne.

Brzo

Dal župàn je razglasiti
 Dan in uro, ob kateri
 Novi bode most otvorjen.

Zbralo se je mnogo ljudstva,
 Ki do mosta se je gnetlo,
 Da je straža le se silo
 Mogla silo še krotiti.
 Stal župàn je ob ograji,
 Stal odbor je prav zvedavo,
 Kak je most ta čudni mojster
 Pač napravil. Provid zviti
 Psa je držal močnega, a
 Pes je gledal le na krožek
 V prtič čeden, bel zaviti,

Ki ga Provid tiščal skrbno
Pod ramenom. Kaj prijetno
Ta je dišal, silno budil
Slast veliko že do kruha
Psu, ki ni več dni jedila
Kušal; bil je ves izstradan.

Ko zatvor so mestni sluge
Odstranili, vse je ljudstvo,
Most veliki zagledavši,
Krik zagnalo proti nebu
Od radosti neizmerne.

V tem razkril je zviti Provid
Hleb okrogli, ga zatáčal
Z vso močjo črez most, spustivši
Psa za njim po gladki cesti,
Ki črez most je novi vedla.
Pes hitel je za okroglim
Kruhom v naglih, dolgih skokih
Ter je onstran mosta zgrabil
Hleb kolesni, sedel h kraju
Pa ga hlastno grizel.

Šel je

Prvi torej pes črez novi
Most in škratelj bil je plačan
Ž njim. Človeka, ki bi hodil
Drugi tja na ono stran, ni
Smel pač vzeti po pogodbi.

Ko bi trenil bil je škratelj
Onkraj mostu pa je zgrabil
Jezno psa za zadnji nogi,
Trčil ž njim ob trdi steber,
Da na kose mu je glava
Šla s telesom. Črt izginil
osramočen je pred ljudstvom.

Šla črez novi most župàn sta
Ino Provid, šli očetje
Mestni, drla je množica
Radovedna starejšinam
Za petami brez obzira
Na župana, starejšine.

Kdo pač brzdal bi množico,
Ko zvedavost jo kam žene?

V.

Le prehitro teče čas; on
Rast razvija, moč mladenču,
Devojčici pa lepoto,
Ki mladenča očaruje.

In za Vido je dospela
Ona doba zlata, da je,
Dovršivši težke nauke,
Vrniti se mogla v ljubi
Dom očetni.

Oče Srečko

Došel je po ljubo hčerko
V stari slavni zavod nunski.
Prav lepó se je zahvalil
Dobrim nunam za veliko
Skrb in pažnjo, ki so let že
Šest njegovi hčerki vse jo
Skazovale dobrohotno.

Vzrastla v tem bilà je času
Kakor jelka ravna, krepka.
Jasno širno, gladko čelo
Zdelo se je iz mramorja ji
Sklesano pa v varstvo deto
Pod osenčje krasno modrih,
Gostih las. A pod obrvmi
Par očes je modrih švigal
Žar pogledov ljubkih, milih,
Sezajočih v dno ti duše.

A obličje zalo, zorno
Krásile so zdrave barve,
Slične onim zrelih breskev.
Ustni rožni, kakor črešnji
Rdečeči se, v govoru
Kázali ste niz zobov ti,
Iz beline slonokostne
Vdutih v nežna mala usta.
Lepo glavo je ponosno
Nosil beli vrat, nasajen
Na oprsje in oplečje
Krepko, lično ustvarjeno.
Slikovite te postave
Veselil se dan je božji.

Zadovoljno je pogledal
Oče hčerko, se zahvalil
V novič srčno dobrim nunam.
Hčerka se je, pozdravivši
Ljube svoje součenke,
Prelivaje bridke solze,
Prav prisrčno poslovila
Od prelube opatice,
Ki je kakor dobra mati
Skrbno zmer jo negovala.
Tudi nunam je prijaznim
Zahvalivši se za nauke,
Vdano roko celovala.

Da bilà bi vedno srečna!
Ta bilà je nup voščitev. —

Stopil Srečko še je z lepo
Hčerko v božji hram veliki,
Da Bogu bi se zahvalil,
Ki ohranil milostivo
Drago hčerko mu je zdravo.

Ko sta cerkev zapustila,
Brezštevilna ljudstva truma
V ulico je strmo drla,
Ki na reko dol globoko
Vodi, gledat novo čudo,
Most veliki, kameniti,
Ki imel se je odpreti
Prav ob tisti uri, ko sta
Hči in oče šla iz cerkve.

Ljudstva tok ju je zanesel
Dalje v gnečo do pomola,
Ki ga skratelj sredi mosta
Za gledalce je napravil,
Če globino vrtoglavo
Bi hoteli dol do vode
Meriti na njem s pogledom,
Gôr lepote se nazreti,
Na polnočni strani mosta
Dvigajočih se v ozračje.
Pogledavši dol v globino
Strahom, sta na ljudstvo zrla,
Ki je mimo s silo drlo
Na nasprotno stran Nediže
Kakor val, ki vse pred sabo
Žene, kar bi le njegovi
Stavilo na pot se moči.

Ko navâl ju gnal je ljudstva,
Vil se skoz-enj je mladenec,
Lep po stasu, po obrazu,
Krepêk, zdravja prava slika.
Resni, ljubki mu pogledi

Zmagonosne so ti vabe,
Da zaupaš mu. On delal
Z vso močjo je, da bi devo,
Ki je šla pred njim z očetom,
Pred pritiskom ljudstva branil,
Da bi mogla iz navala
Kréniti na stran na mostovž.

Ko stopila je na mostovž,
Obrnila proti ljudstvu
Lice, njiju ste oči se
Srečale in nju pogledi
In oba sta se spoznala
Ter spomnila se nezgode
Pred Nediškim ozkim mostom
Šenkvirinskim nad Šenčurjem.

V hipu devo je oblila
Rdečica; on si vtisnil
V dušo njeno je podobo,
Da je nikdar več ni zabil. —

Ta pogled je v njem zanetil
Neugasno ljubostrastje
Močno, kakor mala iskra,
Ki na slamo naglo štrkne
Pa zapali velik ogenj.

Rad bi branil bil deklino
Ljudstva toka in pritiska,
A odnesel ga navâl je
Premogočni te množine
Na Nediže levo obrežje.

Oče hčerki pa velel je,
Ko naval je že pojema
Ljudstva sèm po dolgem mostu,
Naj pozorno v stiku za njim
Stopa, pa je proti mestu
Iz pomola se obrnil
Ter preril se skozi ljudstvo

Srečno v krčmo. Natovoril
Vso prtljago je na Belca,
Ki bilà jo je prinesla
Službenica iz zavoda
Za njegovo hčerko, pa jo
Vrezal naglo proti domu.

V srcu ranjen je mladenič
Čakal težko, nestrpljivo,
Da se ljudstva tok ustavi,
Da se vrne brez ovire
Do pomola mosta, kjer bi
Morda srečal devo krasno,
Ki s pogledom mu je živim,
Nežnim mlado vzela dušo.
A obkoljen od sodrugov
Ž njimi moral je v gostilno,
Predno drugi v njo bi sedli.
Tekla sladka je rebula,
Ki pod Starogoro raste.
Ta ogreva prsi; noge,
Zapeljivka, tajno veže
Pivcu, ki jo dosti srka.

Ali ko je videl, da se
Ljudstva tok od onstran mosta
Manjša, pustil je sodruge,
S silo riti je začel se
Med množico, če drugače
Ni dobiti mogel hoda,
Črez mogočni most na desno.

Ko prišel je do pomola,
Videl ni na njem deklin
Vendarle se je pomúdil
Za trenotek ino gledal,
Če nahaja se v bližini,
A iskala brezuspešno
Krasno devo so med ljudstvom

Trudna zrenja mu očesa.
Hitel torej je do konca
Mosta, v mesto zapuščeno,
Iskal jo je po vseh krčmah,
A zastonj je iskal devo
V mestu. Daleč pač na poti
Proti domu že je bila.
Žalostno se je obrnil
Proti domu tudi mladič
Ter hodè o devi sanjal
Krasni. Ino kakor da bi
Nekaj vleklo ga do mosta
Zopet, stopal je počasi,
Vdolben v misli ves, po cesti
Do mostiča Šentkvirina
Ter zavil od tu na desno.

Steza vila se med poljem
Aželjskega je selišča
Do potoka, ki poteka
Z jezerine Livške ino
Matajurja v Koderjano,
Z dreško reko združeno, pa
Vodi te med gostim lesom
Do doline reške konca,
Kjer se steka Koderjana
Topolovška z dreško Reko.

Tam selišče vidiš malo.
V tem mladencev dom se dviga
Lep, ograjen s širnim vrtom,
Z rodovitnim, ravnim poljem,
Da z veseljem ga je gledal
Z gospodarjem slednji tujec.
Zmenil ni se pa mladenec
Za lepoto divopolno
Te doline in obrežja
Bistre Reke žuboreče.

Gledal je le v tla, stopaje
Vedel skoraj ni, kedaj je
Mimo ovinkov šel, ki reka
Tupatam jih v lesu stvarja.

V dom prišedši ljubi, sicer
Starše svoje je pozdravil,
A le kratko, ne pristrčno
Po navadi lepi, stari.
Vprašal ga je oče skrbni,
Mati ljuba ga vprašala
Kaj povòd je temu, da se
Tok govora, prej živahni,
Zdaj mu ustavlja. Ves zamišljen,
»Truden sem,« je odgovoril
Sinko. »Mnogo sem na nogah
Danes bil. Čez novi most sem
Šel na levo stran Nediže
Ter preril se skozi ljudstva
Brezštevilno gnečo, strašno,
Kakoršne še morda svet ni
Videl v Starem mestu. Vse bom
Pravil jutri vam na tanko.
Prav potreben sem počitka,
V slast ne gre mi jed nobena«.

Starišem je sin poljubil
Roko, lice, šel počivat.

Čudila se ljuba mati,
Čudil se skrbni oče
Ob vedenju nenavadnem
Ljubega jim sina ter sta,
Ker je truden bil, dejala,
Da naslednji dan gotovo
Bo zgovoren in bo peval,
Kakor peval je navadno,
Kedar vzел je delo v roke.

Ali motil se je oče,

Mótila se je i mati.
Nič več sina ne raduje.
Bridka tuga ga objema,
Tare zdravje mu bohotno.

Huda pač je srčna rana,
Vse telesa ude tare,
Kdor ima jo, vidno hira.
Tej bolezni pa ne najde
Človek leka na zdravilih.
Pravijo pa tej bolezni
Vsi ljubezen, ki se loti
Največ mladih le ljudi, pa
Tare starca tudi izjemno.
Hrepenenje sladko to je,
To po vzoru prelepote
Nadčloveške, dovršene,
Ki človeku polni dušo.
Človek bi jo rad dosegel
A je nikdar ne doseže.
Ta ljubezen pa ni čista,
Brezsebična ni ljubezen,
Ki na drugi spol te veže,
Kakor prava mora biti,
A odsev je prave, čiste.

Prav tako je srčno rano
Nesla mlada deva na svoj
Dom. — Le malo govorila,
Če je oče potom kaj jo
Vprašal. V roko je in lice
Svojo mater celovala,
Ko je v ljubi sivi gradič
Sred vodine lahkim čolnom
Stari zvesti hlapec varno
Bil z očetom jo pripeljal,
In prtliago mnogo, ki jo
Konj do kraja je prinesel.

Mati srčno je objela
Hčerko, jo po tem in onem
Prášala, o potovanju,
O živenu v samostanu.

Rada hčerka majci ljubi
Dajala je odgovore
Na vprašanja razna mnoga.
Mati, oče z ljubo hčerko
Bdeli so do pozne ure
Skupaj, kasno šli počivat.

Štured pa je, odloživši
V čoln prtljago, brž odvedel
Belca v stajo, drgal s slamo,
Da prehlada bi ga ubranil,
Ker potil se je prehudo;
Krmne davši, je postlal mu.
Ko se Belec je najedel,
Piti mu je dal in ovsu
Vsul pa šel je na počitek.

Vida pa, če tudi trudna,
Ni zaspala. Premotrivši
V duhu, kar je doživela,
Videla je lepo lice
Mladca, zrla milomodrih
Par oči pod vedrim čelom,
Med očesi ravno vstvarjen

Nos, pod njem pa drobne brke,
Ki so krile njemu ustni
Leporožne, kakor črešnje,
Krepko brado, izrazito,
Raven stas in lahko hojo.
Ta podoba iz spomina
Zginiti jej ni hotela.
Proti jutru je zaspala
Čas le kratek, ker že zgodaj
Klic budij jo je očetov.
Po navadi dobri, stari.
Klic je devo hudo stresel.
Ménila je, da s pomola
Pada, ki nad stebrom nosi
Most visoki ga v Čedadu,
V glob strašanski. Otresivši
Snu se, mehko brez zamude
Zapustivši vzglavje, se je
Brž oblekla, šla je veslat
Po vodini, kakor nekaj,
V gozd hitela skrivališča
Iskat, mladih dni veselja.

Vedno pa je ž njo hodila
Divna slika nje mladenča,
Ki srcè jej je odnesel.

VI.

Na Lesah semanji je dan.
Z zvonika visokega širnih lin
Pošilja za jutra že zvonki bron
Vabilni svoj ljubki glas
V vsaktero te srejne vas,
Naj on, ki ga ljubi najviši tron,
Ki diči ga venec krasnih vrlin
Antón se sveti, čudotvorec, časti,
Naj slava povsodi mu vselej doni,
Ter v častni sklicuje božji hram,
Stoječ na zelenem hribu tam,
Pobožne vernike v bratovski zbor,
Na službo božjo, na sveti govôr.
Zvečèr pri Hlodícih so godci,
Ne sluh ti žaleči ropotci:
Vsak kakor umetnik je znan.

*

*

*

Dideldaj dum,
Bumbíli bum,
Poje globoki bas,
Glasov spremljaje veselih tok,
Da se sliši v deveto vas.
Naglo goslarjev pa lahki lok
Po strunah pleše,
Po ubranih melje,

Glasove kreše,
 Da je veselje.
 Če tudi pozorno nanj gledaš,
 Lehkovno pač tega ne ugledaš,
 Kakó se razširja mu roka na skok
 Po strunah in stiska se zopet v obok.
 Goslár pa drugi lovì
 In spretno sladko podì
 Strun melodijo,
 Da se glasovi
 V nagli tej lovi
 Milo vrstijo,
 Da vsak jih radóstno posluša,
 Da v zvoke gubi se mu duša.
 Pavkar pa suče palčice lehke,
 Kaj ljubke zvoke izvablja
 Strunam in glasne in mehke.
 Glas se v glasu kar utaplja.

Na visokem odru godci sedijo,
 Na podu se mladi pari vrtijo,
 Stari stojijo pa v kotih izbane,
 Glasove poslušajo ubrane
 Ki na vrtenje jih vabe.
 Ali jim volja je dobra,
 A šibke so noge in slabe,
 Ne vdajo vabilu se z odra.
 Drugi so v bližnji izbani
 Pri rujnem vincu
 V veselo omizje zbrani.
 Ciovor se suče o vincu,
 O solnčnem Zverincu,
 Pod katerem trta rodi
 Kapljo, ki veselje plodi,
 O mladostni, minuli dobi,

Kakó se malo spodobi,
 Kar uganja sedanja mladina,
 Kakó pač manjka jej stara vrlina.
 Posebno star Topolovec,
 Znani neutrujeni lovec,
 Poudarja, koliko zajcev, srnjakov
 Vstrelil je, kosmatih lisjakov,
 Kakó je lovil kljunače,
 Kupcev pridne vrtače,
 Večerne te ptice,
 Kakó zalezával plašnè jerebice.
 Ni se prehváliti mogel,
 Kakó je na Brezo, Okrogel,
 Na Ključ, na Zverinšček
 Hodil na lov, preiskal kotiček
 Vsak po visokem gorovju,
 Vsako lazno v gostem lesovju.

Čujte, reče, kaj se mi je
 Pripetilo, ko lovil sem
 Zadnjič srno. Drl sem naglo
 Skozi gosti les črez Brezo,
 Pa sem našel novo stezo,
 Ki me je pred ozko lazno
 Pripeljala. Bližal pazno,
 Kakor mora skušen lovec,
 Ne pa kakor bik, ki zvonec
 Nosi, sem se izsečnini
 Tej. In kaj sem tam zagledal?
 Mlado srno in v bližini
 Njeni, čujte, mlado devo,
 To, krasote, ki ogreva
 Prsi. Da bi kdo mi pravil,
 Da je videl krasno vilo,

Vilo v lesu, lepo, milo,
 Veroval bi prej, no mogel
 Verovati sem očem, da
 Res je deva ta prikazen.
 Eh, tam videl sem na trati
 Polnokrvno devo stati
 Tako, krasno. Pod obrvmi
 Gostimi, se par oči jej
 Modrih svetel je, pod belim
 Čelom in nad tem pa kodrov
 Splet mogočnih; od milobe
 Lice njeno je žarelo,
 Da peklenske še grdobe
 Bi je bile spoštovale.
 Tiho torej sem v goščavi,
 Ne da bi se ganił, ležal,

Roke male sem devojke
 Primerjaval s svojimi, njen
 Glas čarobni občudaval,
 Ko je laško zaorila
 Pesem sveto iz cvetočih
 Rožnih usten, miloglasno,
 Znano pesem, ki v Čedadu
 Često sem jo slišal peti.
 A potem je še zapela
 Pesem, ki je nikdar slišal
 Nisem. Pomnim še besede
 Svetne te-le laške pesmi:

O zentil miò zovinutt *
 Che ti ài sul puint viodutt,
 Tu mi as ferid il cûr,
 Tanchè di dolor mi mûr.

Ko je krasna deva pela,
 Urno srna pa zavoha,
 Da je človek kje v bližini,
 In za devo se je skrila.
 »Pač nevarnost morda slutiš,
 Ljubka, da se stiskaš k meni.
 No, ne boj se. Tu ne giblje
 Božja stvarca se nobena
 V lesu. Ali čas je že, da
 Greva v stajo prek vodine,
 Kjer si varna vseh napadov.«
 Rekla lepa deva ter kar
 Dvignila se je; in vilo
 Menil sem, da vidim, tak je
 Bil njen stas in taka hoja.
 Srna je za njo skakljala.

* Oj mladenec brliki ti,
 Ki na mostu so zazrle te oči,
 Ranil si srcè mi, da bolečine
 Pač prehude, zdaj mi gine.

Cvetek je iz prva slušal
 Le na pol to pripovedko,
 V misli svoje se zagrebši,
 Bil je v duhu na Čedajskem
 Mostu novem, zrl deklino,
 Ki je ni več mogel najti.
 Ko je slišal pa besede
 Laške svetne pesmi, se je
 Zdramil, kakor da bi iz spanja
 Kdo ga klical, pa je prašal
 Topolovca: »Ste sledili li
 Devi? Kam je šla iz lazne?«

Nisem hótél za njo iti,
 Da bi je ne vstrašil. Videl
 Pa sem, ko sem stopal više
 V gozdu, čolnič na vodini,
 V čolnu devo, veslajočo
 Žilavo, in srno mlado.«

Ko je lovec topolovski
 O deklini pravil krasni,
 Mladi srni in jezeru,
 Naplesavši se mladini
 Bil odmor je že potreben
 In potrebna okrepčava.
 Tudi godci trudni radi
 Stopili so urno z odra. —
 Ples je nehal. Starejšina
 Vedel potna je dekleta
 In mladence v stransko izbo
 In razredil jih za mizo,
 Poskrbivši jim jedila,
 Sladko vince suhim grlom.

Ko so slastno se najedli
 In napili pa šaljivke
 Pravili, je naprosila
 Lepa Mica, žverinčanka,
 Strica, da bi blagovolil

Na veselje vse te družbe,
 Ki mu sluha ne odreče,
 Praviti o božjej poti
 Lanskej svojej na Osoje.

Obotavljal ni se striček,
 Vstal, začel je svojim zvestim
 Poslušavcem govoriti:
 »Hvalo htel sem srčno dati
 Majci Božji na Osojah,
 Ki se milo je ozrla
 Na ponižno mojo prošnjo.
 Šel od doma sem popoldne.
 Močno solnce je žarelo,
 Saj veliki srpan bil je
 Že prišel na delovanja
 Vrsto. Lazil v solnčnem žaru
 Proti Brezi sem počasi;
 Pa zavil od tod na desno
 Skozi les jo preko Kolka
 Nad vodino do poti, ki
 Do velike vodi ceste
 Vozne v kotlu Koboriškem
 Mimo grada na strmini,
 Ki posestnik, vitez ropar,
 »Botenštajn« ga imenuje.
 Hotel iti sem po noči.
 Noč bilà je mrkla padla
 Že na zemljo, ko sedel sem
 Na obronku Kolka vrha,
 Kruhom, vinom se krepčaje.
 Ves zamaknen zrl sem v gore.
 Na polnoči, na katere
 Mladi mesec je pošiljal
 Žarke bléde: V vrh kanina,
 Na Rombòn, na sivi Mangart.
 Čudom gledal sem na goro,

Ki okò vam nosi v čelu.
 Ta predòr, prav skozi skalo,
 Velik vam je, kakor cerkev.
 Do noči sem čakal pozne,
 Predno sem tja dol spustil se
 V Koboriško planjo. Sreča,
 Da zakrival je oblakov
 Plašč prijazni lunin svit pa
 Da korakom tihim, naglim,
 Krit v temino teh oblakov,
 Mimo grada roparskega
 Zmuznil sem po cesti, ne da
 Bi kedò me bil zapazil.
 Grad stoji nad cesto v Bolec
 Na visokem, strmem griču.
 Malo je od Koborida
 Le oddaljen. A človeku
 Pač gorjè, ki pade v kremplje
 Teh zločincev trdosrčnih
 Z novci, blagom svojim. Hvali
 Naj Bogà, če živ odrine,
 Če dovolj jim je imetja.
 Na povratku taka ni me
 Doletela sreča. Skriti
 Za veliko skalo sluge
 Vitezovi so prejeli
 Prav nenadno me, ko bil sem
 Precej daleč še od grada.
 Vzeli so mi novce, kar je
 Žep jih hranil, slekli suknjo,
 Češ da v gorki noči suknje
 Ni potreba gorke. — Nisem
 Torej mogel prek vodine,
 Ki v višini se med Kolkom
 Širi ino Matajurjem.
 Ni bilò jih več okroglih,

Da bi plačal prevoznika.
 Nad vodino sem pod Kolkom
 Lazil skozi gozd na Brezo,
 Pa domov od tod pretruden,
 A vesel, da me zadela
 Ni nesreča hujša v skopcu,
 V dolu grajskem tem prokletem.
 Ko prišel na dom sem zmučen,
 Ni mi dala do besede
 Priti žena, da zapravlil
 Suknjo sem, mi očitaje.

Mislil sem si, naj pač bode
 Karanje to za pokoro
 Neštevilnih mojih grehov,
 Pa da Bog že plača tudi
 Grajskim hlapcem moje suknje
 Rop. Saj dober je plačavec.«

To govoril stric je Trinko.
 Hudovali so se strašno
 Vsi nad hlapci napadavci.
 Mladec pa si je besede
 V dušo vtisnil ter si mislil,
 Ona deva, ki je pela
 Laške pesmi, ona bode,
 Ki jo išče neprestano,
 Ker ljubezen mu je vnela
 Na čedajskem mostu v srcu.

Minila ga je otožnost
 Prav živahno je o mostu
 Pravil, ki ga naredil je
 Škratelj v slavnem Starem mestu.
 Plesa pa se ni vdeležil,
 Ker imel je vedno v mislih
 Devo, kterej pač enake
 Ni bilo na vsem plesišču.
 In radóstno je primerjal
 One deve stas in hojo,

Vse poteze na obrazu
 In milobo, stasu, hoji,
 Kretanju in licem dev, ki
 Po odmoru jih vesela
 Plesna godba po izbani
 Še do jutra je gonila,
 Pa jednake njej ni našel.

Sklenil je, da pojde brzo
 Na vodino, da se uveri,
 Je-li dekcle, ki je pelo
 Laško pesem, ono dèkle,
 Za katerim hrepeni mu
 Brez odmora bolna duša.
 Topolovca je pobaral,
 Kod je hodil, da prišel je
 Skozi gostí les na lazno,
 Na katerej vzrl je devo,
 Ki je laško pesem pela.
 Pomnil dobro je besede,
 Ki govoril jih je lovec,
 Vzel slovò od gostov milih,
 Dal je plačo redno godcem,
 Ki so zbrali jo sodrugi,
 Šel počivat in prevdarjat
 V tihem miru, kaj storil bi,
 Da prišel bi, če bo treba,
 V gradič trdni sred vodine,
 Da bi videl, ali ona
 Krasna deva v njem stanuje.
 Šli so godci, šli plesavci,
 Šle plesavke, šle so starke,
 Zrenja site, šli so starci,
 Vina težki in govora
 Siti, trudni nočevanja
 Na počitek v svoja sela;
 Vsak vesel je po zabavi,
 Ki za leto dni zadošča.

VII.

Bil je krasen dan jesenski.
Mrgolele so selivke
Ptice že po gozdu, laznah.
Ščinkovci so pa škrijanci
Prifrleli, se spuščaje
V gostih tropih na lesovje,
Peli pesmi so veselo
Ter si brali pičlo hrano
Po drevesnih širnih vejah
In po trsju. — Tu je pikal
V trdo skorjo močnih debel
Štokovec, da jih očisti
Črvov, ki so grizli v jedro,
Tam senice so skakljale,
Svoj cimbè in cicimbè so
Cicimbále prav živahno,
Veverice nežne s skokom
Lahkim vejo z vejo dalnjo
Menjevale, te šaljivke.

Ali Cvetek ni živjenja
Motril v gozdu, pač je s stopom
Lahkim, ali s srcem težkim
Ril v lesovje gosto, maral
Ni, če trn ga je opraskal.
Jezero je kakor steklo
Zabliščalo; sredi njega

Stal je svitel grad na skali.
Ob pogledu tem se ustavi
Cvetko, ker mu je nemirno
Zlô srcè ob rebra tolklo.
Umirivši se, je iskal
Tajno stezo, o kateri
Pravil lovec je besedni

Topolovski in pristavil,
 Da na malo lazno vede
 Pri vodini, ono lazno,
 Na katerej je sedela
 Deva, krasna, kakor vila,
 Srno kratko negovaje.

Kar zasliši govorjenje,
 Smeh deklinški, čist in mehek,
 Glas prijeten, ki je segal
 V dno mu duše. Stope ustavi,
 Lazni bliža se oprezno,
 Vid napenja, da premotril
 Skozi drevje bi, kedó se
 Srčno smeje, razgovaria,
 Kakor sodil je, na lazni.
 A perilo čisto, belo,
 Tam razpeto, ni mu dalo,
 Da bi videl devo, ki se
 Prostosrčno je smejala
 Čistim glasom, kakor da bi
 Srebrn zvonček svoj pošiljal
 Glas po gostem, črnem lesu.
 Dvignil nogo je, da stopal
 Bi previdno proti nežnim
 Glasom, kar mu sladka pesem
 Spet ustavi stope. Pesem
 Ženskih grl je kaj prijetno
 V teh besedah se glasila:

Oj jezéro,
 Ko stotéro
 Kdo prehodil
 Raznih krajev,
 Gôr bi, gajev,
 Njih lepoto,
 Njih krasoto,
 Pa bi sodil,

Videl ne bi
 Našel ne bi
 Take v njih krasote,
 Take v njih divote,
 Kakoršno je voljno rodil,
 Ko v sveta je jutru hodil
 Tu pod Kolkom dobri Bog,
 Stresel jo ob vodni krog.
 Tu doline,
 Tu planine
 Zelené,
 V dalji tam vršavci se vrsté.
 Po strminah njih bobné
 Pa studencev bistrili vali,
 Da bi dolom zdravja dali.
 Srn strmine,
 Rib vodine
 Mrgolé,
 Čist je gorski zrak.
 V njem se ziblje
 Ptičev rod lehák.
 Ali meni za teboj,
 Mili, ljubi fantič moj,
 Srce utriplje.«

To so pele deve v zboru.
 Ali kmalu je zapela
 Jedna sama s čistim glasom
 In otožnim, srčno milim:

»Oj ti brhki mladec moj,
 Oj ti ljubi pobič moj,
 Ki na mostu sem te srečala,
 Ki v množici sem te v gledala,
 Ti srcè si meni, reví, vzel,
 V meni čute prej neznane vnel.

Ktera tebe krije streha,
 Ktera tebe nosi cesta?
 Kteri majci bodeš uteha,
 Kteremu boš otcu ti podpora,
 Ko na delo klicala bo zora?
 Oj ti pobič, oj ti pobič moj,
 Šlo srcè je moje za teboj!«

Glas prijetni je potihnil.
 Po odmoru kratkem pa je
 Zaorila zopet deva:

O zentil miò zovinutt,
 Che ti ài sul puint viodut,
 Tu mi as ferid il cur
 Tanchè di dolór mi mûr.

Ko je slišal mladec pesem
 To, zastala mu je v prsih
 Skoro sapa od veselja.
 Ali je pa ona, ki jo
 Ljubi? To je htel na naglem
 Vedeti in dvom odgnati.
 Silno drl je proti lazni
 Skozi gosti les ter stopil
 Ven na jasno. Zaslišavši
 Deva šum, se je ozrla,
 Vzrla v lazni je mladenca,
 Ter obstala kakor kip in
 Zardela. Dékle pa so
 V čoln skočile polne straha.

Trepetaje od veselja,
 Na njo zroč je mladec vskliknil:
 »Sanj ti mojih deva, ki sem
 Dolgo iskal te povsodi,
 Bodi hvaljen Bog, da sem te
 Našel, kjer se nisem nadal.
 Ne huduj se deva, če sem

Nagloma pred te stopivši
 In nenadno, te oplašil.«

Umirivši se, deklina
 Plahim rekla je dekletom:
 »Ljubi znanec iz Čedada
 Sèm prišël je, gor k očetu
 Nas obiskat. — Zdaj perilo
 Suho naglo poberite.
 Le bodite brez strahù mi.«
 Njemu pa je deva rekla:
 »Če si slišal mojo pesem,
 Veš, da bodem videla te
 Rada v gradu pred očetom
 Dragim in pred majko ljubo. —
 V grad prišedši, pošljem sèm-le
 Čolnič v ta-le skriti kotič,
 Da prepelje v grad te k staršem.«

Odgovoril je mladenič
 Poln veselja, spoštovanja
 Do deklina, ki je modro
 V dévojk pričo govorila,
 Čute svoje mu razkrila:
 »Hvala, deva, za vabilo!
 Ali v lovski sem opravi,
 Ulovil sem, kar želela,
 Kar iskala mi je duša.
 Pač primerno je, da stopim
 Pred očeta in pred mater
 Prečastito tvojo prvič
 V čedni, lepi le obleki.
 Pridem torej jutri rano
 Na to mesto pa bom čakal,
 Da tvoj sluga, priveslavši
 Črez to vodo, me prepelje
 Na domovje tvoje ljubo.«
 »Prav si rekel,« mu je deva

Odvrnila. »Zvesti sluga
Štorem bode čakal v tem-le
Skritem kotu, po vodovju
Le dostopnem in po stezi,
Po kateri si prišel sèm.

Čakal bode te na jutro
V kotu, ki ga širne veje
Skrivajo in listje gosto. —
Danes pa, da prideš jutri
K nam, naznanim, kakor treba,
Ljubi majki in očetu.
Zdrav mi bodi, hodi z Bogom!«

Rekši se je obrnila
Proti čolnu. On je roko
Poljubivši krasni devi,
Stopal ž njo do čolna, pa je
Gledal, gledal skozi veje
Kak umetno je veslala
Proti gradu sred vodine.

Stal zamišljen je ob vodi
Pa zahválil se Bogu in
Devi, Božji porodnici,
Da je srečno našel ono,
Ki jo smatral je zgubljeno,
Zábiti pa ni je mogel.
Lahkim stopom je korakal
Proti domu kakor nikdar
Prej. Nosíle so peruti
Pač veselja ga; saj ono
Moč človeku daje ino
Hrani ga pri zdravju, žalost
Pa nasprotno ga le tlači,
Davi, krajša mu življenje.

Potoma je premišljal,
Starišem bi li povedal,
Mučno svoje dušno stanje,

Ki veselje bilo mu je
Vzelo pa še sladke strlo
Upe, ali bi še čakal,
Kaj mu slednji dan prinese,
S kako pa bi šel pretvezo
Gospodarsko, pa resnično,
Rano že za dne od doma.
Zdelo se mu to je boljše,
Da vznemirjal ne bi morda
Brez potrebe staršev, če bi
Brez uspeha le obiskal
Na vodini v gradu majko
In očeta svoje deve.

Deva pa je proti gradu
Odveslala urno, srečna,
Da mladenca brhkega je
Videla pa govorila
Ž njim, ki kakor se je vedel,
Ni rodbine mogel biti
Slabe. Kdo da je, od koda,
Bode baral, mislila je,
Oče, ker so bile priča
Na sestanku dekcle, pa ni
Prašati ga mogla. Urno
Priveslavši v sivi gradič,
Deklam belo je perilo
Izročila, naj je sprave
Prav tiblano v čedno shrambo,
Ona pa je brzo k majki
Šla v izbano gornjo praviti,
Kar zgodilo se je danes,
K ljubi majki, od katere
Nadejala se pomoči
In utehe, če bi oče
Srčne želje jej ne uslišal.
Vsa vtopljená v misli svoje

Stopila je k majki v izbo,
Govorila: »Majka moja,
Videla sem njega!« — »Koga
Videla si, ljubka moja?
Ne umejem, kar mi praviš.
Da žarijo ti veselja,
Vidim, lica, kakor nikdar
Še, odkar si se vrnila
Iz Čedad. Kdo je oni,
Ki srcè je razvesélil
Ti, razjasnil belo čelo?«

»Moja draga, ljuba majka,
Res me zmoglo je veselje.
Pravila po vrsti nisem
Vam še vsega, draga mati,
Kar se mi je pripetilo
Pred odhodom iz Čedad.
Stopala sva z otcem v gneči
Tam na novem mostu. Vreden
Mladec naju je pritiska
Branil, da sva mogla v stran se
Stisniti na majhen mostovž,
Ki veliki most ga nosi.
Val ljudi je tudi njega
Črez predolgi most odnesel,
Da ga nisem več zazrla,
A podobo sem nosila
Ziner njegovo milo v srci,
Nadejala pa se nisem.
Da kedaj še ga zagledam
Davi pa je kar nenadno
Pred me stopil tam na lazni
Prek vodine šeptajoče.
Jutri pride k nam na snubo.
Mati, ljuba mati, prosim,
Govorite vi z očetom,

Da ga sprejme dobrohotno.«

Majka hčerko pa prijazno
Vpraša, »kdo je srečni mladec,
Ki ljubljenci moji brumni
Vzel srcè je, ki Bogu in
Staršem le do zdaj je bilo?«

»Na vprašanje to odgovora
Nimam, ljuba moja mati.

Vem le, da ga ljubim, da je
Govorice naše, naš da
Človek, brhek je mladenič.«

»Resna ta je stvar« je mati
Odvrnila, je potrebna
Še prevdarka. Oče, ki je
Skušen mož in mnogo videl
Že ljudi vseh vrst, odloči,
Ali vreden je mladenič
Tebe. Ti pa vdaj se voljno
Sklepu, ki ga sklène oče.
Naj le pride mladec jutri,
Kakor praviš, v goste. Oče,
Menim, saj ne bo protiven
Temu. Bodem govorila
Ž njim, pripravim na obisk ga.
Skrb pa, vedi, bodi tvoja,
Da obed bo prav primeren
Jutri, da od hiše lačen
Gost ne pojde.«

Nasmehnila

Majka se je hčerki ter jo
Odslovila. Poljubivši
Deva dragi majki roko,
Spet je šla po svojem delu,
Polna upa in veselja.
Slugo Šturma je pozvala,
Da naj pojde z lepim čolnom

Čakat jutri zjutraj rano
 Mladca, ki po stezi pride,
 V kotič skriti preko vode
 K jezeru na odpeljišče,
 Naročila mu, naj v gradič
 Pred očeta ga pripelje.

Materi se pa je solza
 Ulila, ker je ménila, da
 Morala se bo ločiti
 Od edine hčerke ljube.
 Vjedala jo skrb je tudi,
 Bode-li na srečo hčerki,
 Li v nesrečo sklep očetov.
 Sveto Božje porodnico,
 Majko sveta dobrega, je
 Zaprosila, naj očetu
 Pravo, srečno misel vdahne,

Šla takoj je na razgovor
 K njemu.

Čudil se je oče
 Vsem besedam svoje žene,

In s povdarkom ji je rekel:

»Do le-tega je imelo
 Enkrat priti. Bog v srcè je
 Del človeku čute take,
 Ki ne moreš jih z vso silo
 Nikdar streti. Ali resno,
 Hudo resno je vprašanje
 Za deklino vsako, ki jo
 Lepo lice lahko vara
 In zunanja vidna čednost,
 Komu vdalo se srcè je.
 Bog ne daj, da bi prekasno
 Vida naša razpoznala
 Prevelike hibe v možu!
 Naj le pride jutri mladec.
 Skleneva po vtisu dobrem
 Ali slabem, ki stori ga
 Nama. Bog daj hčerki srečo.
 Njemu naj bo dana v varstvo.

Šla počivat sta vtopljen
 V skrb za srečo ljube hčerke.

VIII.

Zarja ni še rumenela
Jutra, teme plašč zavijal
Gosti les je še in travnik,
Ko je mladec naš otresel
Sladki spanec pa je skočil
Brzo, ko se prebudil je,
Od ležišča, se napravil
Pražnično pa brž jo vrežal
Gor po strmi, tesni stezi
V Topolove in čez Brezo
Lesovito na vodino.

Ko prišel je skozi goščo
Tja na lazno ob vodini,
Vzdržal naglo svoje stope
Ob spominu je pomenkov
Sladkih, ki jih tam je vodil
Včera z devo ljubeznivo,
Krasno. — Malo pa postal je,
Med vejevje kraj vodine
Stopil gосто in čakaje,
Gledal preko vode širne.

Ni mu bilo treba dolgo
Čakati na kraju. Čolnič
Lep in trden se je bližal
Sèm od grada mu čez vodo,
Gnan po veslih do pomola
In priplul se podvizaje.
Pozdravivši ga, ustavi
Čoln veslár ob skalnem kraju,

Da se ukrca mladec; urno
Ino spretno ga obrne
Ter odrine proti gradu,
Ki iz vode se je dvigal.

Na stopnicah v grad vodečih,
Tam že čakal ga je oče
Krasne deve ter mu rekel:
»Bodi tvoj mi vhod pozdravljen,
Ki ste mati ga in hčerka
Včera dali mi na znanje.«

Odgovoril je mladenič:
»Hvala oče za prijazni
Vaš pozdrav, ki dobrim upom
Napoinjuje dušo mi, da
Našel srečo v tem sem gradu.«

»Stopi z mano v gornjo izbo,
Da se malo pokrepčaš, in
Da spoznava v razgovoru
Boljše se.« — Po teh besedah
Vodil oče v gornjo izbo
Mladega je gosta. V izbi
Stala skleda je na mizi
Z mlekom, poleg nje še sol in
Kruh. Naj le za mizo sede
Pa naj jede ino pije,
Vabil ga je, in obraza
Vse poteze je razmatral,
Stas mladenčev, vso postavo,
Pa je srcem zadovoljnim

Gledal ga ter pravil mu, da
 Znana sta že iz Čedadā,
 Kjer je v gneči bil zapazil,
 Ko je ljudstvo drlo gledat
 Most veliki črez Nedižo,
 Da za hrbtom zadržuje
 Nekdo ljudstva hudo silo,
 Pa da mogel se vsled tega
 Umakniti brez ovire
 Na pomol je mosta s hčerko,
 Prerivaje se iz gneče,
 Na veliki trg dospeti
 In na gradec svoj hiteti.
 »Veseli me,« je dostavil,
 Da pozdravljam te, branivca,
 Tu na svojem domu, ki je
 Čuval zlega naju v stiski.
 Ali reci mi, od kod si,
 Kdo je oče tvoj, katera
 Mati, da ne bom v nejasnem.«

Odgovoril je mladenec
 Vdanim glasom na vprašanja:
 »Starega sem sin junaka
 Gosa. Biva on v selišču
 Na sovodnji bistre Reke
 S Koderjano. Samosvojec
 Obdeluje svoje plodne
 Njive, širne travnike, pa
 Oskrbuje lepe gozde.
 Dva sinova, mene, brata,
 Ki je mlajši, zmer na delo
 Poučljivo je navajal,
 In na božji strah, ki naj bi
 Vsikdar segal nama v dušo.
 Mati pa je Ažle slavne
 Hči. Podrékar je njen oče.«

»Eh, Podrekar!« naglo segel
 Stari gradnik mu je v govor.
 »Stari oče tvoj je bil moj
 Ljubi znanec, lahko rečem,
 Moj prijatelj dragi. Bodi
 Torej zopet mi pozdravljen
 V hiši moji, v tem-le gradu!«
 »Ta beseda vaša,« pravi
 Presenečen mu mladenec
 Prav veselo, »odvezuje
 Me potrebe, da Vam dalje
 Govorim o starših svojih.
 In o sebi le omenim,
 Da učil me šentlenarski
 Dobri župnik branja, pisma,
 Štetja je za vse potrebe,
 In resnice verske, ki jih
 Krščen človek mora znati.«

»To me srčno veseli,« je
 Otec rekel. »Zdaj povej mi,
 Komu neki naj bo hvala,
 Da imám pred sabo vnuka
 Onega, ki bil mi v mladih
 Letih mil je, ljub tovariš.«

»Preprijazne te besede
 Dajejo mi, otec, srčnost,
 Da besedim vam odkrito,
 Brez ovinkov kakor otcu.
 Saj imeti pač želim Vas
 Še za otca. Prosim, dajte
 Svojo hčer mi za družico.
 Na čedajskem novem mostu
 Njen izgubil bil sem sled, in
 Brez odmora sem jo iskal,
 Dokič sreča ni hotela,
 Da sem včeraj onkraj vode

Našel jo in danes devam
Srečo svojo in prihodnost
Zaupljivo v vaše roke.«

Utihnivši, mladeč čakal
Odgovora je boječe.

»Resno si mi stavil prošnjo,
Prošnjo, ki je za prihodnost
Tudi mojo odločivna.
Hčerke svoje ne bi mogel
Pač nikomur dati, da mi,
Bodi tudi v carski beli
Dvor, odvede jo iz hiše.«

Zadrhtel je tužno mladeč,
Ali vprašal je na dalje
Otec: »Ljubiš res mi Vido?«

»Prav iskreno ljubim hčerko
Vašo,« mladeč je odvrnil.

Rekel mu je otec milo:
»Evangelje sveto pravi,
Mož ostavi ljubo mater
In očeta radi žene.
Ne odrekam jaz ti hčerke,
Ali priti moraš v mojo
Hišo mi za zeta. Star sem,
Vladati, to znaj, ne morem
Sam več vsega gospodarstva,
Potrebujem pomočnika.
Vprašaj sebe resno, bi-li
Mogel z nami tu živeti
Ter očeta ino mater,
Pa za vedno, zapustiti?
Hočeš radi Vide priti
K nam za zeta, oskrbnika?
Ko me dobri Bog pokliče
Iz svetá po delovanju
Trudapolnem, pa se loči

Duša mi od šibke, stare
Že telesne te lupine,
Bode moral zet skrbeti,
Da ohrani se posestvo
To veliko z malim gradom
Sredi vode, ki sem zidal
Z mnogim trudom in skrbjo ga.
Druga skrb me tlači. — Praviš,
Da iskreno ljubiš hčerko
Mojo. — Dobro! A vprašanje
Drugo še je tu prevažno.
Bog le znade, je-li vjema
Tvoja čud se z njeno. Pravo,
Resno bodi v tem spoznanje.
Ni zadosti, da ti pravim,
Da je hčerka mehkosrčna,
Da jezično, svojeglavno,
Trdovratno dékle ni to,
Ki nevoljo dan za dnevom
Hudo vzbuja, in prepolno
Ran srcè ti, od prepira
Trudno dušo vtaplja v žalost,
Le miloba je, dobrotá
Srčna žene dika trajna,
A lepoto čas razjeda.
Bog ne daj pač, da mladosti
Blesk in zornost le bi vaju
Združila, ne dušna sloga!
Kmalu mine čas mladosti,
A ljubezen, srčna sloga,
Ta do groba mora stati. —
Ker bi hvala ne veljala
Lastne hčerke, treba, drug da
Drugega se prav spoznata.
Pridi torej k nam, ko bodeš
Mogel, skušaj, da v globino

Njene duše zreš in ona
Prav takó naj tebe motri,
Vznade dobro. Prašal torej
Boš po letih treh, če vama
Dovolim to vez.« —

Umolknil

In zamislil se je starec,
Ki je mnogo videl, mnogo
Na prostranem svetu skusil.

»Vdam se, oče, volji vaši.
Saj pogoji ti-le vaši
Niso, sodim, mi pretežki.«

To je mladeč odgovoril.
»Dobro,« je odvrnil otec
Pa poklical ženo ino
Hčerko v izbo ter je jima
Rekel: »Prosim, da na mizo
Okrepčanje kmalu pride.
Dolgo vedla že razprave
O stvarih sva velevažnih
Z milim gostom, vnukom krvnim
Ljubljenika mi sodruga.«

Zažarelo od veselja
Hčerici je zorno lice,
Mati pa je zaupljivo
Kar s pogledom rekla, ko je
Šla iz izbe: »Kar napraviš,
Vem, da bode prav storjeno.«

Brhka hčerka mizo, stole
Priredivši urno, stregla
Otcu je in gostu, mati
Na ognišči se trudeča
K njim prišla je često v izbo,
Oživljala razgovore
In prisédla z Vido k mizi.
Odslovivši udvorljivo

Po kosilu gosta, k čolnu
Vsi trije so ga sprovedli.
Vida svojim je pogledom
Razumeti dala gostu,
Ko je stopal v lahki čolnič,
Da njegova je za vselej.

Štorem gosta je do ključa
Vozil, tamkaj ga izkrcal
In ponižno ga pozdravil.

Šel je skozi gozd zamišljen
Cvetko proti domu.

Čudno,

Da se človek rad oklene
Tega, česar bil je vaju,
Pa po tem, kar mora priti,
Hrepeni, da nikedar prav
Čiste, revež, nima sreče.

Hudo bo mu, ko zapuščal
Mater, otca bo za vselej,
A še hujše, ko slovò bi
Vidi dal, po kateri mu je
Duša hlastno hrepenela.

Čim prišel je v dom očetni,
Stopil je pred starše svoje,
Čute svoje, muke svoje
Vse, vse njima je razložil.

Oče pa je odgovoril:
»K temu hoče se prevdarka,
Da odgovor dam ti pravi.
Kaj ti mati neki meniš?«

Delo mater ni v zadrego
Preozbiljno to vprašanje.
»Sinko moj,« je rekla »pojdi,
Kamor vleče te srcè in
Morda sreča kliče. Bog vé,
Če ne bo ti boljše v gradu,

Nego tukaj na domači
 Grudi, kjer je brat še mlajši,
 S katerim moral bi deliti
 To posestvo naše, kedar
 Bog pokliče otca ino
 Mene k sebi na vse veke.
 Blagoslov ti dam z vsem srcem,
 Kedar pride čas ločitve
 Od te hiše rojstne, ljube.
 Sinko mlajši v tem nam zraste,
 Rekla otcu. On je vedno
 Na podporo mislil, ki mu
 Snaha s sinom jo odtegne.

Mati ima vse sinove
 Rada, ali bolj pri srci
 Vsakej sinček je najmlajši.
 Upala je torej, sreča,
 Ki bi v gradu jo starejši
 Sin dosegel, mlajšemu še
 Sinu srečo bi prinesla,
 Srečo, ki jo je obema
 Pač želela prav z vsim srcem.

Rekel je na zadnje oče:
 Tudi jaz te blagoslavljam
 Kakor mati, ljubi sinko.
 Ta snubitev srečna bodi,
 Tebi v trajno srečo, kakor
 Pričakuješ. Moraš pa mi
 Na ločitev še do časa
 Čakati, da nam doraste

Brat tvoj mlajši. A ne pojdeš
 Praznih rok iz hiše naše
 V gradič, vedi tudi to. Saj
 Dobro ni, če človek pride
 Kam za zeta pa opore
 Nima lastne v novi hiši.
 Bodi priden in marljiv mi,
 Kakor bil si mi doslej, in
 Dedščino ti dam primerno,
 Ko po letih preseliš se
 Gor k nevesti v beli gradič.

Odobrila je ta govor
 Mati in na to še rekla:
 »Pametno si to odredil,
 Oče. Naj se ti po volji
 Stvar razreši ta, a treba
 Pripomniti, da potreben
 Blagoslov je božji v resnem
 Tem le poslu. Pojdi, oče,
 Kedar prvič boš le mogel,
 Na svetišče Staregore,
 Da izprosiš od deviške
 Matere si Božje srečo
 Za sinú, za naju snaho.

Ti pa sinko glej in pazi,
 Če srcè se s srcem sklada,
 Predno zakon te zaveže.«

Dogovorov bil je konec.
 Padla h kratu je osode
 Kocka o dveh rodnih bratih.

IX.

Veliki traven, mesec lepi, je prišél.
 Po silnem dežju vedro bilo je nebó.
 Da se obnavlja svet in da nadene si
 Obličje novo, vsak bi mislil; listi vsi
 Na drevju lesketali so se drobnih srag
 Prozornočistih, kakor svitlih biserov:
 Nebeški vzduh je volhek bil in svež in čist,
 Da sleherni je božji stvor ga vdihal rad,
 A zemlja je presita hladnih kapljic, še
 Premehka, da za delo bi nosila te.

To je mislil Cvetkov otec,
 Mož vladavec umen v hiši,
 Pa je rekel ljubi ženi:
 Jutri rad bi se napotil
 Zgodaj že na Starogoro,
 Kjer svetišče veličastno
 Materi se Božji dvíže,
 Da izprosim od presvete,
 Milostive nam device,
 Tolažnice betežnikov,
 Pomočnice krščenikov,
 Brambo nama in sinoma.
 Rekla mu je skrbna žena:
 »Pojdi, vreme je prijazno.
 Bog varuje naj nesreče
 Vsake te na poti.« Šel je

Torej otec, šel črez lesó,
 Ki držala je za siló
 Z dešne skalne strane Reke
 Tja na levo črez globino
 Ozko, da bi jo preskočil
 Mož mladosten; šel po stezi
 Ravni je ob bistri vodi
 Pa zavil črez šumno Reko
 V Hrastovje jo in od tukaj
 Skozi Merso v dolu v župno
 Staro cerkev šentlenarsko.
 Božjehodci mnogi so se
 V tej bili že cerkvi zbrali,
 Da bi skupno šli k Devici
 Božji gor na Starogoro
 Molit v slavno nje svetišče.

Tem se otec je pridružil.
Potoma so vsi molili
Rožni venec, pošiljali
Prosbe vroče in ponižne
K materi, ki Božja mati
In ki mati je človeštvu,
Vedno dobra.

Na poklonu

Čakali so jih duhovni.
Pod njih vodstvom stavili so
V lepi red se pa v višino
Po stopnicah širnih, lepih
Šli k svetišču in gredè so
Skupno peli litanije.

A stopaje v slavno cerkev
S polnim srcem, polni upov
To so pesem sveto peli:

»Zdrava! rajska ti kraljica,

Rajskih stvorov vladarica,
Slava tebi, slavna vrata,
Slava tebi, zarja zlata,
Slava, slavna ti devica!
Najkrasnejša lepotica,
Zdrava, dika na prestoli,
Krista za nas revne moli!«

Vsak po spevu božjepotnik
V hramu božjem je pokleknil
Pa je srčne svoje prosbe
K porodnici Božji vznášal,
Da bi vzela ga v obrambo,
Da pri svojem sinu ne bi
Priporočbe mu odrekla.
Tudi Cvetkov otec padel
Na kolena je v svetišči
Pa je srčne prosbe vznášal
Do kraljice gor v nebesih.

»Oh, blaga, preblaga devica,
Zaščitnica vseh ti ljudi.
Pred tvoja bližam se lica,
Ti milo se na-me ozrí.

V svetišču le-tem Starogorskem
Kraljuješ že stotine let,
Po kopnem, po planu tam morskem
Razlivaš darove med svet.

Kdor koli zatekel se k tebi —
To znano povsod je, povsod —
Sprosila si zanj ti na nebi
Obilno mu zemskih dobrot.

Oh, sveta devic ti devica,
 Nevesta Bogà ti Duhà,
 Nebeška ti mila kraljica,
 Poslušaj te prosbe srcà:

Dal Bog, čuj, dva mi je sina,
 Zaklād mi predragi srcà,
 Izprosi od svojega Sina
 Obilo mi sreč za obà.

Da vedno bi lepo živela,
 Ko jima pa mine mladost,
 Da v milosti božji dospela
 Bi v sivo pa častno starost.

Da sleherni brumno devico
 Bi v zakon za ženo dobil,
 Da s svojo to pridno družico
 Svoj zemski bi vek si sladil:

Da v srečni živela bi slogi,
 Vzgojila lepó si svoj rod,
 Da vsega življenja le v Bogi
 Nju sleherni bival bi hod.

Potem da po zemskem življenji
 Vselila bi v sveti se raj,
 Ki ga po tem trdem trpenji
 I meni in ženi še daj!

Med tem pa naj slava odmeva
 Z višav na prostrano ravân,
 Ki tebi jo vdano prepeva
 Pobožno vsakteri Kristjan.

Stotisočkrat bodi češčena
 Marija, oj rožni ti cvet!
 Podobna ti žen ni nobena,
 Imej jih še toliko svet.

Prisrčni čuj torej moj »zdrava«,
 Doneva ki tebi povsod.
 Od vekov na veke ti slava,
 Tvoj vedno je s tabo Gospod!«

To molitev Cvetkov otec
 Z gorkim srcem je izmolil
 Ter obetal Majci Božji,
 Da prepeval bo ji slavo
 Vse življenja dni do smrti
 Vdanim srcem.

Z zbranim duhom

Bil je i pri sveti maši,
 Ki pred glavnim žrtvenikom
 Peval jo je siv duhovnik;
 Kaj pazljivo pa poslušal
 V božjem hramu je propoved,
 Ki besedil jo je z lece
 Zvonkim glasom propovednik,
 Slavni župnik iz Šempetra
 Ukaželjnim božjehodcem
 O slavljenji Majke Božje,

O dobrotah, ki deli jih
 Temu, ki se zaupljivo
 K njej zateka.

Po končani

Sveti maši in molitvi
 Pač biló je otcu, kakor
 Da bi čutil že podporo
 Majke Božje, milostivo
 Podeljeno mu, in lahko
 Že biló mu je pri srci.
 Pa je v cerkvi divno krasni
 Pomudil se, ker zamaknen
 Prej v molitev, ni opazal
 Veličine in lepote
 Njene. — Gledal zdaj žrtvišče
 V ápsidi je glavno, lepo,
 Izklesano iz mramorja,

Krasni kip na njem Marijin
Velikosti skor prirodne.

Sladke čuti v njem je vzdramil
Kip v obliki tam sedeče
Žene, ki na svojih prsih
Dete ljubo k sebi stiska,
Pogleduje je prav ljubko,
Kakor da bi htela milost
Izprositi za častivce
Svoje. Njej po ustnih plove
Sméhljaj, ker je mati srečna,

Sramežljiva, ker je deva,
Kaže lice res nebeško,
Ker je dete Jezus, Božji
Učlovečen sin. In ona
Z blagoslovom vsevladaria,
Izmed ženskih vseh izbrana,
Zdaj nebeška je kraljica.

Stal je oče ves zamišljen,
Božji strah ga je presunil.
Vzdihnil je iz prs globine:

Rajskomila Božja mati,
Ki s prijazne te višine
Svoje siplješ blagodat
Na uboge zemske sine,

Ti, ki prosbe k Bogu nosiš,
Da človeku greh oprosti,
Prosim te, da ga priprosiš,
Naj spregleda moje zlosti.

Ti izprosi mi še milost,
Da poboljšam se za vedno,
Da ne spravi me obilost
Grehov več na pot nevredno.

Tako milost izprosila
Od Bogà si marsikomu,
Ki zatekel se, premila,
K tebi v tem je božjem domu.

Bog očeta vzor devica,
 Odrešnika Sina mati,
 Bog — duhá ti zaročnica,
 Na pomoč te smemo zvati.

—

Gor v nebesih ti kraljuješ,
 Strši sile črta klete,
 Ki, kar hočeš, izposluješ
 Od trojice sveto svete.

—

Kakor dete majci dragi
 Rad izročam v bran se tvojo,
 Ti, dobrotna, mi pomagi,
 Da zveličam dušo svojo!

Po globokih teh vzdihljajih
 Prekrižavši se pobožno,
 Poklonivši se pohlevno
 Pred podobo Majke Božje,
 Mramornata žrtvenika
 Dva na vsaki strani cerkve
 Oče si je še ogledal,
 Na zidovih plošče, ki so
 Milosti vseh priče jasne.
 Potrdile so mu nade,
 Da prišel ni brezuspešno
 V to svetišče Starogorsko.

Zadovoljen ino miren
 Stopil je iz cerkve; gledal
 Zid mogočni, ki svetišče
 Vse obdaja in varuje
 Pred sovragov vseh napadi.

Zdi se v dalji velikanski
 Grad na vrhu, dobro utrjen,
 Vse svetišče v silnem zidu,
 Ki starinske, znamenite
 Dragotine hrani. Te so
 Božjehodci jih nanesli,
 Ali brumni darovali
 Spoštovavci Božje deve.
 Kar le gola je resnica.

Videl otec tam obilo
 Čudalepih je zakladov,
 In med njimi Deve Božje.
 Malo soho vso srebrno,
 Ki kraljici je nebeški
 Habsburžanec je poklonil.

Gledal dolgo je z višave
 Zadovoljno Cvetkov oče

Brdne kraje, šentlenarske
 Griče, gore nad Šempetrom,
 Ki visoki Matajur jih
 Nadkriljuje vse, in gledal
 Radostno je mnogih svetli
 Niz vasi, na njih stoječih,
 Pa obrnil je pogled še
 Na planjavo laško. Staro
 Mesto trdno na Nediži,
 Videm mladi sred nižave
 Rodovitne, vrtu slične.

Ko do sita se nagledal
 Cvetkov otec je dežele

Rajsko divne, trudne ude
 Pa okrepčal z jelom, pilom,
 Ravnim potom skozi Merso
 Vrezal jo je po kratici
 Na svoj dom. In tja prišedši,
 Pravil ženi je veselo,
 Kar je videl, kar občutil,
 Pa je sklenil, da ogleda,
 Čim ponudi se prilika,
 Sam osebno jezero in
 Grad, družino drago sinu,
 Bivajočo sred vodine.

X.

Odšli so že lastovic tropi,
Potihnili ščinkovcev zvoki
Po strmem so Kolkovem boki,
Tihota na nebesnem je stropi.
Čemernata zima se bliža,
Zmrzava že bistra Nediža,
Snežinke letite,
Po vzduhu drvite!

Že lahna snežena odeja
Gozdove in polje pokriva
Srcè ti veselja ne uživa,
Ko beli od ivja se veja,
Ko mrzli od Krna vetrovi
Besné črez jezersko zrcalo.
Pod njim je, kar živo, zaspalo,
Po njem ne zibljo se valovi.

Zmrzuje jezersko ozemlje,
Čmerno črni se podnebje,
Pomnoža surovo ozebjje,
In vsako veselje odjemlje.
Le krókarjev četa
Po lokah, po njivah,
Po vzvišenih grivah
Ponosno se šeta.

Medvedi in polhi so skrili,
 V brloge se svoje zarili,
 Po zraku leté le sokoli,
 Lisica le lazi okoli
 Po trdem, po snegu debelem.
 Priroda dozdeva se mrtva
 Prerane pač zime bo žrtva,
 Če sodiš po listju jo velem

—

Ne sren pa, ne ivje samije,
 Ne vetrov okrutnih mrzlota
 Človeškega nikdar srcà
 Ne stisne, ne zvije,
 Če žive ljubezni do dna
 Ogrevà je žarna toplota.

Hodil torej je mladenič
 In po zimi na vodino
 V gradič, kedar so opravki
 Dovolili mu domači
 In za pot mu ugodno vreme.

—

Ko prišel je neko jutro
 V solnčnem svitu v ljubi gradič,
 Zatemnel je svod nebesni
 Do popoldne kar nenadno.
 Merzel veter je snežinke
 Dvigal ino gnal na divji
 Ples, da nisi videl, kam bi
 Stopal, nisi vedel, kam bi
 Šel, da ne bi te zavile
 Z mrzlim krilom v večno spanje.

Ni dovolil otec Srečko,
 Za življenje mladca v skrbi,
 Da se vrne v tej nevihti
 K svojim staršem, dasi hótél
 Kljubovati radi njih je
 Temni noči, ljutej vihri.

Sedla oče sta pa mladec
 Za ognjišče; o povedkah
 Raznih, smešnih in veselih,
 Tužnih, kakor le nanesla
 Domišljija bi jih jima,
 Pozno v noč sta góvor vedla.

Vé se, da je mladec rajše
 Slušal, nego sam kaj pravil,
 ker je gledal rad, kakó se
 Vida suče v gospodinjstvu.

Oče mu je pravil, da je

Luč svetà ob tej vodini
Vgledal, šel še mladeč v službo
V Višem in od tod v Benetke.
»V mestu tem sem si pribavil
Izobrazbo prepotrebno,
Iz Benetek pa odrinil
S kupcem v slavni sem Bizancij.

Tu postal je otec Srečko.
Ni prav pazno več poslušal
Mladeč, kar je pravil otec,
A »Bizancij« ga je vzdramil,
Radovednost mu vzbudivši.
Otca torej je poprosil,
Da bi česa mu povedal,
Kar je slišal, kar je videl
V slavnem mestu, je li lepo,
Kakor je po belem svetu
Zaslovelo?

Oče Srečko
Na vprašanje je odvrnil
To-le: »Če ne izgubodeš
Potrpenja, ko bom pravil,
Točen dadem ti odgovor
Na vprašanja razna tvoja.«

»Govorite, lepo prosim.
Prav hvaležno bodem slušal
Pripovedko vašo.«

»Slušaj,«

Rekel mu je otec Srečko,
In začel je govoriti:

»Izvenredno krasno mesto,
Dika Grkov je Bizancij,
Carigradom sme se zvati.

Lega mesta ob ožini
Morski, ktera dve celini,
Našo loči od Azijske,

Čarovita je v resnici.
Kaj naj rečem o prelivu,
Kteri veže Belo s Črnim,
Bučnim morjem, o zalivu,
Pristanišču, ki v celino
Daleč sega. »Zlati, ali
Rog obilja« prav se kliče.
Jadran gozd iz njega raste.
Ladje zemelj vseh bogastvo
V to svetovno nose mesto.
To ime mu pač pristaje.
Ono namreč svet Evropski
Morjem spaja z Azijatskim,
Belo morje s Črnim morjem
In vse zemlje, ki jih morja
Valovita voda liže.
Krasnih staveb dolga vrsta
Divni »Zlati rog« okraša.
Na sedmerih holmih mesto
Velikansko to počiva.
Velikanski so stolpovi
Ob obzidju velikanskem
Mesta stali mu v obrambo.
Čudo mora te prevzeti,
Ko zagledaš z morske planje
To obširno mesto, ki ga
V petih urah ne obhodiš.
Niti sebi verovati
Nisem mogel od početka,
Ko sem motril mu širino
In sem vgledal mestnih stolpov
Silovitih ter obzidja
Pas okoli mesta širni
In visoki, staveb svetnih
In cerkvenih to množino.
Rov globok pa se je širil

Pri obzidju mestnem. Lahko
 Bi ga voda napolnila,
 Da v izrednih je potrebah
 Od celine ločil mesto.
 A stopivši v mesto, boš še
 Bolj se čudil na okrasih,
 Na umelcev starih Grkov
 Kipih, ki so jih na širne
 Mesta trge že predavno
 Vshodni deli imperatorji.
 To so dela prve vrste.
 Njim enakih ni na svetu.
 Trg, ki se po Konstantinu,
 Slavnem carji, Konstantinov
 Trg naziva, kip ogromen
 Here, rimske je Junone
 Krasil, prava čudovitost.
 Velik bil je kip takó, da
 Štiri pari volov vlekli
 Komaj glavo so iz mesta,
 Ko je v vojni bil razrušen.
 In Minerve je boginje
 Soha, znana po visosti
 Tridesetih čevljev, na tem
 Trgu stala v jug gledaje.
 Ljudstvo je ta kip podrlo,
 Češ, da zvalil je pred mesto
 Strahovite križanike.

Obelisk je stal na istem
 Trgu; nanj je bil umetnik
 Čudovite lepe slike
 Vklisal, da jih vsak je tujec
 Kar očaran ogledaval.

V eni ptice je napravil
 Vsake vrste, ki so v jutru
 Pele, solnce pozdravlja.

V drugi kmete je izklesal,
 Delajoče na poljani.
 A na tretji so pastirji
 Jagnjeta in ovce pasli,
 Radujè se sredi črede
 O piščalek ubranem glasu.

Na četrti pa si videl
 Morje mirno, ribe v mreži
 Žive; druge, ki ribarji
 V morje spet so pometali.

V peto dečke je krilate
 Del, ki so med sabo ljubko
 Z jabolkami se igrali.
 Obeliska vrh pa dičil
 Kip je ženske, ki ga veter
 Vsak na svojo smer je sukal,
 Prav zató so po pravici
 Vaternico vsi jo zvali.

Kip jezderski pa je dičil
 Trg »tavriške gore«. — Človek,
 Ki ga motril je pazljivo,
 Menil bi, da konj s kopitom
 Naglim dviga prah počestni
 In da v teku silni veter
 Prehitava. Tako umni
 Mojster delom bil življenje
 Mrtvemu je bronu vdihnil.
 Na prostranem dirjališču
 Stal je krasni, velikanski
 Kip Herakla, ki Lisip ga,
 Slavni mojster, je izdelal.

Dal mu v roke ni ne loka,
 Ne betice, no junaka
 Rahlo del je na ležišče,
 Spletano iz bek. Komolec
 Levi trdo je naslanjal

Na koleno pripogneno,
V dlan pa glavo. Bridko tugo
In nevoljo, ki jo zloba
Ljuta v srci njemu brata
Evristeja je vzbudila,
Bral z oči si mu, z obraza.

A junaka ga je vstvaril,
Dal mu pleča je široka,
Ude krepke, žilovite
In izredne veličine,
Nogo večo od človeka.
Oroslana koža, ki je
Zadaj mu črez močni hrbet
Dol visela, je nosila
Ostro grivo, tako glavo,
Da zatuli zdaj pa zdaj si
Menil; strahom bi jo gledal.

Blizu tega kipa gonil
Čudno vstvarjen je možicelj
Dolgoušca. Po držanji
Ta je pravi bil regljavec,
Kar zatikal bi si človek,
Zagledavši ga, ušesa.

Stala še je na poprišči
Strašna volčja zver, dojnica
Romula in brata Rema,
Ki sta slovom pripovedke
Rim preslavni vstanovila.

Zrla v te je grda Sfinga.
Lice deve je imela,
Dolgo truplo pa zverine.
Strašila te je grdoba
Kokodrila, ki v oklepu
Trdih lusk na plen ob Nilu
Čaka. Blizu tega bil je
Človek v strašnem boju z levom.

Slon je tudi z dolgim rilcem
Kazal svojo moč in spretnost.
Kazala je tankaj Scila
Spredi grdo žensko lice,
Zadi ptičja krila, strašne
Krepke kremplje.

Orel pa je
Tiščal kačo v krempljih, kruto
Kljul jo s kljunom. To bilo je
Vlito ti na tak način, da
V bronu še si bolečine
Videl kače, se vijoče
V krempljih orla, pa zmagalca
Ponositost. Kraljevske te
Ptice silne so peruti,
Kazale ti v solnčnem svitu
Po umetnih črtah dneva
Vsega večo polovico.

Na poprišči drug je steber
Nosil krasno ženo. Kite,
Ob zatilnik jej pripete,
Po vsem čelu so se vile.
V eni roci je nosila
Konja, z drugo mu držala
Nogo, a na njem je jezdec
Jahal, svetel prsni prsi
Temu oklepal, a oba sta,
Menil bi, kar po napadu,
Kar po boju koprnela.

Na poprišča vshodni strani
Zmagovalcev pa so v dirkah
Prejšnjih časov kipi stali,
Stali so po konci v svojih
Vozih, kakor da bi tekli.
Zdaj povlekli, zdaj spustili
Bi povodec, priganjaje

Konja glasom in znakovi.

Blizu teh je bil postavljen
Na ploščado mramorito
Trop živali egipčanskih:
Kokodrilov, kač strupenih,
Baziliskov. Bitko smrtno
Bila so med sabo v kipih
Teh živali grda trupla.
Huda jeza in bolesi
V njih kipeče, ljuti strupi
Sikajoči v divjem klanji,
Napolnile bi te z grozo.

Mojstersko pa drugo delo
Služilo je v slast očesom:
Najkrasnejša žen Helena.
Radostno bi bil ti gledal
Nje smehljaje in popolno
Nje, prelepo rast telesa,
Goste vlase plapoléče
V vetru, črna nje očesa.
Ustne v bronu so se zdele
Mehke, kakor rožni cveti,
Roke polne, zaoblene
Vstvarjene so jej bile, in
Tak ves stas, da moral si se
Diviti na krasnem stvoru.

In križarji zrušili so
Umotvorov teh večino,
Mož preslavnih slavna dela:
Praksitelja in Lisipa,
Pa Fideja in kiparjev
Drugih, dobro znanih Grkom
Po različnih njih deželah.

Kar ti pravim, ni verjetno
Skoraj, da so to storili
Križaniki. Zlili kipe

Mojsterske so, da iz brona
Priskrbeli bi si vsote
Za vojakov revnih plače.«
»Res ne more verovati
Skoraj se, da so Križarji
Take stvore zrušili, saj
Častna starost bi že tega
Morala jih varovati.«

»Praviš prav, da naj bilà bi
Varovala jih že starost.
A še hujše so pregrehe
Zagrešili, ki jim Grško
Ne oprostí jih pač nikoli.

Še po cerkvah častnih segla
Lakomnost je križanikov.
Počenjaje vse oskrumbe,
Ulekli iz njih so plen za plenom
Da! — nečista plésala je
Ženska v cerkvi najkrasnejši,
Kar imà jih svet krščanski.
Ta »Sofije svete« grško
Zove se, po naše bi se
Pa »modrosti svete« zvala.

V tej nesramna ženska druge
Še počela je grdobe.
Ni zadosti jim biló še
Te mrskoče. Svetosveti
Žrtvenik so Majke Božje
Porazbili, vino pili
Iz obrednih kupic. Skratka:
Ropali so po palačah,
Hišah, cerkvah, in morili
Po nesrečnem, krasnem mestu,
Da je bilo groza. Pa še
Grobob niso spoštovali.
Truplo carja Justinjana

Vlekli so na dan, steptali.
 Ni da mislim, kaj počenjal
 Trop za tropom je križakov.
 Grden bodi njih spominek!«
 »Kar ste rekel o križakih,
 Zdi se skoraj neverjetno,
 Ako ne bi bili zrl
 Teh dogodeb pregnusobnih.
 Ti križarji so se zvali,
 Ki za Krista se borijo,
 A so bili tolovaji,
 Ki v krščansko slavno mesto,
 V Carigrad so se zagnali.
 In da niso šli pomagat —
 Kar veleval jim je sveti
 Oče, papež — tja v deželo
 Sveto ljudstvu, ki za Krista
 Bilo svet in hud je boj, že
 To križarje te obsoja.«
 »Prav si rekel,« je opazil

Oče Srečko pa dostavil,
 »Danes je že kasno. Čas je
 Že, da gremo na počitek.
 Izba, ki sem redkim gostom
 Priredil jo, sprejme gosta
 Tudi tebe. — Jutri rano
 Pa odideš.«

Vstal od stola

In zahvalil se očetu
 Za prijaznost vso je mladec.
 Lahko noč je voščil mamki
 Častni pa i Vidi ter je
 Z otcem Srečkom šel v gorenjo
 Čedno izbo. Vstal je rano
 Drugo jutro, pa jo mahnil
 Proti domu po vodini,
 Ki jo mraz je bil poledil.
 Zapustil je grad mu ljubi,
 Misli so pa v njem ostale.
 Vidine za njim hitele.

XI.

Misli te so vedno vlekle
Mladca v mili kraj pod Kolkom,
V sivi gradec sred otoka.

Ko je zimski sneg polegel,
Ko se vreme je zvedrilo,
Pa mu delo pripustilo,
Z doma stopal je mladenec
Po brdinah, po strminah
In korakal tja na gradec
Sredi tihe jezerine.
Ljuba Vida, otec, mati
Srčno Cvetka so sprejeli
Sprasevaje ga, kako se
Srečno mogel je preriti
V hudem mrazu po zametih
Gor črez Brezo v dom očetni?

Razloživši jim na drobno
Potežkoče dolge gažnje
Z jezerinske ledenine
Na višino gor na Brezo
Po debelem zimskem snegu,
Ki se je, če prav vtrjen,
Zmer udiral pod nogami,
Srčnovroče je čestitke
Žel mladenec v belem gradu,
Da došel po takem snegu
Srečno je na dom svoj ljubi,
Kjer je zanj pač skrb očeta
Trla, mater ino brata.

Kaj prijazne razgovore
Dolgo vedli so med sabo.
Ko pa Vido z materjo že
Skrb je zvala za kosilo,
In ko ž njima vsa služinčad
Trla se je v hišnih poslih,
Radovêden je mladenec
Vljudno prosil deve otca,
Ne bi česa li mu pravil
O Sofije svete cerkvi
Velečastni v Carigradu.

»Rekel ste, da je Sofije
Svete cerkev pač najlepša,
Kar Krščanstvo jih imade.

Menil sem, da je oglejska,
Meni znana, vseh največa
In najlepša, kar jih hrani
Svet krščanski. Razložite,
Prosim, kakšna pač je cerkev
Carigrajska, ki največa
In najlepša je po sodbi
Vaši na vsem širnem svetu.«

Oče prošnji rad je vstregel,
Vljudno mladca je povabil,
Da za ogenj bi prisedel
K njemu, ter je rekel:

»Cerkev
Pač velika je oglejska.
Dika njena tlak predragi

Mozajiški, slikoviti,
In podobe so po dolгих
In visokih stenah. Lepo
Žrtvenik je tudi delo.

Po stopnicah pred-enj hodiš
In možá, ki ga je zdelal
In postavil, tega smemo
Res umelcem zvati. Ali
Kaj je cerkve te oglejske
Veličina in lepota
Proti cerkve čarigrajske
Veličini in krasoti
Izvanredni in posebni?
Stavba, vedi, je nastala
Na povelje Justinjana
Carja, mojstrov pa Antemja
Tralskega in Izidorja
Iz Mileta po načrtih
Premišljenih dobro. Slišal
Že gotovo si o templu
Velikanskem, ki ga modri
Salomon je bil sezidal
Na »Morijs« zvanem brdu.
Car Justinjan pa je vzkliknil
Od veselja, ko bilà je
Posvečena krasna cerkev.
»Zmagal sem te, Salamone!«
Res je čudo velikosti
In krasote hram ta božji.
Po osnovi mojstrov cerkev
Ta imela je dolžino
Dve sto črevljev in desetkrat
Štiri, tako skor širino.
Štirje stebri velikanski
Na sredini te ploščadi
Nose kuplo, ki, visoka

Trideset ti črevljev šestkrat
V velikanske cerkve prostor
Siplje skozi dvakrat dvajset
Oken jasne luči dneva
Svit mogočni pa poseva
Tlak prekrasni, drobnokršni.
Ali vedi, prav ne pravim,
Ker pač ni to tlak navaden,
A muziven pod je krasen
Z marmorastih, malih kock
Raznovrstnih vrst nanizan.
Zlate žile vežejo te
Raznobarvne kocke v podu,
Čudovite pač stvarjaje
V njem okrase. — Sploh prelepi
Mramornastih plošč okraši,
Mozajiških slik množina
Raznih, divnih, trudni vabe
Gled na vsako cerkve strano.
Radostno pač zreš valeče
Na sveta se štiri kraje
Toke Raja. Mislil bi, da
Nose va-nje blagoslove
Božje. Znamek odrešenja,
Sveti Križ, ti kaže širni
Svod visoke, svetle kuple.
Divne slike raznih raznovrstnih
Kameničev v rog obilja
Ponabrane, so ti krasi
Sten visokih svete cerkve.
Ne načudiš se, ne moreš,
Umetnine te lepoti,
Mojstra umu, njega roki.
Svodi pa se lesketajo
Srebrnih in zlatih listov.
A iz poda kar srebrna

Rastla divna so drevesa
 Z živim cvetjem na plamene.
 Od obokov so srebrne
 Spúščale se lampe, v sliko
 Razvrščene križa, da bi
 Nam sijajno, večno slavo
 Odrešenja, ki živjenja
 Gosto tmino je razgnalo,
 Kázala že razvrstitev
 Teh svetilnic dragocenih.
 Z vitkih stebrov, sten navpičnih
 Neštevilne so svetilke
 Na obredih svetih lile
 Po prostorih božje veže
 Širne silno vzorsvitlobe
 Morje. Dvakrat šest je stalo
 Stebrov, s srebrom ponalitih,
 Pred svetiščem vmes ograje,
 Ki stoji za pevališčem.
 Glave stebrov so nosile
 Pregrinjala dragocena
 Znotraj, zunaj proti ljudstvu
 Divne slike: Odrešnika,
 Majke Božje in krilatcev
 Božjih, onih še prerokov,
 Ki vesti so nam prinesli
 Blage, ter ga vedno zvali
 Na češčenje, na molitev.
 A v ozadji za pregrajo,
 Skrivajoče nam svetišče,
 Tam na zlatu je slonelo
 Divno-krasno žrtvenišče,
 Ki nadkrival ga je stožcu
 Sličen stolp, prav lahek, vitek,
 Zložen umno iz srebrnih
 Plošč, postavljen na oboke,

Ki sloneli so na glavah
 Štirih stebrov, vseh srebrnih.
 Križ molél je zlat iz stolpa
 Velik, bleskom raznovrstnih
 Biserov še ves okrašen.
 Vznožje stolpa je krasilo
 Lepótičje vse srebrno,
 A žrtvišče je slonelo
 Na stebričih zlatih. Miza
 Pa žrtvišča, iz zlatá in
 Biserov in dragih kamnov
 Zložena, je divno delo.
 Svetel biser poleg kamna,
 Svetel v njenej se je čaši,
 Da od svita vsa votlina
 Žarno se je lesketala.
 Mizo samo je preproga,
 Vezana vsa s suhim zlatom,
 Krila, od obokov štirih
 Pa zavese so visele,
 Ki žrtvišče vse so krile.
 Te krasile so podobe,
 Ki jih mojster vtkal je v svilo.
 In oživil zlatim vezom,
 Videl Krista si podobo
 Tamo ino svete Majke
 Božje, Petra še, pastirja
 Krista cerkve, Pavla svete
 Vse modrosti učenika,
 Pa na krajih teh zavès še
 Čudodela Odrešenika
 In podobe drugo, umno
 Vse, v tkanino vezane, da
 Kje drugod bi težko našel
 Taka dela dovršena.

Tam pri steni za žrtviščem

Patrijarhov stol visoki,
Srebročisti, so nosili
Zlatom kriti še stebriči.
Stalo je še sedem stolov
V polukrogu za duhovne
Nižjih tam na vsaki strani
Tega stola, vseh pa iste
Iz kovine dragocene.

Kaj naj rečem pa o leci?
Stala je na sredi cerkve.
Na ploščad so njeno vedli
Podolgato, kroglovito,
Dvojna vhoda: sèm od vshoda
Prvi, drugi od zapada.
Stopal gor po prvem, stopal
Propovednik dol po drugem.
Eden sam je mramor - kamen
Stvarjal širo to ploščino
Od ploščine šel obširne
Na obeh je ožjih stranah
Dolg podaljšek širen, raven,
Ki je kakor vrat na truplo
Na stopnice se naslanjal.
To ploščino veličansko
Osem stebrov je nosilo,
Namreč dva na južni strani,
Druga dva pa na polnočni,
Zopet dva na vshodni strani,
Koncem dva še na zahodni,
Vsi enaki, vsi visoki,
Da med njimi pod ploščino
Lahko stal je v lepem krogu
Dečkov zbor, ki miloglasni
»Kirie elejson« svoj je peval,
Da donela je po cerkvi
Slava Krista Odrešnika.

Da bi varno stal duhovnik
Propovednik na ploščadi
Ino hodil gor in doli
Po stopnicah, tekla trdna
Mramornata je ograja
Krog ploščine in držalo
Umetninsko pri stopnicah.
Pri stopnicah, na podnožji
Istih dvigal se po par je
Mramornastih, vitkih stebrov.

Na obojih lece stranah
Krasna tekla je ograja
V polukrogu, da ves prostor
Pod ploščino pred navalom
Ljudstva brani. Na ograji
Tej so stali marmornati
Štirje stebri proti južni
Strani, štirje na polnočni.

Na ograje konci mojster
Nakrivljena je napravil
Dvojna vrata: prva proti
Jutru, druga na večerno
Strano, ki so vedla pevce
V skriti prostor pod ploščino.
Vseh osmerih stebrov glave
Skrivljen venec so nosile,
Ki z lesù ga je izdelal
Spretni rezbar kaj umetno.
Ta je venec v svojem krogu
Vseh teh stebrov glave vezal.
Nad tem vencem pa srebrne
Razne veje so žarele
Cvetke ognja, ki je svojim
Bleskom svetil po svetišču.

V vse ograje, v vse držaje,
V mramornaste vse stebrovje

Spretni mojstri umetniške
Z mramorjem, le raznih barev,
Osnovali so okrase
Imenitne, druge pa so
Vklesali, a v vse ograje
In držaje divnokrasne
Vdeli plošče kroglovite
Iz srebrà so, da svetile
Živo so po božjem hramu.

Kakor dviže iz gladine
Morske zelen se osredek
Pa pozornost vseh mornarjev
Nehotè na se pozivlje,
Istotako divna leca
Sredi cerkve te prostrane
Vseh poglede na-se vabi.

Saj okraša jo bogato
Delo uma in nauka,
Lepotičje vsakovrstno,
Ki nikjer na božjem svetu
V tej krasoti je ne najdeš.
O prostorih stranskih v cerkvi,
O gorenjih, v katerih žene,
Ločene od možev, mole,
O visoki lopi, ki jo
Grki »Narteks« zovejo, in
O predlopi, ki pred vhodom
Te ste širne cerkve stali.
Ni mi treba govoriti,
Ker ti daje jasen pojem
O krasoti, veličini
Nje izredni, kar doslej sem
Pravil. — Kdo bi pa množino
Zlatih kup in težkih križev,
Svečnikov še dragocenih,
Ki jih hranil je ta tempelj,

Mogel šteti?

Ta-le krasna,

Velikanska cerkev žrtva
Zle oskrumbe, teh brezvestnih
Bila ti je križanikov,
Ako smeš te divje čete,
Ki so kakor Obri, vsuvši
V Carigrajsko mesto se, tu
Vse raztepli, sploh križarje
Zvati.«

»Bogme! O krasoti,

Veličini izvenredni
Te svetovne božje veže,«
Rekel Cvetko je, »slušaje
Vas pazljivo, kar strmél sem
In priznati moram Vam, da
Neizmerno ta je lepša
Od Oglejske, meni znane
Stare cerkve. — Srčna hvala
Za besede poučljive,
Ki množi o svetu nazor.
Pa kakó so mogli trdno
In veliko glavno mesto
Carstva vzeti, tega vendar
Ne umejem?«

»Vse umel boš.

Kmalu. Kar se je križarjem
Samim zdelo neverjetno,
Vse prav lahko so izvedli.

V Carigradu med prvaki
Vsak hotél je biti prvi,
Vsak ukaze le dajati.
A nesloga, nevošljivost
In razpor, to so šibkosti
Viri. Vrhu tega strašna
Še storila je mehkužnost

Grke scela nesposobne
Na odpôr in bran cesarstva.

A o tem bom pravil drug ti
Dan, ko prideš k nam v ogleda.«

Zvali Cvetka na kosilo
In očeta so, prisrčnim

Vsi govorom ga sladili.

Po kosilu dokončanem,

Poslovil se je pri Majki

In pri otcu, ljubi Vidi

Pa odšel je preveselo

Mladi Cvetko proti domu.

XII.

Drug prišel je željen praznik,
V jasnem jutru je mladenec
Šel od doma na vodino
V gradič dragi, da obišče
Svojo ljubo, starše njene.

Ko je srčno vse pozdravil
Pa govoril z ljubo Vido,
Okrepčal se jelom, pilom
Za domačo gostoljubno
Mizo, ga je vabil otec,
K ognju ž njim naj sede, da se
Dobro zgreje.

Sedši, Cvetko

Tok je speljal slova spretno
Na dogodke, ki jih otec
V Carigradu je doživel
Ter je vljudno ga zaprosil,
Ne bi njemu li razložil,
Da nesloga, nevošljivost
Pa mehkužnost je storila
Grške može nesposobne
Na odpór in bran cesarstva.

Oče Srečko je odvrnil:
»Prav storil si, me spomnivši,
Naj besedo rešim svojo.
Dobro dé i meni, kedar
Spomnim, starec, se mladostnih
Let, minulih davno že, in
Tega, kar sem v njih doživel.

Pomladim se zopet v duhu
Ko vglobim se v te spomine
Saj spomin je naš prijatelj
Naj zvestejši, predočuje
Naša dela nam in dobra
Ino slaba vseh dni naših,
Kaže v pravem svitu vzore
Naših mladih let in težnje,
Mnogobrojne zmote naše
In sodrugov, ki pred nami
Preselili so se v večnost,
In živečih še. — Poslušaj
Torej, kaj se je v preslavnem
Dogodilo Carigradu
V tej križarski grdi vojni.

—

»Hudo sprla sta se bila
Izak car in brat Aleksij
Pa Aleksij mlajši, carja
Sin Izaka, kterega je
Brat s prestóla pahnil pa še
Oslepiti dal. Aleksij
Mlajši pa je všel iz ječe
In križarsko vojsko klical
Na pomoč, ki Benečanom
V prid bilà je takrat vzela
Dalmatinsko mesto Zader.«

Razboriti mladec segel
V góvor je na to očetu

In opazil mu pohlevno:
 »No, križarje, Zader, pač ne
 Vem, kakó bi ta imena
 Skupaj združil, in kakó so
 Benečani in križarji
 V Zader, slavni grad, dospeli.
 Razložite, prosim, to-le.
 Slišal sem o tem napadu
 Benečanov in križarjev
 Na starinsko mesto Zader,
 A povoda ne poznamem.«

»Slušaj torej. Papež, tretji
 Inocencij po imenu,
 Ta je zvabil bil Francosko
 In Angleško, slavni zemlji,
 Na križarsko novo vojno.

Danim slovom so imeli
 Sniti v mestu se Benetkah
 Vsi križarji. Ali mnogi
 Šli na ladje so že v drugih
 Bližjih lukah, in križarji,
 Ki so zbrali se v Benetkah,
 Niso mogli več pokriti
 Benečanom prevoznine.
 Slovom nove so pogodbe
 Za plačilo prevoznine
 Šli pomagat Benečanom
 Zoper Zader, grad v upor. —
 Carjevič je tu Aleksij
 Križanike te premotil,
 Da očetu bi cesarju,
 Ki je pahnen bil s prestola,
 Šli pomagat spet na vlado,
 Obljubivši kup jim zlatih
 In vojakov silno vojsko
 Za v deželi sveti vojno,

Če podjetje se sponese.

Carjeviču so prosilcu
 Ti križarji, in zlasti dože
 Benečanov Dandolo, ki
 Trideseto leto trikrat
 Že je videl, obečanje
 Čvrsto dali, da in njemu
 In Izaku na pomâgo
 Bodo zoper Krvoloka,
 Ki zločinom je ôstudnim
 Prilastil si carsko krono.
 Šli so torej si osvajat
 Carigrad in pokorjavit
 Carja, ki se zoper pravdo
 Polastil je bil prestola.

Ko Aleksij je dozvedel,
 Da križarska se je vojska
 Obrnila proti njemu,
 Skupil vojsko je veliko.
 Ali Grki mu mehkužni
 In plašljivi, kakor ovce,
 Ki beže pred sivim volkom,
 Strahopetci niso mogli
 Zmagati te male, ali
 Hrabre vojske križanikov:
 Car bežal je. — Oproščeni
 Slepí Izak, stari car, je
 Spet zasedel prestol, s sinom
 Carjeval, a malo časa.
 Opomnili so križarji
 Carja sina in očeta
 Na storjene jim obljube. —

Kar obeča kdo v potrebi,
 Vsakda tega ne izpolni,
 Če ga sila ne pritiska. —
 Slepí Izak in Aleksij

Skúsila sta jako bridko,
Da pač nikdar ne obetaj.
Kar ne mogel bi držati.

Ta osodna pa nezmožnost
Carjev dveh, da zadostila
Bi obljubi častno dani
Križanikom, je postala
Kakor pravil bom po redu,
Pravo vrelo moje sreče.

Novi mladi car Aleksij
Naložil je ljudstvu nove
Davke, težke, da bi plačal
Vsote, ktere je križarjem
Bil obečal dati. Ljudstvo
Pa, ki novih davkov teže
Ni hotelo na-se vzeti,
Jelo močno je mrmrati,
Govorèč, da car storiti
Hoče Grke siromašne,
A bogate tujce te, da
Domovine je sovražnik.

To zapazil je Marzúflo,
Dvornik, gnjusno zlòb smetišče,
Ter našuntal carja, da ni
Plačal vsote križanikom
Obečane, da odrekel
Ono tudi je podporo,
Ki jo bil je že obljubil
Za križarjev v Palestini
Težke boje z muslimani.

Stari Dandol, dožd beneški,
In križarji pa oglasbo
Vojne carju so poslali.

To tembolj je ljudstvo vnelo,
Da metalo je na ladje
Benečanov čuden ogenj,

Znan le Grkom. No, na srečo
Ni nakanam zlim ugoden,
No nasproten veter pihal,
Ki je barke branil ognja.
Zlobni dvornik pa Marzúflo
Trosil je med ljudstvo lažno
Govorico, češ, da hoče
Car predati mesto vragom,
Netil ogenj zli je upora,
Da je vstalo zoper carja,
Da zaprlo ga je v ječo,
Proglasivši še Marzuflo
Carjem. On naj domovino
Reši! V ječo je Marzuflo
Tekel, carja je zadavil
V njej in javno še razglasil,
Da si sam je vzel življenje.

Izdajalec grdi, zlobni
Stopil je na carski prestol!

Kdo pač ne bi bil zgrozil se
Ob novici tej strašanskej?

Groza vojsko je križarjev
Spreletela, ko zločin je
Ta doznala in sklenila
Kaznovati je zločinca,
Ljudstvo ž njim, ki ga je delo
Na sijajni carski prestol.
On je slutil, kaj ga čaka.
Zlòb morilec polni ni si
Dal mirù, je ščuval ljudstvo,
Izpodbujal na odpor ter
Skupil vojsko je veliko
In obzidje trdno mesta
Ž njo zasedel pa je na-nje
Dal kamenja in orožja
Vsake vrste naložiti,

Da navalov bi križarjev
 Zlih se ubranil in odbil jih
 Zmagovito, jih uničil.
 A oživlja duh, krepí. Saj
 Pes veliko četo zajcev
 Spravi v smešni beg slepotni.

Ker zaupal ni junaštvu
 Grkov, nudil je križarjem
 Silnim mir, a krutežu ga
 Niso dali, ne premirja.
 »Boj, le boj naj bo zločincu!«
 Rekel dožd je ter pripravil
 Nov naskok na carsko mesto.

Odločili so križarji,
 Da naj bode cesar grški
 Kdo glavarjev ter so carstvo
 Že pred bojem razdelili.
 Po nasvetu Benečanov
 Z morske strane so napadli
 Mesto. Novi car Marzúflo
 Vodil pa je boj z višine
 Sam, stoječ na hribu v mestu.

Smel naskok je bil križarjev,
 Silen, vroč, a brezuspešen.
 Grki so ga srečno odbili
 In Bogu za lepo zmago
 Hvalo peli že po cerkvah.
 A prezgodaj! Križaniki
 Popravivši ladijevja
 Škodo, ki jo je trpelo
 Zlim naskokom brezuspešnim,
 Ponovili še besnejše
 Svoj naskok so v kratkem času.
 Ta oglas so vodci dali:
 »Kdor postavi prapor prvi
 Na obzidje, on dobode

Vsoto marek vseh srebrnih
 Petdeset in sto v nagrado.«

Vnela se je z nova borba,
 Grozna, hud je bil naskok in
 Hud odpor; ves lom oklepov,
 Dolgih sulic tresketanje,
 Kamnogradov hrum gromovni,
 Ostrih mečev jaki udarci
 Na branivne težke ščite
 Kar užasno so hrumeli
 Črez bregove azijske.

Ko so ladje že priplule
 Blizu trdnih mestnih zidov,
 Nágnili so kar sè stolpov
 Ladij težke dvigovalke,
 Da mostove na zidovje
 Mnoge vrgli bi od krovov
 Barek, varne za prehode.
 Drli so po njih vojniki
 Trdim sklepom, da naskokom
 Prisvojé si vrh obzidja. —
 Pač je mladeč marsikteri
 Padel v boju grozovitem.
 Grki brane z mečem, z ognjem
 In kamenjem se napadov.
 A križarji se odbiti
 Niso dali, na višini
 Kakor divji se boreči.
 In glavarji, ki vodili
 Bojne čete so na suhem,
 Vzeti hteli so po lestvah
 Vrh zidovja, napadaje
 Čete grških bojnikov.

Ko je veter pa potisnil
 Barke prav do zida, nanj je
 Težka padla dvigovalka:

Skóčila sta dva vojaka
 Na grebene in za njima
 Drugi drzni njih sodrugi.
 Pod udarci neki Grki
 Legli, drugi so bežali
 V slepem strahu. Zmagovavci
 Zasadili so križarski
 Svetli prapor na višini.

Kdo bi zdržal bil sodruge,
 Kar je bilo jih na ladjah?
 S krovov vsi so prihiteli
 Pa so lestve naslonili
 Na zidovje mestno; v hipu
 Osvojili štiri stolpe,
 Grke hrabro se braneče
 Vse pobili, v kratkem trojna
 Mestna vrata so prebili
 Pa konjikov trop spustili
 V mesto. Ž njimi je križarjev
 Vsa množica noter drla.
 Tak prevzel je Grke strah, da
 Več ustavljal se noben ni
 Zmagovavcem; in Marzúflo
 Zapuščèn od vseh vojakov,
 Iskal v begu je rešitve.

Strašno klali so, divjali,
 Ropali po širnem mestu
 Tolpe silnih so križarjev.
 Jok otrók in stok si ženskih
 Bridki slišal pač povsodi.
 Strah, obup je gospodaril
 V Carigradu. Svečeniki
 Béžali se zbeganim so
 Ljudstvom v cerkve; bogatini
 Plaho krili so zaklade.
 Mnogi so iz mesta utekli,

Vedeli pa niso, kam bi
 Tekli v silnej tej zmešnjavi.
 Res zmešnjavi silni, ker je
 Ljudstva del si zbral v Sofije
 Svete cerkvi novega spet
 Carja. Našel ta poslušnih
 Ni vojakov. Car brez vojske
 Tekel brž je kar iz mesta.
 A križarji brez zadržka
 Plénili po vsem so mestu.
 Dokič jih na prosbo Grkov,
 Da bi mestu prizanesli,
 Ni ustavil jih načelnik.

Stanoval je blizu mene
 V lepi hiši neki Grški
 Mož učen. Prav rad sem njemu
 Služil v stvari marsikterej.
 Rešil me je on napadov,
 Ko so tujce kar podili
 V mestu. Htel sem mu hvaležen
 Biti. Znake sem, opravo
 Vso križarju vzel, ki padel
 V krutem bil je boju, stopil
 Pred njegovo sem stanišče
 Ter je branil vseh napadov,
 Rekši, da je moje, da sem
 Pridobil je v hudem boju.
 Govoril sem po beneški,
 Torej so mi verovali.
 Tja prišli so tudi taki,
 Ki me niso razumeli.
 Zbal sem torej se, da ne bi
 V nje vlomivši vseh pobili
 Drage plene s sabo vzeli.
 Nagovarjal sem gospoda
 Torej, da bi z vso družino

Bivališče to zapustil
 Pa pred mano šel do mestnih
 Vrat. In mož je rad ubogal.
 Kakor da so sužnji moji,
 Gnal sem jih pred sabo. Srečno
 Ven iz mesta smo dospeli.
 Zjokal se je dobri starec
 Od veselja, da je rešil
 Vso družino zle pogube.
 Srčno se mi zahvalivši,
 Poljubivši me na lice,
 V žep mi del je težko mošnjo
 Novcev, dasi branil sem se
 Trdo. Videl sem pozneje,
 Da je mošnja polna zlatov.
 Zlati ti so blagostanja
 Vir, ki v tem ga spaziš gradu
 In na mojem tem posestvu.

Uredili so križarji
 V Carigradu novo carstvo,
 Ki latinsko Grk jo zove.
 Stalo pa ne bode dolgo,
 Ker nasilstvo grdo to je
 Porodilo. — Kar je sile
 Stvor, obstanka nima. To je
 Pač prirode zakon.

Čim sem

Najhitrejši mogel, mestu
 Dal slovó sem Carigradu. —
 Kupil to sem jezerino
 In visokih gôr pobočje
 Na okoli. Bospora me
 Vse posestvo to spominja
 Ino mladih let minulih.
 V blagem miru tukaj bivam,
 Skrb mi dela tolovajski

Vitez le, ki po dolini
 Soški pleni; on utegnil
 Dian bi svojo grabežljivo
 Stegniti po mojem gradu.
 In po vsem, kar v njem mi biva.
 Rekel je na to mu mladec:
 »Strašna vaša je propoved
 O nasilnih križanikih,
 O nestalnem grškem ljudstvu
 In o viru blagostanja,
 Ki po vaše le zaslugi
 V mirnem gradu sredi valov
 V starih dneh vam je na užitek.
 Mirno, menim, smete v gradu
 Spati. Vitez ne bi mogel
 Sredi vode vas napasti.
 Ko bi pa se vendar upal
 Silni vitez, grad napasti
 Sred vodovja, prihitim vam
 Brez zamude na pomago
 Z znanci z dola. Zlobneža kar
 V dno vodine z vso njegovo
 Divjo četo potopimo.

»A kakó naj o napadu
 Vas obvestim?« Prašal ga je
 Srečko, ki ga skrb za svoje
 Zla je trla.

Rekel mu je:

Srčni Cvetko: »Čim prikazal
 Grabežljivi bi se vitez,
 Nasadite kar nad gradom
 Črnoarven prapor, da ga
 Ždaleč bode videl Ravnar
 Od visoke svoje staje.
 On grmado, pa veliko,
 Onstran Kolka proti naši

Strani vžgè. Njen svit nam bode
 Znamenilo, da v pomoč nas
 Kličete in pravočasno
 Pridemo, da zapodimo
 Roparja. Tudi dajte vseči
 Smrek mi osem v skritem kotu,
 Po katerem jaz prihajam
 Na vodino, da nemudno
 Splav sestavim, če bo tega
 Treba mi.«

»Prav dober, sodim,
 Tvoj nasvet je,« mu je rekel
 Oče Srečko. — Brez odloga
 Po nasvetu tem, kar treba,
 Vkrenini.«

Nič več ni skrbelo
 Otca Srečka; ni več mislil
 V nepristopnem svojem gradu
 Na pogibelj, ki pretila
 Vsak mu dan je vedno hujše.

XIII.

1.

Oj vedno živo, šumljajoče morje,
V prostrano nepregledno ti gladino
Mogočnih ladij hrbtovica orje
Prodolžne brazde nad temin globino,
Ki za narode bolj so mnogoprodne
No na planjavah njive žitorodne.

2.

Teh dolgih brazd pa ne orjô ratarji.
Vetrôv in jader se posluževaje,
Režó globoko smeli jih mornarji.
Za žene, za-se, deco se brigaje,
Po planem morju jadrajo veselo
Tovornim blagom v tujih mest deželo.

3.

Ponosno močne plavajo jim ladje
Z izbranim blagom za potrebe razne
Tvari živalske, rude, žito, sadje
Nesó v dežele daljnje, jim prijazne.
Z naporim delom si množé zaklade,
Da siromaštva zlo jih ne napade.

4.

Oj morje, vedno zdravo v svojem krasu
Neštetihi stvorov čete v sebi hraniš!
Gomzé po tebi osci, gorostasi,
Življenskega veselja jim ne braniš,
Kar vekostara govori priroda,
V domovji tvojem vlada le svoboda.

5.

Po dolih tvojih se vrsté livade.
 Po njih zibljó se najbujnejše trave,
 Najlepše cvetje ti krasi ograde,
 Nobene prazne nimaš goličave.
 Spomlád v globinah vedno tvojih biva,
 Živenje bujno se po njih razliva.

6.

Sedaj svetlika tvoja površina,
 Sedaj pokriva senca te oblakov,
 Sedaj te zopet venča zelenina
 In opasuje s šapljem sinjih trakov.
 Kedó od vzhoda solnca spet do zore
 Živenje tvoje v slike deti more?

7.

Bogastvo razno v tebi je zakrito,
 Na nedrih nosiš perle in korale.
 Kdo vsako ladjo bi naštel razbito,
 Ki ti z naklado je prišla pod vale?
 Pač neizmerne tvoje vse globine
 Kar neizčrpne hrane dragotine.

8.

Divotno morje, ti pojas si zemlje!
 Objemaš ž njim jo z vzhoda do zahoda.
 On v skrbno svojo brambo isto jemlje,
 Šaj vso oživlja pač njegova voda.
 Kdo krásu bi se tvojemu ne čudil,
 Pred veličanstvom tvojim se ne mudil?

9.

Mogočni podnebesni vsi oblaki,
 Studenci, male in velike reke,
 Izšedši iz tebe vsi ti iztočnjaki,
 Iznova v te imajo teke.
 Pretvorba ta pač čudežna v prirodi
 S predavnih časov svojem, potem hodi.

10.

Kedó pa tebe mogel bi krotiti,
 Ko v ljuti boj si vrglo se z vetrovi?
 Kedò togoti tvoji se izviti,
 Ko burni kar črez brod grmé valóvi?
 No, po nevilhti solnce se prikaže,
 Vetrovi, burni vali spet se ublaže.

11.

In ko nebó razjasni se oblačno,
 Ko lahki vetrič v bela jadra veje,
 Ko vse obzorje zopet je prozračno
 In ladja redno v kraj željeni speje,
 V mornarjev srca zadovoljnost sega,
 Da pesem njih na daleč se razlega.

12.

Oj, veličastno ti, svitlobno morje!
 Na te se svitlih zvezd nebroj ozira,
 Ko črez nebesno plavajo obzorje,
 Njih žarkov svit gladino ti prodira,
 V vodáh se tvojih solnce z luno kopa,
 Ko na nebó spet z mladim licem stopa.

13.

Kedó mejnike tebi je postavil,
 Kedó izkopal tvoje je globine?
 Kedó ti stalno zdravje je pribavil,
 Da vedno črstva tvoja je vodina?
 On, komur mirni šepčoč valovi,
 On, komur burni vsi bučé slapovi.

14.

Naj v miru šepčeš pa s seboj se meniš,
 Naj v gube stiskaš svojo že vodino,
 Naj razbesnevši hudo se razpeniš,
 Da širno vso zavijaš v smrk gladino.
 Pred tabo duša k nebu se vzdiguje,
 In veličastvo božje premišljuje.

Po tem resnem razgovoru
 Bil je miren otec Srečko,
 Mladi Cvetko pa je stopal
 Ves zamišljen proti domu.
 Pridobiti si je želel
 Najhrabrejših pomočnikov,
 Dobrih borcev v hudem boju.
 Mislil je na strica Trinka,
 Vzor-junaka, pleč širokih,
 In pesti — te kar jeklene,
 Ki udarja kakor kladvo,
 Če bi hotel ž njim na borbo,
 Ni mu treba drugih mnogo.

Še na druge misli borce
 In na lovca Topolovca,
 Ki je strelec bistroviden,
 Ki korake nagle dela
 In kar večkrat se osukne,

Predno drug bi se obrnil.
 Čim je torej brže mogel,
 Na Zverinec stopa, vabit
 Strica Trinka, da naj grede
 Ž njim v ogleda k otokarju
 Na vodino gor pod Kolkom.
 »Videli vas bodo radi,«
 Trdil mu je, »v svojem gradu,
 Ki ga niste videl znotraj,
 Ko ste vračal se črez Brezo
 Iz Osoj na dom preljubi.«

Rad je obečal stric mu Trinko,
 Da se tjakaj ž njim napoti
 Pa pristavil, naj bi Cvetko
 Otec z mamko tudi ž njima
 Na vodino šel v ogleda,
 Da bo družba večja, da se
 Bomo dobro vsi imeli.«

Naj bi k njima se pridružil
Tudi lovec Topolovec,
Da pripravi prčevine,
Da bo teklo na kosilu
V lepem zboru rujno vince.

Rad je slušal te besede
Strica Trinka mladi Cvetko.

Določivši prvi praznik
Za izlet ta, šli so rano
In dospeli do vodine,
Kamor jih je Topolovec
Vodil. Tam je čakal Šturem
Pa prevodil jih do grada.
Vsi presrčno so vsprejeli
Ljube goste v sivem gradu.
Dolga miza kar šibila
Od jedi se je in pila.

Resne svoje razgovore.
Gospodinjstva se tičoče,
Ženske so med sabo vedle,
Srečko pa je goste vabil,
Naj izbere vsak za mizo
Sedež si po stari šegi.

Teklo ni le rujno vince,
In razgovor živ je tekel
Na obilnem oteščilu
O radosti in bridkosti,
Ki vrsti se vsem v življenju.
Vstavši prosil stric je Trinko
Ota Srečka, da bi pravil,
Ker so vkupe, o povratku
Svojem česa z Bizanca,
Ki je moral biti srečen,
Kakor kaže grad na sredi
Te vodine, in omenil,
Da je Cvetko že mu pravil,

»Kar ondukaj ste doživel?
Vi povejte nam, kar videl,
Kar ste skušal na tem potu.
Vračal ste li se do doma
Črez Bolgarsko, li črez Srbsko,
Črez Hrvaško, po Slovenskem,
Ali pa po sinjem morju?
Jeli vas je sreča mila
Vse do doma spremljevala?

Odgovoril mu je Srečko:
Nisem vračal se po kopnem.
Pot me vedla je po morju.
Varna hoja po Bolgarski
Zemlji zdavna že ni bila.
Grški cesar Vasilj drugi
Tisoč petkrat tri vjetnikov
Tam na vojni oslepiti
Ino k carju Samuelu
Na Bolgarsko, tužno zemljo,
Krutež dal je odposlati.
Muko trpni so Bolgari
Neugaslo ob to sovraštvo
Na križarje vse prenesli,
Ki so se i Carigrada
In cesarstva polastili.
Dolga vožnja mi po morju,
Kakor sreča je nanesla,
Zdaj prijetna, zdaj nevšečna,
Lepa bila je in grda.

Poslušajte moje čudne
Zgode, pa mi pritrdite,
Da imel sem na povratu
Iz Bizanca v rodno zemljo
Srečo večo no nesrečo.
Božja roka, pač bi rekel,
Preko morja me je vedla.

Vkrca! sem se na galejo,
 Ko lepó je solnce žarno
 Svétilo na divni Bospor.
 Ta imela se v Benetke
 Vsled opravkov je vrniti.«
 »Kakšna barka je galeja?«
 Praša Trinko, »razložite,
 Prosim, nam, ker nimam pojma
 O ladjevji, sploh pa nisem
 Nikdar videl še Benetek.«

Rad razjasnim vam, kateri
 Vrsti ladij so nadeli
 Ta nam čudni stvor imena.«
 Otec Srečko je odvrnil
 Pa še rekel te besede:

»Naši čolni so vam znani,
 V njih ste davi se vozili.
 Daljši pač od naših čolnov
 Osemkrat je trup galeje,
 Šest krat blizu tudi širši.
 Sred galeje jadernik se
 Dviže v zrake najmočnejši.
 Po tri črevlje so široki
 Po petnajst pa dolgi čolni
 Moji, ako se ne motim.
 Proti premi lazno zóži
 Za tretjino se galeja,
 Proti krmi trup jej stišče
 Pa se kar za polovico.

Ko noben ni pihal veter,
 Pet in dvajset na desnici,
 Pet in dvajset na levici
 Vesel ladjo je gonilo.
 Vsako veslo, ki počiva
 Vzдолž galeje na posebnem
 Močnem odru, je na berglah

Po petero mož ravnalo.
 Vsako veslo je po črevljev
 Trideset in štiri dolgo.
 Dve tretjini ste dolgosti
 Šle nad morje, a tretjina
 Tekla z brgle je v veslačev
 Roke. Kedar vsi so h kratu
 Dvignili ta dolga vesla
 Pa prav krepko jih zagnali
 Zopet s konci v vodo, in se
 Krepko ž njimi v njo uprli,
 Zdrknila je daleč ladja
 V morji, skor čez čevljev, sodim.
 Osemnajst, da čuda naglo
 Rila dalje je galeja
 Po širokem tihem morju.
 V sprednjem delu pa galeje
 Kljun molel je daleč s trupa,
 Ki zagnali so v sovražne
 Ladje trup ga, če ni mogla
 Ta ogniti se napadu.
 Ko pa ugoden veter spet je
 Pihal, jadra so razpeli
 Na skrižicah, ki nosila
 Dva, na večih so galejah
 In trije jih jadernjaki.
 Zad krmilo je viselo
 Na železnem močnem stalu,
 Da krmár po svoji volji
 Lahko kretal je galejo.
 Taka ladja več od dvakrat
 Dve sto možev je nosila. —
 Na veliko tako ladjo
 Stopil sem. Na njej sem vrnil
 Iz Bizanca se v Benetke.
 Od začetka plova pihal

Nam je sever v jadra in nas
 Gnal lepó do Prokoneza
 V Belem morju. Ko smo srečno
 Bližali se že otoku
 Temu, veter je prenehal
 Ino daleč tam od juga
 Lazila je proti ladji
 Prav počasi čudna megla,
 Megla tanka, skor prozorna,
 Zagračalu silno slična,
 Na polnočno stran valèč se.
 Kmalu ta je bela megla
 Vso galejo nam ovila
 In, zgostivši se na naglem,
 V tako temo nas je dela,
 Da od lehtev dveh od sebe
 Več nikogar nisi videl.
 Taka megla je pogubna
 Za mornarja, kakor da bi
 Dragoceni vid izgubil.

Le počasi so veslali,
 Pravim lahko, komaj vesla
 Premikaje, da zadeli
 Ne bi v kako kje pečino,
 Ali v drugo ladjo, ki bi
 Proti njim po morju plula.

Zagledavši še pred meglo
 Na rešilno svojo srečo
 Otočino Prokoneško,
 V stalni smeri smo veslali
 Proti isti le na levo.

Po veslanju trudapolnem,
 Ko ni vetrič ni popuhnil,
 Vsi čutè se zakopani
 V grob megleni, smo prerili
 Kaj oprezno se v zaklonek,

Kjer smo vrgli kotve v morje.
 Naša nada, da razžene
 Kmalu veter to meglino,
 To nezgodo za mornarje,
 Ni se htela izpolniti.

Minul dan je, minul drugi:
 Ni ga vetrov zapuhljaja.
 Ko pa tretji dan je minul,
 Zamigljala je na nebu
 Severnica, zvezd vodnica.
 Oster veter je zažvižgal
 Razpršivši meglušino,
 Nas je rešil iz te stiske.

Ko so urni pomorščaki
 Težke kotve k sebi izvlekli
 In razpeli bela jadra:

Kmalu so na širno morje
 Z ladjo težko priveslali.
 Tam po njem je kakor tica
 Pod nebese tekla ladja
 Do preliva Helesponta,
 Ki med Azjo in Evropo
 Veže Egejsko morje z Belim.
 Dotaknivši se Lampsáka,
 Kjer najboljša trta raste,
 Do Abida smo pripluli.

Tam je Kserkses, kralj Perzijski,
 Most nametal bil v Evropo
 Črez proliv ta za vse čete
 Neštevilne, ki jih vodil
 Iz Azjatskih svojih zemelj
 Sam nad Grke je Evropske.
 Na planjavi pri Abidu
 Na visokem stal je odru —
 Kar mi pravil je sopotnik,
 Mož učen iz Grške zemlje —

Ino motril svoje čete,
 Ki v tisočih štiridesetih
 Mimo njega so hodile.
 Kedar je po dolgem času
 Vse pregledal, pa je vskliknil:
 »Smrt pregrozna, vse te čete,
 Vse pobereš v malo letih.
 Škoda, škoda teh junakov!«

Jadrali smo, v stran pustivši
 Mal otok, ki zvali so ga
 Tened, če sem si zapamtil
 Klič imena. Ali komaj
 Izgubili smo iz Vida
 Tened, jelo se črniti
 Vse nebó je grozno; da se
 Morje kuha, se je zdelo,
 Ob ozračju mirnem, tihem.
 Tam v daljavi pa zazrli
 Neko grozno smo prikazen.
 Steber vode, ki je rastel
 Ven iz morja, z vrhom segal
 Pa do mrkljih je oblakov.
 Nad površjem morja plesal
 Ta je steber malo časa,
 V se se vsuvši, kar pogreznil
 Kmalu v vodo se je morsko,
 Ven iz roba pa oblakov
 Blisk je žaren švignil v vodo.
 Pomorščakom zevajočim
 Na prikazen, kapitan je
 Dal povelje, naj ob škarje
 Zvéžo jadra. Med poveljem
 Zahrumel je piš strašanski
 Pa je žvižgal po skrižicah,
 Da uhó je vsem glušelo.
 Vstali v morju so valovi,

Groznim hrumom so se gnali
 Nad galeje krepke boke,
 Nazibaje jo na desno,
 Nazibaje jo na levo,
 Zdaj v dolino jo pahaje
 Zdajci jo nad se vzdigaje,
 Zdajci nos jej povzdigaje,
 Brž potem pa ožjo krmo.
 Krog in krog nas morje črno,
 Meni grozno, kakor muža,
 Tam v daljavi pa vse belo,
 Kakor sneg je nov se zdelo,
 Divji zveri skor podobno,
 Ki nas hoče vse požreti.
 Še mornarje strah je zmagal
 Stare radi grozne sile
 Te nevihte, ki bi zadnja
 V njih življenji mogla biti.
 O življenji se boječi
 Roke vili smo k nebesom,
 Srčne prosbe mu vznášaje,
 Da pomire ljuto morje.
 Strah veliki pomnožila
 Žarna strela, ki zadela
 Jadernik je z groznim treskom.
 Ta je v hipu bil v plamenih.
 Svet je ondaj moj pomagal.
 Naglo vrgli smo okoli
 Njega mokra ograçala.
 Žar takó smo zadušili.
 Pač na srečo svojo pluli
 Ondaj smo po planem morju.
 Ni ondod ga ne otoka,
 Ne predgorja, da bi ladja
 Nanj trčivši, nam se strla.
 Kar nas ladja je nosila

Vse šibkôst je huda trla.
 Oslabelim, bledim po tem
 Strašnem, groznem gugljevanju,
 Po naporih na veslanju,
 Po vseh drugih pomorščakov
 Strašnih delih na galeji
 Zdelo se je, da nebesa
 Niso gluha za ponižne,
 Srčne, vroče naše prosbe.

Hrum je vetra že pojemal,
 Bolj in bolj je omagaval,
 Dokič ni skor nič več vejal.

Vedno manjši morski vali
 Koncem koncev so polegli,
 In nastalo je v okrogu
 Tako zvano »mrtvo morje«.

Mimo Lesba smo veslali,
 Ž njim iz vida izgubivši
 Drug otočič, smo dospeli
 K Andru, koder po ožini
 Med Androsom in Evbejo,
 Ki sta grška dva otoka,
 Pluli smo do kopna v Grško,
 »Atika« od nekdanj zvano.
 Ob tem kopnu slavno znanem
 Srečno smo dospeli v mesto
 V starih časih še slavnjše
 Od Bizanca. — Isto mesto,
 Ki Atene se naziva,
 Ne stoji naorskem bregu,
 Nego daleč od pristana.
 V nja pristan smo hteli priti,
 Da bi škodo poravnali,
 Ki trpela jo je ladja
 Vsled nevihte in vsled strele.

Topolovec ustavivši

Tok govora, praša Srečka:
 »Ste li morda šel v Atene
 Gledat, kedar je galeja
 V ladjenici na popravi
 Stala?«

Šel sem večkrat, šel sem,
 Da ogledam vse si mesto
 In njegove vse krasote,«
 Del je Srečko in dostavil:
 »Mesto to je res divotno,
 Dokaj starše od Bizanca,
 Saj Atenci so Bizancu
 Deli s prvo hišo temelj.

Krog strmine, v vrhu plane,
 Širi se to mesto. Stavbe
 Slavne diče to planoto.
 Nji se pravi »Akropólis«.

Na planote te vzvišini,
 Do katere vas stopnice
 Vode, sklad je krasnih stebrov
 Propilejskih, vseh pokritih
 S trdno streho. Zad za stebri
 Stala je kaj divna stavba,
 Dom Palade, dom boginje
 Od Atencev spoštovane,
 Dokič ni jim sveti Pavel
 Bil prinesel luči Krista.
 Dve ste vrsti krasnih stebrov
 V redu lepem in somernem
 Stali krog in krog te stavbe.
 Strmi grič, ki nosi stavbe
 Zgore, po vsem svojem plana
 Na okrog je bil obzidan.

Pri besedi tej je zvala
 Mlada Vida v drugo izbo
 Drage goste, ker gotovo

Stalo je na dolgi mizi
 Že kosilo. — Pot je kazal
 Srečko v izbo ljubim gostom,
 Obljubivši jim, da zgodbe
 Vse povè jim po kosilu.

Povabilu temu gostje
 Radi so se pač odzvali
 In molčè so skoraj sedli
 Za domačo dolgo mizó.

Vsak želodec že zahteval
 Svoj je namreč dolžni davek.

Ko pa kaplja cividina
 Vsem je jezik razvozlala,
 Tudi ženske so dvorljivo

Prizapletli v razgovore:

O prijetni polni žetvi,
 In o hišnem gospodinjstvu
 To in ono omenili.

Ko besed jim o vsakdanjih
 Opravilih je poteklo,
 Trinko Srečka je zaprosil,
 Da bi jim še kaj povedal
 O pomorski svoji vožnji
 Iz Aten do brega, dalje
 V te prelepe gorske kraje.

In prevzel je otec Srečko
 Spet besedo ter jim pravil:

XIV.

Ko je bila barka v redu,
 Iz Aten ob vetru ugodnem
 Proti jugu smo veslali
 Ter smo mimo dveh otokov,
 Salamine in EGINE,
 Srečno prošli. Oplovivši
 Vzhodne brege polotoka
 Pelopa in breg Kitere,
 Ki osredeč ni nevažen,
 Ko smo že na stran polnočno
 V Jonsko morje hteli pluti,
 Tam zazrli smo v daljavi
 Bela jadra in spoznali,
 Da nasproti nam podviza
 Naglo ladja egipčanska,
 Oborožen brod korzarjev,
 Ki galejo zaplenivši
 V bedno robstvo bi nas vrgli
 Ter na trgu nas prodali
 Mosleminskim gospodarjem.

O svobodo, o življenje
 Šlo je drago. — Z ladjo urno
 V beg se nismo mogli deti.
 Vsak nas vzel je v dlan orožje,
 In junaški kar nasproti
 Ladji pluli smo korzarski.
 Dokaj naglo se sovražna
 Bližala je barka naši,
 Plula tik je preme naše,

Da bi hlastno polomila
 Vesla nam na desni strani.
 Ali naši so vesljači
 Dvignili jih pravočasno
 Vsi ob enem čuda spretno,
 Naši ladji zasukavši
 Krino malo v stran na levo,
 Da se nos je ladje teknil
 Skor sovražne. — V tem osmelil
 Velikan se je ter skočil
 S svoje ladje je na našo
 S strašnim vpitjem: Alah, Alah!
 Drug za njim pa ni se upal,
 Da poskoči k nam na ladjo,
 Ker mornarji oddalili
 Z vesli ladjo so od ladje. —
 K velikanu ni nobeden
 Upal se, ker z mečem mahal
 V eno mero je krog sebe.
 Naši pa so vse mahljaje
 S ščiti spretno mu lovili.
 Bila se je ljuta borba.

Zroč to borbo sem si mislil:
 Kaj pa, če bi velikana
 Uloviti mogel tega
 V zanko, da ne tvori škode,
 Da nikogar ne pogubi,
 Kakor dela v naših krajih
 Često človek bistrouten,

Ko sta vol mu, ali krava
V dir zbežljala, da ne more
Uloviti ju izlepa.

To sem mislil mu storiti.
Pred nogama mi je ležal
Kolobarno zvit konopec.
Brez zamude ga odvivši,
Krepko stisnil sem zadrgo
Ter zalučal gorostasu
V hipu sem jo preko glave.
Ko mu padla je črez rami
Do laktov, pa z vso telesno
Silo sem jo kar zadržnil.
Gorostas ni rok več gibal. —
Priskočivši pomorščaki,
Meč iz rok so mu izvili
Ter v vezi ga urno deli.
Kakor hlod na črni zemlji
Ležal je na ladje krovu,
Brcal, rjul je kakor besen;
S tem pa on si ni pomagal,
Strašil le je svoje druge
Ino srčnost v naših vzbujal,
Spretno naši pomorščaki
Na povelje kapitana
Brzo z vesli so galejo
Obrnili in zapluli
Kakor vihra proti ladji
Tolovajev afričanskih,
Ž njo zagnavši se z vso silo
Mimo boka tuje ladje.
Vrsto vesel so jej v hipu
Polomili in s cempini
K svoji brž jo priklenivši,
S krikom: »Živel sveti Marko«
Srečno na njo so skočili.

Vsled poraza velikana
Vsplašene so vse mu druge
Pritiskaje, pobijaje,
Žive, mrtve kar metali
V tečno hrano lačnim ribam,
Ki okoli njihne ladje
Préžale so željno na-nje.
Malo divjih teh sovragov
Preživelo je to borbo
Kruto. Naši so uklenili
Te, odvzemši jim orožje.
Vsem veslarjem krščenikom
Zlato dali smo svobodo.
Nje nad gležnjem k nizki klopi
Lanec vezal je železen,
Da v oklepih so gonili
Pod poveljstvom krutogledca,
Ki jih z bičem je naganjal,
V enomer po taktu vesla.

Tem krščanom, zdaj svobodnim,
Dali v roke smo orožje,
Ki nosili je pred njimi
Krući njih so gospodarji,
Ujetniki zdajci naši.

Te smo kmalu na krščanov
Trda mesta posadili.
Na povelje kapitana
Ti so novi spononosci
Z malim tropom krščenikov,
V to izbranih pomočnikov,
Ki nosili spon pa niso,
Súkali zdaj čvrsto vesla.

Po sijajni, srečni zmagi
Nad sovragi čast in hvalo
Dajali so s kapitanom
Vsi mornarji meni, ker sem

S trdno zanko naglo zvezal
Močne roke velikanu,
Lepo zmago omogočil.

Odklonivši vse češčenje,
Opozarjal sem, da rajše
Za trpeče ranjenike,
Ki pomoči so potrebni,
Po krščanski bi skrbeli.

Na galeji smrtno ranjen
Ležal mož je sivobradec.
Gorostasnik v naglem skoku
Z mečem na-nj je bil naletel.
Ter mu prsi razmesaril.

Svečenika si je želel,
Da opravi zadnjo spoved,
Predno duša se mu loči
Od telesa, predno stopi
Pred obličje Vsevladarja.

Ni na krovu svečenika.
Tilho grehov mu priznanje,
Kes in up in sklep poprave,
Kar je vedel večni sodec,
Dušo reši pač njegovo.
Saj odpustil je Zveličar
Grde grehe še žločincu,
Ko na križu se je kesal

Videl sem že marsikoga,
Ko je umiral, in približal
Torej sem se ranjeniku.
Pokleknivši, sem kesanje,
Vero, nado in ljubezen
Glasno molil, dušo Božji
Milosti mu priporočal.
Z mano srčno so mornarji
Na kolenih rožni venec
Odmolili. Dušo svojo

Neumrlo je izdihnil.
Solze tekle so niz lice
Meni in še marsikomu,
Ki pač nikdar v vsem življenji
Mislil ni na zadnjo uro. —

Pred večerom pomorščaki
Zbrali so se pred mrličem
Ter za dušo mu molili.

Vsled povelja kapitana
V vrečo truplo so mrliča
Urno deli in z naklado
Izpustili v grob jo mokri.

Ta prizdr me je pretresel,
Da nikoli na-nj ne zabim.

Sanje sanjal sem pa v spanji,
Da so vergli me v globino
Morja. — Gledal v njem sem
Lepe osce raznoverstne,
Male, da sem v kalni muži
Njihne zvezde krasovite
Komaj, komaj le opazil,
Videl čudne sem in grde
Ribe, katerih trup je z glavo
V krogle sliko vkup potisnen;
Ribe videl sem, ki imele
V glavo vdrte so globoko
Vida okna, da oči so
Kakor skozi par cevij se
Dolгих zrlle tem grdobam,
Videl strašno sem, ostudno
Zver podmorsko, ki tipalne
Grozne ude svoje steza
Proti ribam, k nji plujočim.
Ko imela je vloviti
Večo ribo, ven iz sebe
Blijuvala je sok črnkast.

V nepreglednem mrgolenji
 Male ribe in velike
 Tró se naglo v kolobarju,
 Manjše ribe neprestano
 V žrelo večih kar podè se.
 Nikdo tega jim ne brani,
 Saj tam vlada le svoboda.
 Menil sem, da hče i mene
 Moroželjni stvor požreti. —
 Pa sem vzbudil se prestrašen.
 Pluli smo po Jonskem morju,
 Ki se nam je lesketalo
 Neprestano očimorno,
 Kakor da mu površina
 Sklada se kar iz milijonov
 Svetlih malih lusk srebrnih,
 Naglo vedno se gibljóh.
 Bolj in bolj na stran polnočno,
 Polni upov, smo veslali,
 Ogibaje se otokov,
 Zvanih, če se prav spominjam,
 »Vzhoda krasni cvet Zakinta,
 Kefalonja«, vsa gorata,
 »Levkad, Paksos in Propaksos;«
 Koncem koncev na Korciro
 S svojim plenom smo veslali.

Tam zaradi slavne zmage
 Nad sovragi so sijajno
 Otočani nas vsprejeli.

V slavni stari smo Korciri
 Nekaj dnevov le ostali.
 Tam oprali smo galejo
 In sovražno barko, zdajci
 Našo, in ob dobrem vetru
 Kaj veselo skoz Otranko
 Pluli morsko smo ožino

V Adrijsko naše morje.
 Proti Zadru in z ondúkaj,
 Kjer mudili smo se malo,
 Preko morja pa v Benetke,
 Starodavno mesto slavno.

Nov prizor se je prikazal
 Potom nam na planem morju:
 Ven iz morja poskočila
 Za možà je na visoko
 Urna riba pliskovica
 Ter se zopet v morje skrila,
 Dokler zopet ni skočila.
 Drugih takih šest pliskavek,
 V dolgi vrsti plavajočih,
 Ven iz morja znova v morje
 Delalo je slične skoke,
 Da igranja teh plavačev
 Kraja ni ne konca bilo.

Ko dospeli skor do srede
 Morja v lepem smo vremenu,
 Merzel veter je popuhn timer,
 Veter merzel od polnočnih
 Merzlih krajev. Pomorščaki
 Urno jadra so razpeli,
 In z veslanjem neumornim
 Po nedólgem smo v Benetke
 S plenom srečno vsi dospeli.

Iz zvonika, ki vse druge
 Nadkriljuje v širn timer mestu
 Zagledavši nas v daljavi
 Benečanje so naš prihod
 Oznanili z zvona glasom.
 Radi plenov nenavadnih
 Počastili so nas divno,
 Pogostili še častnejše.

Ko prispeli v grad smo slavni,

Kapitan je bil sporočil,
 Da za zmago nenavadno
 In za plene ponosite
 Vseh zaslug je prva moja.
 Lepo vsoto so mi torej
 Dali novcev iz blagajne
 Staroslavne ljudovlade,
 Obečali mi po vrhu,
 Da ob prvi me priliki
 Odpremô gor v mali Gradež,
 V patrijarhov slavni sedež,
 Od ondod pa v stari Oglej.

Slova niso prelomili.
 Jezerski ta svet z obvodom
 S cvenkom kupil sem v Ogleju«.

Tu je rekel Topolovec:
 »Po prostranem, daljnem svetu
 Dokaj videl ste in slišal,
 Dosti skušal in užival
 Vsakovrstnih ste prizorov.
 Mila sreča vas dovedla
 Koncem v te je lepe kraje.
 To pač Božje je plačilo
 Za poštena vaša dela. —
 Oh, Benetke! lepo mesto
 Mora to na morju biti.«

Oče Srečko je odvrnil:
 »Basnoslovno se dviguje
 Iz gladine širne morske
 Krasno mesto to, Benetke,
 Ki enako mu nobeno
 Na prostranem vsem ni svetu,
 Sredi njega v sončnem žaru
 Rumeni se vitek steber
 Že od daleč »Campanile«.
 Ta zvonik je svetca Marka

Divne cerkve. Nadkriljuje
 Po visosti vse zvonike
 V mestu. Cerkev krasi
 Kupel pet, teh divnosvodnih.

Radovedno se po morju
 Bližaš mestu, v eno mero
 Gledaš na-nje, ker pač meniš,
 Da iz vode čudno raste,
 Da vse stavbe gorostasne
 Dvigujo se kar iz morja.

Ko v bližino te prinesla
 Nagla barka je po vodi,
 Naredi ti res poseben
 Vtis množina lepih zgradeb
 Sred vodine«.

»Ne umejem

Pa zakaj so tam zgradili
 Te palače, ki so, kakor
 Sploh je znano, dragocene
 In ponosne, ko so laže
 In cenejših kje na kopnem
 Staviti jih vendar mogli.

To je vprašal Topolovec.
 Srečko pa mu je odvrnil:
 »Mnogo divjih je narodov
 Drlo tja na Laško zemljo.
 Po otokih v grezetah
 Tam ljudje so imoviti
 Že oddavna lepe njive,
 Loge, mnogo vil imeli.
 Tamkaj vedno v hudih stiskah
 Pred nasilstvom divjih Gotov,
 Krutih Hunov, Longobardov
 Utočišča so iskali
 Razni sloji ubežnikov,
 Ker otoki sredi morja

Bili varni pred napadi
Vsakovrstnih so sovragov.

Zapustili so pač rajše
Drago svojo domovino,
Nego da jih kruti tujec
V svoj neznosni jarem vklene.
Slednji branil je pozneje
Novo svojo domovino
Pred napadi krutih vragov
Krepkim dlanom in orožjem.

Posamesne te otoke,
Od začetka samostojne,
Združili so tekom časa
Novi njeni prebivavci
Pod vrhovno vlast vojvode,
Ki je vladal razborito
In krepostno, da država
Vedno boljše je slovela,
Da postala koncem koncev
Morja silna je kraljica.

Ko smo pluli v mesto, nas je,
Kakor sem vam že omenil,
Va-nje spremljal glas z zvonika
Svetca Marka. Na prostranem
Trgu, zvanem »Markovišče«,
Ta zvonik se dvije smelo
Pod oblake. — Po kanalu,
Ki se kakor kača vije
Skozi mesto v dolgem tiru
Ter je cepi v dva oddela,
Do »piacete« smo veslali.
Stala tam so že oblastva,
Ž njimi pa i kopa ljudstva,
Da veselo nas pozdravi.
Nepozabna mi še vedno
Ta je vožnja: veličastne

Ob kanalu kar iz morja
V nepregledni skoraj vrsti
Rásto zgradbe, domovišča
Imenitnih mož Beneških.

Najkrasnejša od vseh zgradeb
Veličastvom in bogastvom
Dobro po vsem svetu znana,
Dožd beneških je palača
Ino cerkev svetca Marka,
Krista vere učenika,
Pisca Božjih Krista naukov
In kar činov je njegovih,
Čigar truplo neiztrohlo
Benečanje so prenesli
Iz Egipta, ven iz mesta
Aleksandra, ter je dali
V isto mesto, kjer počiva.

Na krščanskem bo zahodu
Cerkev ta pač najkrasnejša,
Kedar bo na njej končano
Slednje delo. — O nji pravil
Več ne bodem, ker podobna
Po divotnem svojem slogu,
Po lepoti in krasoti,
Po bogastvu, veličastvu
Znani vsem je Carigrajski
Cerkvi svete Modroslave,
Če je tudi dokaj manjša.

Pomudil sem se v Benetkah
Nekaj dni do Nebohoda.
Na ta praznik veleslavna
Ovršila se poroka
Z morjem mesta je Benetek.
Vse kar giblje se v Benetkah,
Vse je tam po konci bilo.

Plul je dože v Bucintoru,

Krasni ladji ljudovlade,
 Ven na širno, plano morje.
 Tam v znamenje je vladarstva
 Ljudovlade te beneške
 Nad prostranim bučnim morjem
 Z vrha krova »Bucintora«
 Krasen prsten zlat zalučal
 V globočino morja. — Čolnov
 Neštevilni broj, prepolnih
 Ljudstva, še je »Bucintora«
 Spremljevalo vse do kraja,
 Kjer ustavil se je z dožem.
 Po povratu pa so bile
 Veselice, razne igre
 V mestu, da se naužiti
 Nisi mogel jih gledaje.

Po tej lepi veselici
 Na galeji sem odvedel
 Iz Benetek se na Gradež,
 Davni sedež Patrijarhov.
 On, posvetni knez, je vodil
 Za posesti hude spore
 In z oglejskim Patrijarhom,
 Da je moral v spor poseči
 Često sveti otec Papež.

Po kanalu do Ogleja
 Vodil sem se vedno varno.
 Iz Ogleja pa sem jezdil
 V Staro mesto in z ondukaj
 Sèm v to svojo domovino.«

Tu je striček Trinko otcu
 Trudnemu že po govóru,
 Razborito rekel slovo:
 »Vsevladar naj vam podeli,
 Da užival boste mirno
 Mnogo le še v društvu svojih

Trudov svojih sad zaslužni!«
 »Bog dai, Bog dai!« zagrmelo
 Iz vseh grl je enoglasno,
 In majolka cvetkovita
 Tekla z usten je do usten.

Tu je Cvetko se oglasil:
 »Res zaslužen bil bi otcu
 Na vodini tej počitek,
 Roparski pa vitez, čegar
 Hlapci so i vas obrali,
 Dlan bi utegnil po tem gradu
 Kdaj stegniti, kar je hujše,
 In po Vidi, ki podprta
 Z matere je urno roko,
 Priredila nam okusno
 To kosilo, htel bi ropar
 Seči. To pač skrb mu dela.
 Kaj dozdeva vam, možjè, se
 O naklepu tem prokletem?«
 Tu ponudil je majolko
 Stricu ino Topolovcu,
 »Ni mogoče!« reče Trinko;
 Topolovec, ki mu v hipu
 Ta novost je glas odvzela,
 Pregovoril je pa jasno:
 »Tu ne grede, ljudje božji,
 Več za suknjo potovavca!
 To je pravo hudodelstvo,
 Ki ne sme se izpolniti.
 Nikdar, nikdar ne posreči
 Vragu temu se nakana.«
 Oddahnivši se, še pravi:
 »Ako smo, in smo še vedno
 Nekaj vredni, kar dokaže
 Kreпка naša pest brez dvombe,
 Sveta bodi nam naloga,

Da zapreči naša roka
 Vragu grozno to zločinstvo.
 Komur mari je svobode,
 Kdor domačo grudo ljubi,
 V sveto brambo se pripravi!
 Vi pa, dragi stric nam Trinko,
 Svoje mnenje nam povejte,
 Če besedil sem razumno.«

»Govoriti niste mogli
 »Lepše,« rekel stric je Trinko.
 »Z vami skladam se do jedra.
 Pripeljite Topolovce,
 Zverinčane in še druge
 Na odpor pa jaz pripravim.
 Gostoljubno tu vsprejetih
 Sveta veže nas zaveza,
 Da sosedom v stiski hudi
 Vsi pomoči svoje damo. —
 Stvarnik pač ni dal Slovenom
 Krepkih rok, ne, le za tlako,
 Za oranje in sejanje,
 Za mlatitev in vršitev,
 Nego, tudi, da se brane
 Pred napadi krutih vragov,
 Da ohrane si svobodo,
 Čast in svojo domovino.
 Z mečem dlan i naša vlada,
 Znamo kopja silne vbode.
 Strela pa iz naših lokov
 Zasadi se tudi rada
 V okovane prsi vragov.«

Domačica, Vida, Srečko
 In mladenec, krepki Cvetko,

Ki za trdno se zanašal
 Na sodrugov je pomágo,
 Srčno hvalo so izrekli
 Topolovcu ino stricu
 Za besede raznetljive.

Vedli so še dolgo govor
 O napadih krutih hlapcev
 Vitezovih. V tem pa Cvetko
 Pridno polnil je majolko.
 Saj obljuba, da prispejo
 V hudi stiski mu pomagat
 Srčno ga je veselila.

Ko se dan je že nagibal,
 Cvetka mati je dejala,
 Da dospel je čas slovesa.

Dvignil se je torej Trinko
 Dvignil se je Topolovec,
 Dvignili so vsi se gostje.
 Pozdravivši vse prisrčno,
Ponovivši obečanje,
 Da pomoč jim bo gotova,
 Če bi vitez jih napadel,
 Stopili so v lahke čolne.
 Otec Srečko s hlapcem Šturmom
 Po vodinah valovitih
 Vse provedel je na kopno.

Srečko goste je prav srčno
 Še pozdravil pa vesel se,
 Zadovoljen vrnil v gradič.

Cvetkovi pa šli so starši
 Zadovoljni in s vsprejemom
 In z ogledom nenavadnim
 V lepem gradu na osredku.

XV.

Govorica ne počiva
 Nikdar, brzo se razširja,
 Skoči naglo od ust do usten,
 Moč dobiva v skoku, meša
 Laž z resnico v zmes strupeno,
 Da človeku, ki po ustih
 Nosi ga, je pač gorjé. Ž njo
 Ostri grize ga zavisti
 Zob prav hudo, da nevoljnik
 Mora svoje dni trpeti.
 Za zavistjo strast pohlepa
 Tiho lazi za človekom
 Pa mu skuša čast in dušo
 Vzeti, kakor zli polip, ki
 Vse mesó še iz lupine
 Trde zliže bohotnici.

Na visokem strmem griču
 Nad veliko cesto v Bolec,
 Tam za starim Koboridom
 Stal je trden grad. Obzidje
 Močno, štiri stolpi so ga
 Varovali vseh napadov.
 Steza tesna na polnočni
 Strani, v trdo skalo vrta,
 Vedla je do vrat navz gore.
 Jezdec ne bi bil se upal

Jahati po takej stezi
 Tesnej. Raje vodil konja
 Vsak za uzdo je do grajskih
 Vrat, iz dobja narejenih
 In železom okovanih.
 Kdor bi upal se, napasti
 Ta visoki grad po stezi
 Tej, gotovo bi bil našel
 Smrt pred vrati. A dohoda
 Drugega ti niso dala

Strma, gola rebra griča.
 Bolj položno je od steze
 Pot se vila do koroške
 Ceste, skrita med grmovjem.

Bival je na gradu vitez
 Ropar, ki za božje maral
 Ni zakóne, ni za svetske.
 Svoje sluge je pošiljal
 Na veliko cesto ropat,
 Vodil smeje je napade
 Tudi sam na potujoče
 Kupce, ki so tovorili
 Po tej cesti, in na hiše
 Polne božjih blagoslovov.

Bil tedà je čas nereda
 In nasilstva brez cesarja.
 Kdo bi neki red vzdržaval,
 Pravo branil po cesarstvu?
 Vsak je torej vitez delal
 Sebi v prid po svojej volji,
 S hlapci plenil je, roparil
 Po vasèh, po cestah. Potnik,
 Kupec ni bil nikdar varen
 Ni živjenja, ni imenja,
 Če se z danjem ni odkupil
 In oprostil se nasilstva.

Tak je vitez gospodaril
 V tem-le gradu in enaki
 Vsi njegovi njemu sluge
 Le na plene so prežali.
 Srd in jeza, strah in groza
 Tekli širom so pred njimi
 Po dolinah bistre Soče
 In Nediže hudourné.

Hlapcev eden bil je sila
 Zvit in zloben, skodoželjen

In pohlepen. Ko prežal je
 Živim okom tu na plene
 Nad veliko belo cesto
 Ob stezici v gostem lesu,
 Ki na Kolkov hrbet vodi,
 Kakor pajek tiho v mreži
 Na mušico, glasne slišal
 Pogovore dveh je možev
 O prelepem, svetlem gradu
 Sred vodine gor pod Kolkom
 In njegovem gospodarju.
 Po strmini sta prilezla
 Izpod Kolka dol na cesto.
 Drugemu je drug omenil,
 Da lastnik je tega grada
 V Carigradu bil, v Benetkah,
 Da imade dokaj novcev,
 S srečo, ali krivim potem
 Pridobljenih; da nikomur
 Prav na čisto to ni znano;
 Da najbrž jih je zaplenil,
 Ko križarji Carigrad so,
 Prebogato grško mesto, vzeli.
 Saj in drugi so prinesli
 Dragih plenov od ondukaj.

To je slišal skrit v goščavi
 Vitezov ta zlobni sluga
 Blizu steze, ki od Kolka
 Na veliko cesto vede.
 Ni pokazal se možema,
 Nego šel je po stezici,
 Komaj vidni, po goščavi
 Na višino in prišedši
 Gor na Skalo, tako zvano
 Malo lazno nad vodino,
 Nad katero dviga rebra

Strma Kolk in sleme širo,
 Tam se ustavil je ter gledal.
 Videl grad je na otoku
 Trden, griče lepe, cvetne
 Krog in krog in zelenico
 Smrečja, da so mu oči se,
 Ki navadno so prežale
 Le na plene, zadovoljno
 Ob divoti pasle kraja.

Ko je gledal na vodino,
 Vnišla deva je v čolniček
 Pa veslala po valovih.
 Udarjaje krepko z vesli
 Po valovih, je hitela
 Od gradiča proti kraju.
 Povrnivši se od kraja
 Do gradiča je z ondukaj
 Proti jugu spet veslala,
 Kakor da bi moral nekdo
 Priti sèm od južne strane,
 Ki bi v čolnič k njej pristopil.

Mislil si je sluga: Prav sta
 Govorila potovavca,
 Ki sem skrit ju slišal v lesu.
 Gradec priča o bogastvu
 Ino hrani krasno devo.
 Eh, to bil bi pač prijeten,
 Diven plen za gospodarja!
 Nisem hodil gor zaluda
 Na visoko to strmino,
 Dá mi vitez, moj vladavec,
 Za novico to nagrado
 Lepo, ko si osvojimo
 Grad in devo v plen dobimo.

Poln veselja je govoril
 Glasno, kar je tajno mislil.

Po stezici ozki v lesu
 Vračal se je proti domu
 In dospel je kasno v noči
 Po veliki cesti vtrujen
 V vitezovo trdno gnezdo,
 V grad prokleti, ki so s strahom
 Gledali ga vsi Notranjci,
 Ki ob Soči so zeleni,
 Ob Nediži stan imeli,
 Bivajoči vsi po gorah
 Nad čedajskih in Tominskih
 Gor do Loga pod Predelom.

Ko prišel do vrat je grajskih,
 Trkal na-nje je znakovne,
 In odprli so mu sluge.
 Po stopnicah pred gospoda
 Stopal v gornje je nadstropje,
 Da bi brzo mu povedal,
 Kar je videl in opazil
 O gradiču sredi vode.
 Pravil mu je o bogastvu,
 Ki ga hrani, kakor govor
 Gre, v gradiču gospodar. - «Že
 Večkrat slišal sem» — je vitez
 Daljni govor mu prestrigel —
 »O bogastvu v onem gradu,
 Ni mogoče pa dospeti
 V oni gradec radi vode.
 Dobro mesto je izvolil
 Gospodar si sred vodovja
 Za hranišče vseh zakladov
 Bajeslovnih. Kakor mi smo
 Varni v gradu tem na skali
 Vseh napadov, varen tudi
 On sme biti v svojem leglu.
 Ne besede več o gradu

Sred vodine mi bogatem!«
 »Vendar le bi se osmelil
 Nekaj reči še o stvari,
 Ki utegne vam neznana
 Biti. — Gradec hrani drugo,
 Najkrasnejšo zakladnino. —
 Zakladnine take nima
 Vsa krajina naša: krasno
 Devo, lepšo divne vile.
 Po valovih je veslala
 S krepko roko v dičnem čolnu.
 V tem samotnem gradu deva
 Ta bilá bi vam v zabavo!«
 »Deva, praviš, biva v gradu?
 To bi diven bil užitek
 V mojem gradu. Ali škoda,
 Da mi netiš žarno željo
 Po nasladi takej, ker ni
 Možno radi vode do nje
 Priti, nje se polastiti.«

Vidim, da bi radi grada
 Polastili se in deve.
 Kar pa človek resno hoče,
 More tudi pač doseči,
 Ako sredstva le prikladna
 Uporabi. — Jamčim z glavo,
 Da dobite gradič sivi
 S krasno devo v roke. — Ali
 Za život mi gre«.

»Govóri

In naznani mi nagrado,
 Ki jo hočeš, da besedo
 Uresničiš svojo, da mi
 Spraviš v roke grad in devo.«

Rekel sem, da v tej nakani
 Ob život mi gre, pa menim,

Da mi dve sto marek plače
 Za nevarni trud gotovo
 Radi daste.«

»Pač veliko,
 Izvenredno vsoto prašaš,
 Ali ker na kocko stavljaš
 Svoj život, naj bode, kakor
 Praviš.« — Mislil si je zlobnež
 Pa, zavratni mečem sunek
 Že odplača dve sto marek
 Ti, le da mi spraviš gradič
 Sredi vode s krasno devo
 V roke.

»Dobro«, je odvrnil
 Zviti sluga. »Pač pomagal
 Sam mi boste, da uspešno
 Vse izvedem, kar sem rekel.
 Jutri pojdem zopet gledat,
 Kakim vzeli bi načinom
 Grad in devo odpeljali.
 Danes mi je dobra misel
 Zablščala. — Videl bom
 Tam na licu mesta, ali
 Dobro dade se izvesti,
 Ali treba mi po drugih
 Sredstvih seči, da dobimo
 Grad in krasno devo v roke.«
 »Pojdi torej pa sporoči,
 Kar iztuhtaš, brez zamude.«

Vstal je zviti sluga rano
 Drugo jutro še pred zoro,
 Šel po cesti do stezice
 Pa po lesu gor na Skalo,
 In je motril, kod odteka
 Voda se iz jezerine,
 Kedar z viška ob deževji

V njej po drčah se nabira.

Tekel je iz jezerine
Proti jugu potok, vdolbši
Ozko strugo si v skalovji,
Na polnočni pa obali
Slemenita nasipina
Vôd zajezo je tvorila.
Nasipine hrbet kazal
Precej široko je korito,
Ki so v dežji jo izdoblili
Črez nasip in ozko sleme
Pluskajoče tam valovi
V glob strašanski za nasipom.
Bistrim spazil je očesom
Zviti sluga to razliko
Med odtokom rednim vode
Proti jugu in med strugo
Na polnočni strani, včasih
Le z dežnico pozakrito.

S Skale šel je vse do vode,
Potuhnivši za nasip se;
Kaj pozorno ga je motril,
Vvidel je, da nima močnih
Skal, da jez je večim delom
Le iz ila in kamenja
Zložen, da se po nedolgem
Delu dade prekopati,
Na opazke te naklep je
Svoj, kakó bi grad napadel,
Osnoval ter se nemudno
V grad je vrnil gospodarjev,
Kaj vesel nad tem odkritjem
In naklepom tajnim svojim.

V grad prišedši, je gospodu
Rekel: »Našel sem gotovo
Pot, da v gradič sredi vode

Pridemo brez vse ovire,
Da si lahko vse bogastvo,
Vse zaklade, kar jih hrani,
Prisvojimo, vi pa, da se
Sam zaklada, dragotine,
Krasne deve, polastite,
Če mi daste le za eno
Noč oblast, da Vašim hlapcem
Ukazujem, in če boste
Točno tudi vi se vedli
Po nasvetih mojih.«

»Reci

Torej« vitez je odvrnil
Nestrpljivo, »kako vlogo
Meni, hlapcem si odmenil?
Vsi pa ti na razpolago
V tem podjetji pač ne bodo,
Ker je, kakor sam mi praviš,
Kaj nevarno, vratolomno.«
»Pač nevarno, no uspešno. —
Ko prižene koncem dobe,
Ki poletje žarno sklepa
In jesenski hlad pripravlja,
Jug oblakov črnih kope,
V dolgotrajnem tem deževji
In v oglušnem tem grmenji
Daste svojih slug šestero,
Za kopanje, njim orodje.
Ko bo lilo in deževje
Soče strugo bo polnilo,
In grmenje močno druge
Vse glasove bo dušilo:
V temni noči jih popeljem
K jezerini do nasipa,
Ki jezerske vode silno
Moč oklepa na polnočni

Naši strani. Ta nasip je
 Ozek, šibek. Brez težkoče
 Dade ves se prekopati
 V eni gromni, temni noči,
 Ne da kdo bi nas zapazil.
 Jezerina vsa odteče
 In po kopnem do gradiča
 Vam in slugam Vašim bode
 Pot odprta. — Drugo jutro
 Po odhodu mojem, naj vas
 Sluga pelje po stezici
 Strmi, ozki v lesu, ki jo
 Prej pokažem jaz mu tajno,
 Do jezéra gor v višino
 Pa naj nese vam opravo
 Bojno, težko, vitežko, ki
 Zamenite jo pred gradom
 Z lahko, pôtno. Pa vzemite
 Nekatere hrabre sluge
 Še s seboj, pa sem gotov, da
 Po naskoku prvem, ki ga,
 Po odtoku vode splašen
 Gospodar ne bode slutil,
 Grad vam pade v roke, ž njimpa
 Vsi zakladi, kar jih hrani,
 In prekrasna deva tudi.
 Kaj bo s starcem, nje očetom,
 Gospodarjem sred vodovja,
 Ko ne bo ga več, gradiča,
 In ž njegovo staro ženo,
 To modróst pa vaša, ne da
 Jaz bi dajal vam nasvetov,
 Že odloči: ali jima
 Z glavo skrb za ljubo hčerko
 Vzeti hčete, ali v gradu
 Svojem, kakor tastu, tašči
 Vsaj začasno v stolpa izbi

Stanovanje naklonite,
 Dokič sluga nju ne zlože
 Odkupnine vam dovoljne.

Divil se je zlobi večji
 Še od svoje vitez ter si
 Mislil, zloba utegne ta-le
 Tudi proti meni kdaj se
 Obrniti. Prav bo torej,
 Če ti plača meč zasluge
 Tvoje. — Glasno govoril je
 Zlobnemu pa slugi, ki je
 Vreden tega bil gospoda:

»Kaj lepo si jo iztuhtal,
 Spodleteti nam nakana
 Pač ne more, če po tvojem
 Izvršimo jo nasvetu.
 Pojdeš torej po nediški
 Cesti v Staro mesto sam, da
 V njem nakupiš za kopanje
 Vse potrebno nam orodje.
 Da ne zineš pred nikomur
 O tem naju tajnem sklepu,
 Če na mesto cvenka dve sto
 Zlatih marek nočeš meča
 Zle se igre veseliti.«

»Le bodite brez skrbi,« mu
 Zlobni sluga je odgovoril
 Ter pristavil, da orodje
 Bo za časa tu, da nikdo
 Nič ne zvé pred časom, h čemu
 Da je kupil je v Čedadu.

Poslovil se je s poklonom.
 Dogovorjen bil naklep je
 Zlobni, ki naj bi gradiča
 Na otoku gospodarja
 Z ljubo hčerko vred pogubil.

XVI.

1.

Zloba rada tujo srečo ujeda,
Kjer le more, strupom jo razkraja.
Ali lek iz nje se same raja
Slabim činom, ki jih doprinaša:
Kazen, ki jej smelost hudo ugaša,
Stori, da jej lastni čin preseda.

2.

Red ta hoče večna pač pravica,
Zmagovavka grdo nad krivico,
Ter je kazen dala za družico
Krivdi. Naj se ta-le kakor hoče
Skriva, truda naj bežeč le stoče,
Vselej zvesta jo vhiti družica.

3.

Mudno včasih za krivico stopa
Kazen, čaka, da se jej pridruži
Kes, ki ublažil nje strogost bi. Služi
Ta jej redno, ali včasih šepa
Le za njo, se vstavlja, če oklepa
Krivca sen, ga vse moči oropa.

4.

Tu največa kazen krivca zgrabi:
Za njo pride kes prekasno, ujeda
Prej mu mrtvo vest, da se zaveda
Zlobe, ko je zgrešil pot pravice,
Padel v mlaku smradno že krivice.
Ni mu dano, da rešila rabi.

Priden sluga bil je Ravnar,
 Nosil zmer je mleko, sveže
 Maslo v gradič sred vodine
 Iz selišča. Prihajaje
 Dol od Skale, je znakove
 Svoje dajal. Čolnič plaval
 Po-nj do kraja je ob uri
 Določeni. V čoln je deval
 Vse darove, kar jih nosil
 Gospodarju je gradiča.

Kedar hlapec vitezov se
 Spel na Skalo bil je širno,
 Gledajočo v jezerino,
 Truden htel je, da počiva
 V temnem lesu, predno svoje
 Bi znakove dal v jezerski
 Grad, in stegnil se je malo
 V dobrodejno temno senco
 Ter je ležal, ko prihajal
 Vitezov je hlapec zlobni
 In se bližal ravni lazni.
 Tam postal je zlobnež ino
 Na vodino, grad je gledal
 Pa razkrival vse nakane
 Svoje glasno, ne slutè, da
 Kdo ga sliši. Ždel na tihem
 Ravnar je pa skrit poslušal,
 Kaj da pravi zlobni človek.

Ko odšel je zlobni sluga
 Vitezov, je Ravnar čakal
 Malo časa, vstavši dal je
 Običajne v grad znakove,
 Po strmini dol spustil se
 Pa počakal je na čolnič.
 Lahkim čolnom v grad dospevši
 Brez zamude je povedal

Gospodarju samogovor
 Strašni sluge tolovaja,
 Ki ga slišal skrit na Skali:
 Da biló bi, kar je v gradu
 Vitezu po godu, Vida
 Da naj bode plen grdobi
 Viteški, ki nima srama,
 Ne vesti kar nič.

To pravil

Ravnar sluga je gospodu.

Skrb in groza na besede
 Te obšla je gospodarja.

On zamislil se je, rekel
 Slugi: »hvala, da prišel si
 Brez odloga pravit, kar si
 Slišal v lesu skrit na Skali
 O nakani vitezovi.
 O nakani vitezovi
 Pravim, ker je mož gotovo
 Bil ogleda vitezov, Saj
 Dolgo v mislih že imèl sem,
 Da obišče me v nesrečo
 Mojo v gradu enkrat ta-le
 Vitez ropar. — Sprejmemo ga
 Prav dostojno. V dâr to damo,
 Če dospeje sèm do grada
 Sred vodine, vitezú že,
 Kar junaku gre: Po glâvi
 Težke cepe, da odnese
 Glavo, če jo sploh odnese,
 Pod čelado vso razbito
 V roparski svoj grad ob Soči
 Zdravit. Menda bo po godu,
 Če po godu ne, zaslužen
 Tak-le dâr mu tega grada.
 »Pazi dobro, kaj ti pravim! —

Ko zapazim, da se vrag nam
 Bliža, v hipu črni prapor
 Nasadim, nad grada sleme
 Velik, da ga bodeš lahko
 Iz Ravni dol videl. Saj se
 Dobro vidi z visočine
 Ravenske na grada streho.
 Ti pa hiti, nakopiči
 Na slemenu Kolka tamkaj,
 Kjer odprt je vid v dolino
 Tesno Reke, s suhim lesom
 Gorostasno skladovnico.
 Krij jo dobro z gosto slamo
 Da drvi ti dež ne zmoči.
 Da pa lahko jo zapališ,
 Vtakni slame še med sklade,
 Pazi, da ne izpregledaš
 Te zastave, ki jo dvignem
 V znak, da bliža se sovražnik.
 Čim zagledaš to zastavo,
 Urno teci pa zapali
 Gorostasno skladovnico,
 Naj zvedò po selih znanci,
 Da se vitez ropar bliža
 S četo divjih svojih hlapcev,
 Da napade moje stanje.
 Ko se vname, ko gorela
 Vsa v plamenih bo grmada,
 Da po selih dol pod Kolkom
 Bode močno žar se videl,
 Hiti, kar boš mogel, doli
 Do soteske za vodino,
 Ki do skrite steze vodi.
 K nam po nji le vitez ropar
 Lahko pride. Njo založi
 S hlodi ali pa s skalovjem,

Da ne bode mogel nikdo
 V sili nam po njej uteči.
 Stražil bodeš za zaseko,
 Dokič boj ne bo odločen!
 »Dobro« Ravnar je odgovoril,
 »Delal bodem po povelju,«
 Pa odšel je brez zamude.

Šturm pa je rekel Srečko:
 Smrek naj vseče tam pri lazni
 V skritem kotu jezerine
 Kolikor jih treba, da si
 Cvetko širen splav sestavi,
 Da naj dolge jim odseče
 Veje, dobro jih oteše
 Pa položi blizu vode;
 In mu ukazal, naj pokliče
 Perata in Jelščeka, še
 Rokoborca Pika brzo
 Pa Goloba, sluge verne.

Ko so v gradu vsi se zbrali,
 Rekel jim je otec Srečko:
 »Ropar vitez se pripravlja,
 Da napade moje stanje,
 Da opleni naše staje,
 Kar je hujše še, da hčerko
 Ljubo v grad mi svoj odvede.
 Trdno se na vas zanašam,
 Da mi boste pomočniki
 V sili, vsak po svoji moči,
 Da odnese klativitez
 Iz teh krajev neprijetne
 Le spomine, da mi hčerko
 Ne zapleni, pa ničesar,
 Kar imadem, ne pograbi.«

Pik je svojo pest pogledal,
 Stegn timeroko pa mu rekel:

»Naj le pride vitez. Čutil
Pest bo mojo; ona udarja
Kakor kladvo ter v čeladi
Še mu zlobno trdo glavo
Razmečká in jo navadi,
Kar jej znano ni, poštenja.«

Šturem, Perat sta z Golobom
In Jelščakom rekla: Leni
Tudi mi ne bomo, kedar
Treba bo, da trdo glavo
Neznabožcu razmehčamo.«

»Dobro,« Srečko, gospodar je
Slugam rekel: »veselim se,
Da pripravljen je med vami
Vsak, da bode bil se srčno
Za pravico, za svobodo,
Da navale bo odbijal
Roparjev teh grdih, kletih.
Šturem, Perat, Pik začasno
Preselite se na grad, pa
Naj prinese vsak sekiro
Svojo, dobro poostreno,
In orodje bojno s sabo.
Navozite v lahkih čolnih
Kamnja, kar ga gre na kaščo.
Vsujemo ga na proklete
Glave grozних tolovajev,
Grde misli jim zatremo,
Čednim prostor naredimo.
Če prišli bi v zimskem času,
Silili bi v grad po ledu,
Z batom pa ga bo razbijal
Dan na dan mi krog gradiča
Šturem; gorka voda tudi
Bo skrbela, da ne bode
Mogel močno se vtrditi.

Sredstvo to jim čvrsto kopelj
Pač pripravi v jezerini,
Da shladé si kri prevročo
Ropar vitez, kleti hlapci
Gospodarju vsi jednaki.
Če sedaj pa, če jeseni
Na splavéh bi grad hoteli
Ta napasti, jih kaj lahko
Z vesli v vodo potisnivši,
Potopimo. Če bi kdo pa
Njih se rešil, ne pobegne
Zlobnež daleč od vodine.
Ti, Golob, na svojem mestu
Čuvaj, in ko bodeš videl,
Da so vrage na valovih,
Teci, kar boš mogel, hitro
Črez nasipa ozko sleme
V kraj naj bližji jim, kamenje
Lučaj na-nje, da jih splašiš,
Zmotiš, da ne bodo znali
Sredi širne vode, kam se
Obrniti, kajti z grada
Naše čul bo vsak pozdrave
S kamnjem, v zraku žvižgajoče.

Strah obšel je gospodinjo
Vsled novice, ki prinesel
V grad jo bil je zvesti Ravnar,
Radi hčerke ljube. Ta-le
Pa je rekla: »Če do tega
Pride, da nam vitez slavni
Vskromnem tem-lenašem gradu
Čast z obiskom svojim dade,
To pa tudi jaz pomorem,
Da sprejet bo prav dostojno,
In da hranil bo v spominu
Grad. — Naj pride, kedar hoče.

Ne bojim se ga, divjaka.«
 Prav vesel je oče slišal
 Te besede ter odslovil
 Sluge, da mu vsa povelja

Izvršé. — In bil gotov je,
 Da je dobro za obrambo
 Vse, kar koli je odredil.
 A prišlo je vse drugače.

XVII.

Vroči dnevi so minuli
V miru. Nikdo ni ga motil.
Srečko je že menil, da se
Vitez vendar le ne upa
Grad napasti sred vodine.

Bližala se že jesén je
Hladna. Gorki dan in hladna
Noč v jednaki skoro meri
Sta vrstila se. — Oblaki
Zbirali so se okoli
Sive glave Krna ter so
Pluli naglo, vso dolino
Bistre Soče pokrivaje.
Kmalu lezti so začeli
Krog obronka Kolka ino
Matajurja; hrbet jima
Poljubivši, vlekli so se
Nad vodino do grebena
Kakor kače velikanske
Od furlanske gor ravnine.
Grom začetkom je oglašal
Bolj tihotno se v višinah,
A bobnèl je kmalu, strašno
Med gorami se odmeval.
Blisk za bliskom naglo švigal
Žarnim kačjim je jezikom,
Vsul se dež je gromotreskom,
Lil v studenih iz oblakov
Črnosivih, vodetežkih. —

»Zdaj je pravi čas, da gremo,«
Opozoril je prežavec
Viteza, »si grad osvajat
Benečanov sredi vode.
V tem vremenu nikdo v gradu
Čakal nas ne bo, gotovo.
Izberite šest mi hlapcev,
Da gredó za mano, kamor
Jih popeljem. Vi ob zori
Pa na konju dol do tesne
Steze, ki od ceste vodi
Gor v višino, prihitite
Z možem, kateri vam ponese
K jezerini vso opravo
Bojno, svetlo, ž njo čelado.
Mož ob cesti naj vas čaka
Drug, naj konja pase, dokič
Ne dospemo z gore strme. —
Sodim, da se v eni noči
Nam posreči, jez razdreti.
Jezerina vsa izteče.

Stal na kopnem bode gradec
Brez obrambe dosedanje,
Dan na milost nam, nemilost.

»Res bo huda noč, če sodim
Po grmenju in oblacih,«
Vitez slugi je odvrnil;
»Vzemi torej mož šestero
S sabo, pa jih pelji, kamor

Veš, da šibek jez vodovje
 Sklepa. Skušaj naglim delom
 Sip odpreti ter odvesti
 Jezerino, da bom mogel
 S svojim moštvom do gradiča
 Brez pomoči čolnov, splavov
 Priti. Zjutraj se zjedini
 Moja četa z moštvom tvojim.
 Grad, ki bode stal na kopnem
 Sred nekdanje jezerine
 Z vsem, kar hrani, osvojimo
 Brez predolge, hude borbe.
 Da nihče ne rani deve,
 S svojo glavo ti mi jamčiš!
 Ne o drugem, kar je v gradu,
 Le o njej me briga tare.
 Na poljani poleg ceste,
 Dokič pridem po strmini
 Z devo, starim otcem njenim,
 Z vsemi pleni iz gradiča,
 Čakaj name čili žrebec.
 Če gradič bo stal visoko
 Nad votlino posušeno,
 Ki jo polni sada voda,
 Bode treba pil in svedrov,
 Da zvrstimo pod gradičem

Lestve ali sklepne odre,
 Neogibne za napade.
 Vse orodje, vse topore
 Naj znesó tja gori hlapci.
 Upam, niti miška nam ne
 Zbегne z grada. Vsi zakladi,
 Kar poskritih je na gradu,
 Bodo naši. Deva krasna
 Bo pa moja, plen poseben
 Moj. — Le hodi! Razgovora
 Dosti! — V noči tja na delo!
 Zbrani bomo jutri zgodaj
 Vsi pred gradom osamelim,
 Že gotovi za napade.«

Šel je hlapec, da izpolni
 Vitezovo naročilo
 Točno. Zval še šest je drugov
 Za podjetje to izbranih.

Naloživši jim orodje
 Neogibno za kopanje
 V dežju ž njimi je korakal
 V medgorovje k jezerini.

V gradu pa, da se pogibelj
 Bliža v takej hudi noči,
 Ni nobeden niti slutil.

XVIII.

1.

Gospodar je človek vsemu,
Kar po zemlji hodi, lazi,
Kar pod njo, kar v vodi spazi,
Kar v mehkočnem vzduh objemu
Vse oživlja in vzdržava.

2.

Vsemu, hče, da gospoduje,
Napolnjuje se napuhom
Pa zahteva, naj s posluhom
Brat še dušo mu žrtvuje.
On nad vse se povzdigava.

3.

Če srcè je komu kvarno,
Zlih podjetij se ne plaši,
Grdo delo ga ne straši,
Dasi njemu je nevarno,
A strasti mu podpihava.

4.

Smrt pa njega pokorava.
Ona dé mu, da le vodstvo,
Da začasno le gospodstvo
Na tej zemlji mu priznava
On, ki svetom gospoduje.

5.

Pravi mu, da vsak bo dajal
 Strog račun o sebi Njemu,
 Ki gospod je svetu vsemu,
 Ki na večno bode trajal,
 Ki vesoljni svet vzdržuje.

Stopa, hlopa mož za možem
 Čete klete, ropazeljne
 Po stezici tesni, črnim
 Gostim lesom v mrkli temi.
 Blisk jej kaže zdaj pa zdajci,
 Kam naj nogo vsak postavi
 V trudapolni mokri hoji.
 Težko pač je, še orodje
 Nesti v goro to visoko
 K jezerini, ki v naročji
 Matajur jo s Kolkom hrani.
 Ali slednji mož je vajen
 Dežju, vetru in vremena
 Vsem nezgodam. Up, da plen jih
 Čaka, trud jim jemlje, srčnost
 Daje, vsi da hrabro s temo,
 Vetrom, dežjem trdovratnim
 Boj bijéjo. — Nikdo ni jih
 Videl, ko so v silni plohi,
 V ostrem vetru k jezerini
 Mrkločrni se prikradli.
 Le ponočna kaka ptica,
 Opazivši jih, zletela
 Črez stezico je z drevesa
 In pred njimi se je skrila
 V črnem lesu med vejevjem.

Ko do vode je dospela
 Divja četa, tam postaja,
 Da jej bliska žar pokaže
 Pot na šibki kraj nasipa.

Ko je blisk svoj svit razgrnil
 Ob krajini pa zaznali
 Krog vodine so možjé se,
 Obrnivši se k nasipu,
 Do njegove šli so srede
 Po slemenu ter začeli
 Nad propadom strašnim, ki je
 Pod nasipom zeval, naglo
 Riti v zemljo in kopati
 Pa v globino dol metati
 Odkopnino. »Le hitite,«
 Rekel njih je vodec, »da vsa
 Voda še pred jutrom ranim
 V glôb izteče in da v gradec
 Pridemo po kopnem pa se
 Vnjem zakladov zbranih mnogih
 Polastimo.«

Mah na mah je
 Na nasipa sklad udarjal.
 Groma strašni glas z odmevom
 V gorah, strelni treski žarni
 Jek so udarcev delavcev teh

Zlobnih, kletih, kar glušili,
Da v deževju in grmenji
Nihče ni jih slišal.

»Da ne

Bodo meči vas motili
Na kopanju« reče vodec,
»Odložite jih. Naupično
Stavite ob rov jih, ki ga
Delamo; da se ne skrha
Njih ostrina, vpičite jih
Na držaje v mehko zemljo
Vse po vrsti, da jih lahko
Zgrabimo, ko bo končano
Delo, pa se voda lila
Bo v globino to pod nami.«

Po nasvetu so storili.
Lilo je čimdalje hujše.
Blisk in grom sta grešno delo
Spremljevala. Na sredini
Sipa so na dolgo skalo
Naleteli, močno uprli
H kratu z vsem so se naporom,
Da bi z mesta jo zmaknili.
Črn oblak se je utrgal.
Menil bi, da je napočil
Dan poslednji. Niz obronka
Matajurja in Kolka
Drla voda je v potocih
V temno, motno jezerino,
Napolnilo jej bregove,
Veter južni pa valove.

Močno gnal je proti sipu.

S silo zmogli so vzajemno
Delavci, da so, zmaknivši
Skalo z mesta, jo izrili.
Vezala ta sip je skupaj.
V istem hipu pa je strela
Treščila na gole meče
In po večem sip razdrti
Bolj razdrila. — Silne vode
Jezerine z grozno težo,
S svojo silo so nezlomno
V hipu srednji del nasipa
Vrgle v strašno globočino,
In odnesle ž njim še vodca,
Delavcev in teh-le štiri.
Skóčiti le dva sta mogla
Do drevesa ob propadu.
Krčevito ga objemši,
In držè se ga do zore
V njem svoj spas sta našla.

Dež je

Nehal po tej strašni plohi,
In nebó prej neprijazno,
Kakor da je zadovoljno
Izvršene hude kazni
Razvedrilo se je k jutru.

Roparjema dan je kazal
Brezdno strašno, no kesala
Svojega se nista dela.
Kazen jima šla zató je
Za petami in ju kmalu
V svojo ljuto pest vlovila.

XIX.

Silni grom je pač pokrival
Hrup kopanja ob nasipu,
A presilen bil je bučni
Hrup vodovja, splav nasipa,
Delavcev, in hrup vrtinca,
Ki odnesel je v globino
Strašno jih, da je Goloba
Stresel in iz sna probudil.

Slušal je, kaj šum preglasni
Pač pomenja. »Slap ta mora
Veči biti, nego bil je,
Kedar voda v silnem dežju
Črez nasip se je podila.«
To je mislil; prav zadel je.
Vstal je in na kraj ležišča
Sedši, hlače si oblekel,
Del si trdno obuvalo,
Vrgel plašč si na rameni
Pa klobuk na glavo vsadil
Ter iz staje gorke v nočno
Rezko temo šel, da vidi
Kaj je neki, ki storilo
Hrum močnejši je od vode,
V glôb podeče se ob dežju.
Ko je k bregu se približal,
Videl je pri svitu bliska
Tam votlino, kjer gladina
Jézera se je leščala.
Stresel se je ob pogledu

Na votlino suho; sapa
V grlu skor mu je zastala
V grozni skrbi za gospoda.
Grad je sicer v blisku videl,
Bal se pa je, da mu voda
Izpodjedla ni podklade
In da v padu ne pogrebe
Gospodarja in njegove
Vse ljudi, ki ž njim so v gradu.

Skrb tem večja je prišla
Še Goloba, ko je v drugič
Blisk razsvetlil mu votlino.
Zdelo se mu je, da teče
Zdaj za gradom tam pod Skalo
Potok proti Kobaridu,
Ki odvajal iz jezéra
Proti jugu prej je vode.

Rad hitel bi bil do grada,
Da pomaga gospodarju
V bridkem položaju, a ni
Upal deti svoje noge
V to votlino zevajočo,
Polno blata, smrt nosečo.
Bal se je, da se ne vgrezne,
Ne da njemu bi pomagal.

Sklenil je, da se ob zori
Vrne, da pred vsakim novim
Stopom z drogom preiskusi
Blatna tla, in ves otožen

Krenil jo je proti staji.

Prej še nego je napravil
Sto korakov, je zagledal
V svitu bliska razvaline
Jeza, ki je sklepal vodo,
In možá, ki sta slonela
Ob prepadu na drevesu.
Ta pogled je brzo njemu
Um razsvetlil. Da vremena
Ni to kobno delo, pač pa
Zlobne roke, to je vvidel.
Šel je proti staji v večem
Še nemiru, in ob zori
Hitel v grad je skozi blato
Pravit, kar se je zgodilo,
Oborožen z močnim dolgim
Drogom, s katerim je poskušal
Pred korakom vsakim, blata
Globočino. »Brez kreposti
Pač povelje je gospoda,
Ko je ni več jezerine.«
V takih mislih pred gospoda
Hrepenel je kmalu priti,
Da povelje novo čuje,
Slej kakó naj grad se brani.
Tja dospél je s težko muko.
Vsi so spali v trdem spanju.
Radi dežja, hruma, groma,
Ki po noči je razsajal,
Niso rano šli počivat.
Gospodar na klice prve
Vstavši, okno je nad vrati
Brzo odprl, da slugo praša,
Česa hoče. — Strah je zvezal
Jezik, govor mu udušivši,
Ko zagledal je votlino

Blatno, grdo temni kotel
Kder bilà je voda. Čim se
Gospodar je bil od straha
Prav oddahnil, mu je rekel
Sluga: videl sem po noči
Pri ognjenem bliska svitu
Pod razdrto nasipino
Pri drevesu, ki na skrajnem
Robu raste ob prepadu,
Dva zlotvora, ki gotovo
Nasipino sta razdrla,
Ali v tem svoj del imela.
Vitez pa je tudi vtaknil
Svoje prste v to zločinstvo.«
»Pridi gor«, mu dé, če moreš,
V grad visoki nad votlino«.

Vrgel slugi je konopec
Z okna. — Sluge, ženo, hčer je
Naglo vzdramil ter ukazal,
Da na sleme se postavi
Črni prapor v znak, da Ravnar
Brez odloga vžgè gromado.
»Daleč, daleč bo žarela:
Iz doline, kar bo moglo,
Reške pride nam pomagat.«

Hčer in ženo, vso družino
Strah in groza sta objela.
Gledali so vsi strmeče
Na votlino pod gradičem,
Črnim blatom vso pokrito.
Videli so potok mali
Izpod Skale zvirajoči,
Ki je tekel po koritu
Vdrtem v blato in nasiplje.
Na polnočno stran od južne.

»Ni ga časa v tugovanje,

Kmalu vitez se prikaže.
 Da bo bramba nam uspešna,
 V to priprave brze treba,«
 Gospodar je rekel zbrani
 Vsej družini, gledajoči
 Na votlino le in blato.
 »Štujem, čolne brž odveži,
 Ki s konopci so pripeti!
 Vragom lahko bi pomagli,
 Da na gradec bi se vspeli.
 Najhitrejši jih razrešiš,
 Če presečeš vse konope.
 Ti, Golob, pa urno hodi
 K svoji staji, pazi, kedar
 Pride vitez s svojo četo
 Na obrežje te votline,
 Da do tesne steze, ktera
 Na veliko cesto vodi,
 Skrivno prideš z Ravnarjem, ki
 Tam ga najdeš; vso ožino
 S hlodi ali s kamnjem hitro
 Zapri, da po njej ne uteče
 Nikdo, kedar spodleté jim,
 Kakor upam, njih napadi
 Na domovje in imetje
 Naše. Pride, trdno upam,
 Nam pomoč o pravem času.
 Zmaga bode brez težave.
 V begu bode si sovražnik
 Morda iskal še rešitve.«

Slušala sta slugi Štujem
 In Golób, a drugi sluga
 V hiši so pod streho kamnje,
 Prožne loke in puščice,
 Ostre meče in topore
 Razložili bojne. »Vse pa

Bodi tiho v gradu. Vrag bo
 Menil, da ste z gospodarjem
 Žena le in hči na gradu.«

Žena z Vido priredila
 Krepek slugam je zajutrek
 In možu, da jim moči ne
 Zmanjka, da ne klone duhom.

Tu je bilo vsega dosti.
 Pečenine, sira, kruha,
 Ki ga spekla gospodinja
 Za družino dan je prejšnji.
 Pisana je pa majolka
 Z izvenredno dobro kapljo
 Cividina napolnila,
 Ki je kupil oče lani
 Pod Trčmunom ga od Štefna,
 Kapljo, ki ti prsi greje
 In krepí te, če jo piješ
 Za potrebo. Vzemši Vida
 Kupo v roke, k ustnam jo je
 Nesla rekši: vsem na zdravje
 In na zmago pijem kapljo
 To, pa kapljo je izpila
 Vina ter jim še veselo
 Opomnila: čutim v rokah,
 Da veslala po valovih
 Vsak dan nisem breuspešno.
 Krepke nosim roke, daleč
 Ž njimi lahko kamnje lučam,
 To sovražnik bo pač čutil.
 Vitez hrabri naj odnese
 Dar dostojen in spominek
 Trajen še za nepotrebno
 Svoje zlobno izsušenje
 Lepe, tu pri nas pod Kolkom
 Vsem prelube jezerine.«

»Bog ohrani našo mlado
 Gospodinja in nje starše
 Mnogo, mnogo let še zdrave
 Po napadu tem, ki srčno
 Hčemo ga od njih odbiti,«
 Enoglasen bil ta vsklíc je
 Slug tu zbranih na krepčilu

Tečnem pa na boj spodbudnem,
 Za okroglo težko mizo.

Oče pa je pazil, kdaj se
 Vrag prikaže, da povelja
 Pravočasno dade svojim
 Bojaželjnim zvestim slugam.

XX.

Ko je hlapec šel hudobni
 Iz izbane vitezove
 Dol po cesti k jezerini,
 Dal je vitez slugam drugim
 Vsa povelja za prihodni
 Dan: Pred zoro naj gotovi
 Za odhod vsi bodo, s sabo
 Naj orodje, jim je rekel,
 Nesejo za žaganje pa
 Za tesianje lesa; bojno
 Naj orožje poostrijo.
 Priporočal je, da kuhar
 Mrzla jela, prčevine,
 Za ves božji dan jim kruha
 Prigotovi. Vest pa glasno
 Govorečo, da zločin je,
 Kar storiti namerjava,
 V vincu htel je zadušiti.
 Pozno šel je spat. Pred zoro
 Zbudil ga je četovodec
 S klicem: četa vas že čaka!
 Vstal je, brzo se napravil.
 Peljal sluga pazno konja
 Dol do ceste je velike
 Po stezici mu za uzdo.
 Tu zajahal ga je vitez.
 Jezdil je na čelu čete
 Do stezice, ki pokazal
 Četovodec jo je njemu.

Ustavivši konja, tam ga
 Izročil je z naročilom
 Slugi, naj ga po poljani
 Pod veliko cesto pase,
 Naj počaka ga na isti,
 Dokič se ne vrne z gore.

Tu odložil je opravo
 Bojno vitez: in čelado,
 Svetlo oklopo, golenjake,
 In železne rokavice,
 Črevlje tudi pa okrašen
 Z grbom ščit, in dal oprodi,
 Naj jo nese na višino.

Kazal pot je četovodec,
 Ki poznal jo je že dobro,
 Saj je hodil z ogleduhom
 Po stezici prej v višino.

Ko dospeli vitez so in
 Sluge zlobni na višino —
 Vidi ž nje se skozi gosti
 Les na vodo — njim nasproti
 Prihitela dva sta hlapca,
 Iz poplave se rešivša.

Prašal ju je klativitez,
 Ste-li vodo odpeljali?«
 »Odpeljali smo«, sta rekla,
 »Ali štiri naših drugov
 Ob tem delu smrt je vzela,
 Le midvâ sva njej utekla.«

Da sedè se okrepčajo
 Sluge s hrano, je odredil
 Vitez ino dvema rekel:
 »Pač trdil je četovodec
 Vaš mi često, da podjetje
 Brez pogube ni. Ne pojnim
 Pa, kakó se mogla taka
 Prigoditi je nesreča,
 Da na tem je nočnem delu
 Padlo naglo slug četvero
 V neizprosne smrti žrelo.«
 »Šli v presilnem gor smo dežju
 Po stezici k jezerini.
 Tema nas je v neprozorno
 Gosto haljo zagrinjala,
 Da nikakor nismo mogli
 Razpoznati steze v gostem
 Lesu; hrup in šum vejevja,
 Ki so plohè težke kaplje
 Delale ga, nas je glušil,
 In opore trdne noga
 Našla ni na tleh opolzlilh,
 Ker povsodi je šumela,
 Rila voda po strmini.
 Blisk za bliskom je na srečo
 Vžigal migom luč nam, kazal
 Mokro stezo med drevesi,
 Da dospeli smo, če tudi
 S hudo muko, na višino.
 Da ni švigal blisk na nebu
 In nam kazal vso krajino,
 Kdo bi vedel, kam se deti?
 Ob svitlobi bliska pa smo
 Tja dospeli do nasipa,
 Ki je sklepal jezerino.
 Danes ni ga več nasipa,

Jezerina je iztekla.
 Kórakaje kaj oprezno
 Sred nasipa smò dospeli
 K jarku, ki ga silne voda
 Jezerine, po deževji
 Dolgotrajnem ponarasla,
 Tekom časa je izdolbla,
 Izlivaje črez nasip se
 V grozno brezno. Uglobiti
 Plitvi jarek, to bilo je
 Prvo delo. Četovodec
 Razvrstivši nas na delo,
 Vodil isto je izborno.
 V potu hitro smo kopali
 Odkopnino vode silne
 Tok v globino je odnašal
 Midva živa sva na delu
 Stala zadnja v slugov vrsti.
 Sip kopaje, naletel je
 Četovodec na debelo,
 Dolgo skalo, pa je rekel:
 »Upičite vsi ostre meče
 V mehko zemljo poleg jarka,
 Da ne bodo na zapreko
 Vam na delu; da ne skrha
 Njih ostrina se, da bodo
 Vam pri rokah, nasadite
 Rokojetom jih v zemljino,
 Rtom pa po konci.« Kakor
 On je rekel, smo storili.
 In uprli smo se, da to
 Odvalimo skalo. Sile
 Vse napeli smo, in skala
 Vdala tem se je naporom.
 V istem hipu je zadela
 Grozna strela nasipino

Ter na kosce jo raznesla,
 V hipu jo je že razdrto
 Vode sila s sabo nesla
 V globočino, vzela s sabo
 Tudi one, ki so skalo
 — Ključ nasipa — razmaknili.
 Midva zadnja tam stoječa
 V vrsti, ki sva dolgim drogom
 Težko skalo to zgenila,
 Mogla sva iz jarka naglo
 Skok storiti do drevesa
 Tja na strano te globine.
 Obadva sva je objela
 In, držeč se ga do zore,
 V njem rešenje sva obretla.
 Davi zgodaj svitom zore
 Sèm na stezo sva pritekla
 Čakat vas in četo vašo,
 Da poveva vam nezgodo.
 Vi spoznate, je-li kaže
 Vam napasti trden gradec
 Z zmanjšano vam po poplavi,
 Hrabro sicer četo.«

»Da bi
 V gradu starca in deklina —
 V strah nas kladli? Kde pa so ti
 Misli? Samcat sam napasti
 Upam se jih, gradec vzeti,

Če bojiš se te posadke
 Ženske v gradu, pa ostani
 Tu pri loncih, mi pa gremo
 Grad osvajat si«

»Jaz tudi

Hočem biti z vami, kedar
 Osvojite gradec trdni.
 Ali menim, da napad pač
 Lahek ni, ker vdirala se
 Bode noga v lepem blatu
 Vam na dnu te zle globine,
 Ki polnila jo je voda.«
 »Tu si pravo pa pogodil«,
 Vitez slugi je odvrnil.
 Da se nikdo ne pogrezne
 V blatu, štiri dolge smreke
 Tu vsecimo pa nesimo
 Tja na kraj jih te globine
 Črno blatne; položimo
 Kakor most jih vse do grada
 Pa pokrijmo jih vejevjem
 Ino z zemljo, da po ravnem
 Bó napad na grad samotni.

Po povelju so nasekli
 Štiri smreke prav visoke,
 A klestečim jih, v potrato
 Šlo je mnogo, mnogo časa.

XXI.

Ko zazrl je Ravnar črni
Dolgi prapor nad slemenom
Grada, hitel je korakom
Brzim gor na Kolk h grmadi.
Zapalivši jo, skrbel je,
Da v plamen se brzo vname.

Videli so žar v dolini
Tesni, kjer se steka Reka
S Kodrjano, vsi po selih
Na obronkih gôr in hribov.
Zapaživši kres, mladenec
Stresel se je radi deve,
Staršev njenih, ljubih starih,
Pa je v skrbi naglo tekel
Na Zverinec, strica Trinka
Opominjat, da naj pelje
Brez zamude vse vaščane
Krepke gor pod goro Brezo,
Kjer prehód je na vodovje.
Do Hoščanov, do Lešanov
Pa poslal je brata. Urno
Povrnivši se z Zverinca,
Vse poskusil je sekire,
Kopje, nožev naostrino,
Težo kija, ščita jakost,
In čelade, in oprsja.
Lok nategnil je s tetivo,
Da poskusi nje prožljivost.
Našel vse je v dobrem redu.

Mater ljubo je pozdravil
In očeta pred odhodom
Na otok, na boj osodni.

Zaječala mu je mati
Od bolesti hude srčne
Pa je rekla: »Bog te spremi
Ino mati Božja v borbo
To pravično ter varuj te
Smrti, rane težke v boju.
Vitez ropar naj pogíne
In pajdaši mu hudobni.«

Poljubivši srčno sina,
Gladila mu je z desnico
Gladki lici, zdravja polni.
Gorke solze so se vlile
Materi po veleem licu.
Otec pa je rekel sinu:
»Tvoja, sinko, pač dolžnost je,
Da novico braniš svojo.
Bog pomore, da odbiješ
Roparja in vso njegovo
Divjo četo. Z Bogom hodi!«

Pes, veliki zvesti hišni
Varuh, pa je mило gledal,
Z repom migal, kakor da bi
Hotel reči, jaz ti tudi
Bom pomagal; vzemi, prosim,
S sabo me na borbo. Žal ne
Bo ti nikdar. — »No, pojdi.

Da zabodeš ostre zobe
 V meče teh-le tolovajev,
 Šarko!« rekel otec je, »no
 Pojdi tudi ti, pa brani
 Gospodarja« ter odpel ga
 Od verige težke, močne.
 Kar poskočil od veselja
 Pes, zalajal je, nestrpno
 Čakal, da bi šel za ljubim
 Gospodarjem mladim, ki mu
 Krepko glavo je pogladil
 Ter mu rekel: »Priden, Šarko,
 Zvest si, na-te se zanašam,
 Da jih ostro klavsal bodeš.
 V tem prispeli so sodrugi.
 Vsak dobil je ščit mogočen,
 Ščite Cvetko bil je zdelal
 S trdolesnih dilj in usnjat
 Roč prikul na vsak je čvrsto,
 Da postali so nezlomni.

Dobra mati je skrbela,
 Da dobil je vsak mladenec
 Pred odhodom kupo vina,
 Ki junaštvo vzbuja. Hvalo
 Momci mamki so izrekli:
 »Bog povrni vam stotero!«
 »Z Bogom, mladci, pa vrnite
 Zdravi se brez ran! Vlovite
 Roparje, da bo dežela
 Mir imela,« voščila je
 Mati stara jim. Stisnivši
 Vroče solze, le namignil
 Sinko njen je čilim momcem.
 Šli so v vrsti, v tihem redu
 Drug za drugim po stezici
 V Selice in Topolove,

Pridružili bojaželnih
 Mladih mož si brojno četo,
 Ki bili so v dneh minulih
 Na predeljski stari cesti
 Vitezovi vražji hlapci
 Do košulje jih obrali.

Ko dospeli so na Brezo,
 Našli četo so z Zverinca,
 Ki jo stric je Trinko vodil.

Kjer odcepi se na stajo
 Ravnarjevo pot od steze,
 Skrite v lesu, ki dol vodi
 V skriti kotič jezerine,
 Tam je mladec drūge ustavil
 Ter jim rekel: »Topolovci,
 Vi, ki bliže ste do doma,
 Po tej poti, ki pripelje
 Vas na hrbet Kolka ino
 Dol na Skalo se obrača,
 In do neke male lazne
 Nad vodino pa od lazne
 K jezerini, poskušajte
 Priti, ne da bi vas vitez
 Videl, vragom za hrbtišče.
 Le na splavih more priti
 Do gradiča. Vi gotovo
 Najdete ga še na delu,
 Ko sestavljal bode splav in
 Vtrjeval, da bode dobro
 Na valovih služil četi
 Roparski, ko grad naskoči.
 Dokič še na kopnem vitez
 Stal bo s četo, le pustite
 Vraga v miru. Ko bo plaval
 Splav pa s četo po valovih,
 Kar obsujte ga s karnenjem,

Ki ob bregu ga dobite;
 Pa še boljše, potoma ga
 Naberite. Pa prav tiho
 Priplazite se do kraja,
 Da na splav se vitez vkrca,
 Ne slutè, da kdo za hrbtom
 Bi na vodi ga napadel.
 Nekateri pa gredó naj
 Na stezico, ki v dolino
 Soško vodi skoz sotesko
 Da zbeží ne tolovajev
 Teh nobeden dol do Soče.
 Vi drugi sè Zverinca
 S stricèm Trinkom in vsi drugi
 Pa pojdimo po stezici,

Ki sedaj vam jo pokažem,
 K jezerini. Tam drevesa
 Vsečena so že za splav, ki
 Naglo mi ga složimo pa
 Primemo ž njim na valovih
 Te brezbožne vrage, klete.«

»Storimo vse, kakor ti nam
 Nasvetuješ«, rekli so mu
 Topolovci, pa po poti
 Šli pod Kolkom, da prišli bi
 Roparjem za hrbet. Šli so
 Pa tovarši drugi s stricem
 Trinkom v les po stezi skriti
 K jezerini jih vodeči,
 Za mladencem razboritim.

XXII.

Kasno šli so vitezovci
Do votline, ki je bila
Prejšnji dan še polna vode.
Nesla dva in dva sta
Deblo. Kedar so dospeli
Tja do kraja te kotline
Širne, vrgli so na blato
Hlode. Vitez pa na grad je
Gledal, motril mu višino
Nad opolzlo črno zemljo
Pa je rekel: »Težko bode
Vzeti gradec ta brez odra,
Kteri bi od dna mužine
Dvigal se do tnala grada.
Smrek še šest mi koncem lesa
Posecite, ki prikladne
Bodo nam za oder, da se
Laže vspemo h grada vhodu!«

Šest so smrek mu tam nasekli,
Da polože jih za oder
Pred gradičem. Dve veliki
Debli krepki z lazo v zvezi
Dvigali so vse po konci
Tam na kraji te votline
In zvrnili proti gradu
Nad globino, da jim mostom
Nad potokom novim boste.
Zahreščala je pod padcem
Tega mosta zemlja polzka.

Premostivši potok z dvema,
Zopet debli dve, po prvih
Dveh hodè, so pazno nesli,
Vrgli dalje tja do grada
In dospeli h temu vedno
Bliže.

Stopil vitezov je
Drzen sluga po tem mostu
Blizu grada, klical močno,
Naj se vdajo vitezovi
Milosti. On devo mlado,
Ki je v gradu, jim osreči
V svojem lepem trdnem gradu,
Zidanem nad bistro Sočo,
Pa naj oče, kar imade
V gradu, jej za doto dade.

Pik je njemu hitro rekel:
»Radi damo, kar je v gradu,
No nikakor deve grajske.
Naj poskusi le jo vzeti
Zoper voljo njeno; kmalu
Vvidi, da mu huda sila
Slabo služi.«

Otec Srečko
Gledal pa je skozi okno
Iz nadstrešja tja na Skalo
In na skriti ob vodovji
Prejšnjem kotič, če ne bliža
Od nekodi se rešitev.

Priletela ni nobena
 Z grada v sluge še puščica.
 Napadavce je objela
 Misel že, da so na gradu
 Brez orožja. Zadovoljno
 Druge smreke so nosili,
 Da postave oder. Tiha
 V grad se vsedla je tihota.
 Zrli s podov skozi skožnje
 Na teh slug so mučno delo,
 Ki njim samim bo v pogubo.
 Blizu v lesu že so stale
 Razne čete pomočnikov.

Topolovci so hiteli
 Preko staje Ravnarjeve
 Skozi gosti les na hrbet
 Kolkov, kjer se jezerina
 In pa gradec sredi iste
 Dobro vidi. Tam zazrli
 Grad so, no... brez jezerine.
 Razprostira se povsodi,
 Koder vode je gladina
 V prejšnjih dnevih se bliščala,
 Le votlina. Pojmil hitro
 Četovodec je, da zlobna
 Roka vodo je odvedla
 Iz votline te. Oprezno
 Šla je četa vsa do Skale.
 Na trebuhu je na lazno
 Lazil vodec, pa na kraji
 Dal umeti četi s prstom,
 Naj le mirno še na mestu
 Čaka. Ko je videl, da so vragi
 Že pred gradom, je sodrugom
 Tiho rekel: »Le brez šuma
 Med drevesi jo zavijmo.

Čas je že, da nam sovražnik
 Pride v roke. Saj sodrugi
 Naši, menim, so na mestu
 Svojem, dolgo čakajo, da
 Roko damo jim, da stremo
 Ropazeljnih vragov silo.«

Šli so tiho v tihem lesu
 Do končine mu na bregu
 Bivše širne jezerine.
 Šla je druga četa z Breze
 Po stezici k jezerini
 V kotič znani le mladencu,
 Ki je vodil jo na vraga.
 Ko dospel je Cvetko, strasten
 Od ljubezni, dol do kraja,
 Kjer se vidi na vodino,
 In zagledal le votlino
 Črno, blatno, to brez vode,
 Kjer poprej so bistri vali
 V jasnem jutru se bliščali,
 Stresla sta mu strah in groza
 Srce, dušo. Misli tužne
 K devi v gradič so mu plule.
 Zaječavši od bolesi,
 Najti mogel ni besede,
 Da bi izrazil vso nevoljo,
 Tugo svojo. Vsa je četa
 Na praznino to gledaje,
 Tužno okoli njega stala.

Stopil mladeč je do kraja
 Pa zagledal je priprave
 Vragov tam pri ljubem gradu.
 Vnel še hujšo mu nevoljo
 Ta pogled je na sovragov
 Delo. Rekel je sodrugom:
 »Vi, Selčani, razkropijte

Krog votline se ob levem
Bregu, v tem pa mi prodremo
Skozi gosti les na desni
Kraj, na katerem Topolovci
V bojne vrste se postave.
No pozor po vsej obali!
Da nobeden ne zbeži vam
Ropar, ki bi htel se skriti
Naglim begom v vaši strani.
Zmaga, ta pač naša bode!»

Šli na levo so Selčani.
On pa s srčno četo svojo
Stopal urno je na desno.
Tu ni steze, ni stezice.
Preplezaje silne skale,
V niz oprezno se spuščaje,
Skozi gosti les do kraja,
Ki je četi Topolovcev
Bil določen, so dospeli.
Čakali jih niso dolgo
Topolovci bojaželjni.
Ko prišli so, naglo ž njimi
Združili so v trop se jeden,
V lesu skriti. Čisto tiho
Stopali so ven iz lesa
Pa za vrage šli po mostu
Nad potokom. Ti pred sabo
Le gledaje, že pohlepno
Plezali so gor na tnalno,
Ki se vilo je krog grada
Kakor trden pas, ki veže
Truplo pa je v sredi stišče.

Vitez bil je z gornjem trupom
Že na tnalno, z nogo desno
Tudi, levo je potezal
Mučno gori, kar je vrgla

Deva mu iz odprtine
Poda izpod strme strehe
Težek kamen prav na glavo.
Ta prebil mu je čelado
Ino teme. Po opravi
Svetli naglo se je kri mu
Vlila; tam je kar obtičal.

Kamenja so polne kope
Iz podstrešja skozi luknje,
Z mosta vsule se na vrage,
Spenjajoče se na tnalno,
Ali že na njem stoječe,
Kakor huda toča. V hipu
Vsi bili so polni ran in
Polni straha, polni groze.

Slepi straha so skočili
Kar v globino s tnalno v muho,
Ne bi li po pustem blatu
Begom našli si rešitve.

Ni rešitve! V polzkem blatu
Vsi, prav vsi so obtičali,
Kakor ptice, ki na klice
Drugarice vjete, naglo
Priletevše, noge svoje
Na limánke kladejo, pa
Ni več upa, da svobode
Bi odslej se radovale.

Pes razkačen je za njimi
Skočil, davil, dušil, stiskal
V blato mehko jih je jezno.

Vsi so vdali se Selčanom,
Žugajočim jim z obrežja
Z neizbežno hudo smrtjo.

A vsled hudih ran in skoka
Dolu s tnalno na globoko
Blato so se smrti prej še

Vdali, nego bi izvleči
 Mogli jih iz blata. Hudo
 Jezerina s tem se pač je
 Maščevala jim za krivdo.
 In na mostu in na bregu
 In na gradu je odmeval
 Krik veselja, ker je padel
 Vitez.

Vspel se brhki mladeč
 Cvetko brzo je na tnalo,
 Oproščeno vseh sovragov,
 In med krikom radovanja,
 Da junaška hči je grajska
 Grozodejcu smrt zadala.
 Ona z grada izstopivši,
 Desno roko je podala
 Njemu, ki o pravem času

Na rešitev gor prišedši,
 Vse pogube je posadko
 Hrabro rešil v gradu. Otec,
 Zvesti sluge so veselo
 Pomočnikom hvalo peli,
 Da pomagat so dospeli.

Viteza, ki še je dihal,
 Nesli so črez most do kraja
 Pa mu slekli tam opravo
 Bojno. Zdihnil je na mestu.

Nesli v grad so vso opravo,
 In opravši srag jo krvnih,
 Za spomin na boj ta hudi,
 Za spomin na lepo zmago
 In potomcem poznim v gradu
 Deli so na klin jo v izbi.

XXIII.

Roparje je smrt pobrala,
 Mir deželi dala. Eden
 Teh-le slugov vitezovih
 Ni bil ranjen; zdrav ostal je.
 Ta ni skočil bil v globino.
 Rajši je za milost prosil
 In obečal je zvestobo
 Stalno grada gospodarju
 Pa presrčnim zmagovavcem,
 Če pustijo mu življenje.
 »Bil sem siljen, biti v družbi
 Vitezovih uslužbencev,
 Ki so kazen zaslužen
 Tu-le našli. — Žal ne bode
 Vam, če milest zarad Krista,
 Rešenika, mi storite.
 Jezerine nisem vničil.
 Krivce sama je taista
 Kaznovala ter v globino
 Strašno vrgla pod nasipom.
 To je pravil eden teh, ki
 Razkopali so v tej noči
 Vam nasip nad globočino,
 V katero druge je kopače
 Splav jezerske silne vode
 S sabo vzel. Le dva življenje
 Spasila sta drago, blato
 Te votline prazne ga je
 Njima vzelo.«

Oče Srečko

Ni prezreti htel te prošnje
 Rekel je, da naj zvežó ga
 Pa zapréjo v temno izbo.

Gospodinji je naročil,
 Naj pripravi okrepčilo
 Trudnim možem, ki prinesli
 V hudi sili so pomoči.

Miza se je kar šibila
 Od mesnine, testenine,
 Cividina kup nalitih,
 Hlebov kruha, ki posebno
 Slasten dar je bil junakom.

Ko so že se okrepčali
 In od truda odpočili,
 Gospodar je hišni rekel:
 Bogu hvala, vam zahvala,
 Ki prinesli ste pomoči
 Nam o pravem času, da so
 Vragov želje se razbile.
 Žal mi sicer je po lepi
 Jezerini, zdajci suhi,
 Ali morda je prinesla
 Grda zloba vragov krutih
 Meni, ljubim mojim srečo.
 Videl namreč sem, da temelj
 Izpodjeden je otočcu,
 Na katerem grad počiva.
 Le previdnost bode božja,

Da so vragi iz te votline
 Gorske vodo vso odvedli,
 Da se vidi zla nevarnost,
 Ki gradiču je pretila.
 Padcem lahko bil bi vničil
 Z mano mojo vso družino.
 Lepo polje zelenelo
 Bode tudi na prostoru,
 Ki ga voda prej je krila.
 Ko kotlina posuši se
 In očisti vse se luže,
 Blizu grada pa prevlažna,
 Vidim, bodo tla, nezdrava
 Radi mnogih vrel krog grada.
 Treba bo mi, da sezidam
 Za-se in za vso družino
 Novo hišo proti jugu
 Na brežine solnčni strani.

Da nam bode vedno mirno
 Stanovati v novi stavbi,
 Treba je, da se zatare
 Korenika tolovajstva,
 Da se namreč v prah razruši
 Tolovajski grad nad Sočo.
 Vitez, grada gospodar, je
 Sojen že, ker smrt je našel,
 Ko je skušal po krivici
 Nam imetje vzeti, hčerko
 Pa odvesti mojo na svoj
 Grad v sramoto, pa je prav nje
 Roka v glavo ga zadela
 Težkim kamnom. A mrliča
 Bog le sam naj sodi. Mi pa
 Po krščanski ž njim storimo,
 Da ga zemlji izročimo
 V Kobaridu. Ujetnik naj

V grad ob Soči vas odvede,
 Da ga danes še dobivši,
 V prah na veke razvalite,
 Predno vsede drug se vitez
 Ropar vanj. Ta bi nastavljal
 Delo tega, ki je mrtev
 Tu obležal. — Kaj je vaše
 Mnenje? Je-li práv, kar pravim?«

Odobrili so junaki
 Vsi nasvet ta enoglasno.
 Ujetnika so privedli
 Vsled povelja gospodarja
 V zbor v izbano pa mu dali
 Jest pa še vina piti.
 Ko najedel in napil se
 Za potrebo, rekel mu je
 Srečko: »Lahko si življenje,
 Ako hočeš, še ohraniš.
 Vodi varno v vitezov nas
 Grad. Nikar ne varaj nas, če
 Drago tebi je življenje.«
 Rekel jetnik mu je hitro:
 »Rad uslugo to vam storim.
 Danes boste lahko v gradu.
 Četovodec ta le mladi,«
 Rekel je ter kazal s prstom
 Na mladenca, »je podoben
 Vitezu in skor enak mu
 Stasom. On bi torej lahko
 Vitezovo to opravo
 Bojno, svitlo si oblekel,
 Da vratár na trdnem gradu
 Menil bo, da to je vitez.
 Kedar stopi na stezici
 Strmi s konja pred gradičem,
 Vrata vežna na stežaj vam

Odpre hitro; saj bo mislil,
Da ste vsi mu verni sluge.«

»Tvoj nasvet je pač umesten«
Rekel Srečko je, mladenca
Pa je vabil, naj poskusi
Vitezovo to opravo,
Bi li šla mu po životu.

Stopil ta je v izbo, v kateri
Vitezova je oprava
Na velikem dolgem klinu
V zrak štrlela. Ročno njemu
Ujetnik jo je nadeval.
Stala mu je kakor vlita
Po životu. — Zaročnica
In sodrug, otec z mamko,
Vsi so zrlí nanj veselo,
Ko se vrnil v njih je izbo.
Rekel pa je ujeti sluga,
Da še bolj bi se prikupil
Četovodcu, te besede:

»Ta oprava varovala
Vas bi dobro v strašnem boju,
Ali ni, da ž njo bi hodil
Daleč. Težka je za dolgo,
Mučno hojo. Dol do ceste
Vam ponesem jo. Na cesti
Vam pokličem slugo. S konjem
Gospodarja čaka. Kmalu
Vam privede ga; v opravi
Viteza pa zajahajte
Konja, in na konju svojo
Četo gor pred grad vzvedite.
Toliko pa mož sè sabo
Le vzemite, kolikor jih
Vitez vzel je s sabo, da bo
Vitezom vas dvernik smatral,

Pa odpre vam grajska vrata.
Sam vratár je v trdnem gradu,
In stopivši skozi vrata,
Gospodarji boste grada.«

Rekel mu na to je vodec:

»Po nasvetu bodi tvojem,
Bomo se po njem ravnali.
Ali pazi, da resnico
Govoril si, da ne varaš,
Ker ob tvojo gre ti glavo,
Če besede tvoje niso
V skladu z dejstvi. Če pa najdem
Kakor praviš vse, osoda
Mila bo ti, šteli bomo
Svete tvoje ti v zaslugu.«

S kraja hitro so prinesli
Sila dosti vej pa širom
Rastrosili jih krog odra,
Ki ga vitez je postavil,
Vzdignili so trupla z muže,
Nesli jih na kraj votline
Ter jih v vrsto položili,
Bojne slekli jim oprave.
Te oprave, prav otrte,
Svojim mladcem so nadeli,
Pretvorili jih v krdelo
Vitezovih vernih hlapcev,
Dverniku prav dobro znano
V gradu, ki bo mislil, da se
Vitez vrača s četo svojo.

Zbral je mladi četovodec
Najkrepkejšé si sodruge,
Da v potrebi bi uspešno
Zoper skrite se sovraže
Bojevali. Pred odhodom
Poslovil se je prisrčno

Od ljubimke, od nje mamke
In od otca, vzormožaka.

Naj deželo osvobodil
Gnezda kletih bi sovragov,
Ki prinesli so premnogo
Nam nesreče že, nemira,
Naj bi srečno se povrnili,
Vsi so srčno mu voščili.

V nadi stopal je mladenec,
Da brez boja, brez ovire
Grad ponosni v last dobode.

Topolovci so nasekli
Vej, zložili so nosila,
Da bi nesli pokopavat
Vitezovo truplo, kakor
Spravni oče je zahteval,
V Koborid na mirovišče.
S to potjo pa hteli tudi
Po potrebi so pomoči
Četovodcu, ki pred njimi

S četo šel je grad osvajat.

Nepokojnost otca, mater
In njih hčerko je objela
V skrbi če ni morda sluga
Lažnim slovom prevarivši,
V zanke vragom jih izročil,
Če povrat li srečen bode.

Šest sodrugov pa je jamo
Izkopalo za ostale

Vitezove mrtve sluge
Kraj votline, prejšnji dan še
Napolnjeno s hladno vodo.

Vodil delo stric je Trinko
Pa položil hlapcev trupla
V hladni grob je ob votlini
Ki so živi jo izdolbli.

In kopači veledušni
Vsi molili so za duše,
Naj odpusti Bog jim grehe.

XXIV.

Četovodec in sodrugi,
 Ki so nesli težko truplo
 Vitezovo dol po strmi,
 Polzli stezi na grobišče,
 Mučno k cesti so hodili.
 Ujetnik je, kakor mu je
 Velel pazni četovodec,
 Da bi v goščo jim ne utekel,
 Stopal sredi male čete,
 Pa opravo bojno nosil
 Težko. Blizu glavne ceste
 Naj počine trop, je velel
 Četovodec, da nadene
 Svitlo bojno si opravo.
 Ujetnik mu je pomagal,
 Da se va-njo je oblekel.
 Stala mu je, kakor, da bi
 Zanj napravil bil jo mojster.

Na povelje četovodca
 Ujetnik je z lesa moral
 Klicem zvati slugo, ki je
 Pasel konja. Vpil je na vse
 Grlo torej: »Miha, slišiš,
 Hej! Osedlaj konja ter ga
 Sém k stezici brž privedi.
 Pa požuri se, ne bodi
 Len. Saj Šarec se je pasel
 Že do sita, kar od davi,
 Ti si pasel pa lenobo

Že odveč v tem konjepasnem
 Poslu. Hej! — No, odgovori.
 Vitez gre, ne bode čakal.«

»Kaj mi vpiješ, nisem gluhi, ti
 Sraka, ti. — Kaj? Zamašile
 Niso ust ti v jezerini
 Vodne vile, potegnivši
 Na jezersko dno te hladno,
 Da molčati se navažil
 Bi od rib, ti čuk, ti sraka
 Srakasta? Ti dadem jaz že
 Na-me vpiti.«

Vpil je Miha
 Pa nakladal uzdo konju
 Ino sedlo ter privedel
 Do stezice ga.

Spoznali

Četovodec so in drûgi,
 Da ujetnik je govoril jim
 Le resnico. In ko Miha
 Konja k stezi je privedel,
 Stopil je na cesto vitez
 Novi. Klanjal se je Miha
 Gospodarju po opravi,
 Držal konja. Del je vitez
 Ta dozdevni levo nogo
 V stremen pa ob enem zgrabil
 Levi lok na sedlu z levo
 Roko, desni z desno, naglo

Vspel na konja se je v sedlo,
 Pa namignil je tovaršem,
 Da zvežó naj brzo slugo
 Miho, ki ni slutil, kaj ga
 Čaka. Miha bil je zvezan
 Na povelje v istem hipu.
 Tega pojmil ni napada;
 Menil je, da vse je šala,
 Pa debelo gledal četo.

A tovariš v vitezovi
 Prejšnji službi nepošteni
 Dvignil glas je sredi čete:

»Ti si sraka, čuk še večí,
 Da ne znadeš več obrazov
 Tuje čete pod čelado,
 Da ne vidiš na nosilih
 Gospodarja trupla, ki je
 Od razbojev že pretrudno.
 Kmalu shrani je grobišče.
 Čuk neumni! Na visoki
 Drog obešen, boš glasove
 Kakor sraka v zrak zaganjal.
 Pa z nogama svet pozdravljaj.«

Po besedah teh je Miha
 Kar obmolknil; on je čutil,
 Da v sovragov je oblasti.

Na sramoto ga ujeti
 Pa sodrug je stavil, ker je
 Menil, da se s tem prikupi
 Čelovodcu ino četi.
 Četniki so vsi molčali.

Na povelje četovodca
 Deli Miho so v železje
 Ter ga kakor snop ob stezi
 Vrgli v goščo. Da ne zbegne,
 Dali dva so mu čuvaja.

Četovodec šel je s četo,
 Z ujetnikom proti gradu,
 Koborid na stran pustivši.

Na ovinek so dospeli,
 Ki veliko cesto veže
 S stezo, ktera gor do grada
 Vodi.

V istem času pa je
 Trinko naglo po pogrebu
 Vitezovih mrtvih hlapcev
 Šel po strmi, tesni stezi
 Na veliko belo cesto.
 Zagledavši Miho v sponah,
 Naročil je straži pazbo
 Strogo, da ne zbegne ptiček.
 Šel je skozi Koboriško
 Selo s četo ter je pravil
 Vsem, ki jih je potom srečal,
 Da med Kolkom, Matajurjem
 Jezerine ni več, da je
 Vitez mrtev, da je deva,
 Hči grajščaka na otoku,
 S kamnom glavo mu razbila,
 Da so vendar enkrat prosti
 Tlake, straha in nasilstva,
 Ki so ga od vitezovih
 Slug trpeli dan za dnevom.

Družili so dobre volje
 Koboriški se možjé h tej
 Četi, ki je naglo spela
 Proti gradu ter so vzeli
 Za ordje, kar biló je
 V hipu jim pri rokah: droge
 In sekire, težke bate
 In cempine, in kladiva,
 Sloke srpe, ostre kose

Pa so šli za zmagovalno
 Četo. Čakal jo je mladec
 Na ovinku, ki ga dela
 Steza h gradu. Tam pustil je
 Četo ino Koboridce,
 Pridruživše se v razrušbo
 Grada. Jahal je pred malo
 Četo le do strme steze,
 Ki do grajskih vrat gor vodi.
 Ustavivši tamkaj konja,
 Stopil ž njega je, ga vodil
 Do gradišča vrat za uzdo.
 Ujetnik za njim je stopal.
 Četnik pa za tem je hodil,
 V rokah držal je bodalo.
 Ž njim bi hitro ga prebodel,
 Če poskusil bi zavratno
 Zlobnim klicem jih izdati .
 A je klical pridvrnika,
 Da otvori grad gospodu
 Ino četi zmagovavni,
 Ki v gradišče hoče viniti.

Čuvši dvernik to, pogledal
 Skozi okno je nad vrati
 In hitel je, vitezu se
 Poklonivši jih odpirat.
 Čudil se je, da imade
 Druge hlapce mu neznane.

Ko sodrugi vsi so vnišli
 V grad, je vitez novi dvignil
 Urno krilec nad čelado
 In obrazom ter pokazal
 V pravi svoji se podobi.

Hudo vstrašil se je dvernik.
 Ni umeti mogel, kakim
 Potom ta je tuji človek

Dobro znano mu opravo
 To dobil. To vso gonetko
 Ujetnik mu je razrešil,
 Rekši, da je vitez padel
 V boju, da so padli sluge
 Vsi pred gradom na otoku
 V jezerini gor pod Kolkom
 V borbi, da je vitez s hlapci,
 Razen njega in sodruga,
 Ki je v sponah, že pod zemljo.

»Gospodarji mi smo v gradu«
 Četovodec je dostavil.
 »Dokaj časa si vrataril
 V tolovajskem gradu tem-le.
 Vse pokaži urno shrambe.
 Kar je tvoje, kar zaslužil
 V tem si gradu, s sabo vzemi
 Pa odnesi, kamor hočeš.«

A množina čakala je
 Zunaj grada še, ker preko
 Konja ni pač mogla lahko
 Priti skozi tesna vrata
 V grad. A konja mož je četnik
 Držal zunaj vrat pred gradom.
 Četovodca s spremstvom peljal
 Brž v dvorišče je vratar pa
 Kazal izbe mu pritlične,

V njih so hlapci stanovali
 Konjsko stajo še v ozadij
 In brlog, ki bil je ječa
 Za kaznjence, za ujetnike.
 Po stopnicah kamenitih
 Stopal je na gornje pode.
 Tu bile so lepe izbe
 Le za rabo gospodarja,
 Druge izbe so nad temi

Pa bilé za druge goste.
 Zid mogočen hlad je dajal
 V vročem letu, branil mraza
 Stan je v zimi. Na dvorišče
 Kázala so mala okna,
 In na zunaj skoz debeli
 Zid predrti dol na cesto
 In pod njo na bistro Sočo.
 Okence pa je nad vrati
 V zidu vdrto, tesen gled ti
 Na stezico dopuščalo.
 Ni pozabil mojster, ki je
 Zidal grad, na strmi strehi
 Lin odpreti, ki vodile
 Zrak čistilen so v podstrešje.

Plen pri plenu je počival
 Tukaj spravljen. Stopil mladeč
 Spet v prostore je pritlične
 In ukazal, da mu konja
 Privedó na dvor, da bode
 Koboridcem pot svobodna
 V grad. Stopivšim v grada vežo,
 Pa je rekel te besede:

»Svoje v gradu vse vzemite,
 V svoje dome le znesite,
 A pustite tuje v miru
 Dvernik točno nam razloži,
 Kar je plen, kar vitezovo.«

Koboridci vsi so svoje
 S sabo nesli. Dvernik vestno,
 Kar je grajsko, kar je tuje,
 Vse je jasno bil razložil.

Plen iz grada so odnesli
 In v župnišče Koboriško
 Vse prenesli, da dobode
 Po razglasu slednji, kar mu
 Tiče. Slekši četovodec
 Vitezovo si opravo,
 In po svoje se oblekši,
 Konja dal je brž odvesti
 Iz dvorišča dol po stezi
 In ukazal čvrsti četi,
 Da naj hitro grad ostavi,
 Naj razlože na dvorišči
 In v pritličnih grada izbah
 Razne kope suheljadi. —
 Kar veleno, to storjeno.
 Po ukazu so zažgali
 Te grmade. Plapolali
 K nebu strašni so plameni,
 Grad lizoči v vsem obsegu
 Na veselje Koboridcev
 In sodrugov četovodca.

Ti so delo zruševalno
 Prepustili plamom ognja.
 Dež, nevihte, srež in solnce
 Dokončali so razrušbo.

Na svobodo so vratarja
 In sodruga mu spustili,
 Naj si pravim potem išče
 Vsak zaslužka. Darovali
 Njemu konja so po vrhu,
 Da bo nosil nju imetek.

Šla je četa s Koboridci
V Koboriško selo. Tamkaj
Pogostili so jo dobro
Pred odhodom. Vsa ostati
Morala je v selu in se
Odpočiti. Mladi vodec
Pa odšel je brzo v goro,
Da ne boče mu ljubljenska,
Otec njen in mati njena
Radi njega v skrbi.

Spazil

Pa Golob je bil iz staje
Svoje dim in plamen grozni,
Ki objemal tolovajski
Vitezov je grad. Spoznal je,
Da je srečno četovodec
Grad, zavzemši ga, zapalil.

Ko prišel je mladi vodec
Do stezice nad veliko
Cesto, kjer so varovali
Drugi fantje tolovaja,
Ki je tamkaj konja pasel
Ino čakal gospodarja,
Rekel svojim je junakom,
Da brez druge naj ga kazni
Izpusté, pa da naj ide,
Kamor hoče. On podvizal
Pa s čuvaji je po strmem
Bregu k svoji verenici.

Srečkovi med tem so sluge
Nametali most do grada
Od votline kraja, ki jo
Prej polnila vso je voda
Jezerine, in odnesli
Čolne h kraju. Dol od grada
Pa do mosta iz dilj so čolnov,
Nepotrebnih zdaj na suhem,
Naredili brž stopnice.
Po stopnicah in po mostu
Slednji stopal je brezskrbno
Nad potokom preko blata
Z grada in na grad.

Zavohal

Šarko mladca je od daleč,
Čim dospel je bil iz lesa
Na višino. Ta spustil se
Po stopnicah in po mostu
H gospodarju in veselo
Skakal, se je po njem spenjal,
Pa pred njim do grada tekel,
Oziraje vanj se vedno
In mahlja je z repom lajal.

Šla je gledat zaročnica
Brzo k vratom, kaj da Šarka
Na izredno lajo sili.

Za potokom koncem mosta
Ljubovnika zagledavši,
Vsa je kakor mak zardela

Ter veselo koncem grede
 Čakala na njega. Kedar
 Stopil pa je gor na tnalo,
 Združil ustno si je ž njeno.
 Po pozdravu mati, otec
 Četovodca sta pozvala
 In njegove bojne druge
 Na počinek, okrepčanje.
 Vsak odzval se je vabilu.

Med jedjo in dobro kapljo
 Tega dneva so dogodke
 Pozno v noč jim prav na drobno
 Pravili, — »Prav ste storili,
 Da ste sluge oprostili
 Vitezove vse po zmagi.
 Naj jih sodi Bog, mi nismo
 Njih sodniki, če so krivi.
 Bog, ki plača prej ali slej že
 Vsem dolžnikom«, jim je rekel
 Srečko, kedar so končali.

Zadovoljno šli so kasno
 Spavat, a le proti jutru
 Trudne ude jim objel je
 Krepčevavni, sladki spanec.

Ko so drugo jutro pozno
 Vstali, druge bojne čete
 S Koborida so dospele.
 Čudno pa se vsem je zdelo,
 Da so sluge naredili
 Most do grada, v grad pa stopaje.

Blato se je že sušilo.
 Pihal namreč je od Krna
 Hladen veter in obetal
 Stalno lepo vreme. Rekel
 Mladec torej je sodrugom:
 »Neizmerno ste mi uslugo

Že storili, vendar pa vas
 Prosim še za drugo«.

»Kar nam

Možno, radi stórimo« so
 Odvrnili vsi soglasno.

Na prijazni ta odgovor
 Za ljubljenko ljubeznico
 Skrbni mladec je opazil:
 »Mlako strašno vidite in
 Baro tu krog grada, da ni
 Možno priti tja na južne
 Kraje bivše jezerine
 V tej kotlini. Veter sicer
 Bo sušil to mlako, ali
 Prepočasno bo sušenje
 In čiščenje te mlakuže.
 Prosim torej, da bi slugam
 Našim hteli dopomoči,
 Da si pot do južnih krajev
 Te kotline naredimo.
 S pripomočjo vašo vse to
 Lahko v kratkem izvršimo.«

Vsi so brzo šli na delo.
 Do stezice, ki od kota
 Jezerine tja na Brezo
 Vodi, kmalu pot utrta,
 Za mladenca je odprta
 Na očetov dom in majkin.

Po končanem trdem delu
 Pogostili so jih v gradu,
 Srčno davši jim zahvalo
 Za pomago in za delo.

Zadovoljen stric je Trinko
 Proti domu šel s sodrugi.

Poslovivši se od ljube
 Svoje deve in od njenih

Dragih staršev, naš mladenec
Mahnil jo je po stezici,
Njemu znani, gor na Brezo.

Šli za njim so Topolovci
In selčanski vsi sodrugi.
Srčno hvalo vsem je rekel,
Ko prišel je čas ločitve.

Skakal zdaj pred njim, za njim zdaj
Pes je Šarko. Približavši
Domu se, se je spustil kar
V dir ter otcu, majki z lajo
Dal na znanje, da se vrača
Sin. Vesela sta stopila
Ven iz hišnih vrat, a Šarko
Zagledavši ju, obrnil
Spet se proti gospodarju
Mlademu ter je zalajal.
Spremil ga do vrat. Ko mladec
Prikorakal je do doma.
Mati, oče sta z veseljem
Izvenrednim ga sprejela,
Češ, da smrti neizbežni,

Kruti, takrat všel je srečno.
Pravil njima je, da vragi,
Jezerino izsušivši,
Pred gradišče so prodrli,
Da ljubimka njega hrabro
Vitezu je glavo strla,
Da so njega pomočniki
V pravem času vsi dospeli,
Da je Šarko vitezove
Hlapce ježno klavsal, dušil
V blatu prejšnje jezerine, —
Pri besedah teh z dlanjó je
Gladil krepko glavo Šarku
V znak priznanja vslug njegovih,
Da je gradec tolovajev,
Zapalivši ga, razrušil.

Pripovedko to njegovo
Vsak je srčno rad poslušal,
Vsi Bogu so hvalo dali,
Da dežela je svobodna,
Da za vedno je razdrto
Gnezdo groznih tolovajev.

XXVI.

Da kvišku h gospodu
Dušo povzdiga
Ponosni zemlján,
Da duh se mu dviga
Nad svet mu poznan,
Ta dar le človeškemu rodu
Izključno je dan.

On ljubi modrosti
Svit in veselje,
On sam jej je vdan.
Ta njega le pelje
Na svet še neznan,
Le on ga po uma bistrosti
Doseči je zvan.

On ceni lepote
Svetnega stvora
In vseh umetnin.
Vse, ki jih od zora
V noč siplje z višin
Bog mili, velike dobrote
Spoznava edin.

Kaj dobro je znade,
Vé, kar ni zgodno,
Pozemski trpin.
On voljo svobodno
Imade edin,
On voli in slabe navade
In pota vrlín.

Da slavo vzvišuje,
 Hvalo prepeva
 Vladarju svetov,
 Dolžnost mu velewa.
 Brez luči z višin
 Pa v temi zemljân le potuje,
 Ne pojmi darov.

Zopet zima je dospela,
 Čas primerni, da se seče
 Trden les za trdne stavbe,
 In da laže se po snegu
 Spravi z gore dol v nižavo.

Zval je torej Srečko sluga.
 Šel je koncem listopada
 Ž njimi, ko je bil zapadel
 Sneg krajino vso, na bivše
 Jezerine južne kraje.

Na prisolnčnih gôr obronkih
 Razne smreke je posekal
 Ter jih spravil dol do mlina
 Skrbno spravil tam pod streho
 Na sušenje za zidanje.

Za zidove je kamenje
 Dal izriti ter na vlakah
 Spravil je na vrh očiščen.
 Opekarno je sezidal
 Pred Goloba sluga stajo.

Raznih drv je, ilovine
 Nagomilil cele tase.*)

Delom tem je tekla zima.
 Ko pomlád je zelenela

Gaje, grive in livade,
 Odposlal je Srečko Šturma
 Dol v Čedâd po novo žago
 Ter mu ukazal, da jo stavi
 Blizu mlina, da bo smrečja
 Debla v močne deske žagal.
 Japno žgal je pod gomilo
 In gasil je v bližnji grapi.

Ko biló je vse pri rokah,
 Kar je treba za grajenje,
 Iz Čedada je poklical
 Dobro znane mu zidarje,
 Da postave mu poslopje
 Po načrtu, ki on sam ga
 Za potrebe je domače
 Izgotovil. In tesarje
 Zval je mojstre.

Rožnik ni bil
 Minul še, ko so začeli
 Delati in prve dni že
 Kimovca, loge prej no plohe
 Polje, loge so in šume
 Premočile, pa je stala
 Nova hiša na zelenem,
 Lepem bregu. Naredili
 Spretni mojstri so v pritličja

*) Kupe.

Sredi vežo, kuhinjo pa
Stavili na desno roko,
Zadej izbo, in na levo
Shrambo, širno klet pod zemljo.
V prvem stropu šest so lepih
Izeb svetlih naredili.

A podstrešje je biló mu
Zračno, širno; staje pa je
Od gospodnje ločil hiše
In postavil na posebnem
Kraju v lepem tratnem dolu
Prek poljane, ki bilà je
Nekdaj vsa pod hladno vodo.
Na tem delu zvesti sluge
Vsi marljivo so pomagli,
Da je bilo v pravem času
Pred deževjem dokončano.

Ko je bila v lepem redu
Hiša, zval je Srečko sluge,
Mojstre laške in mladenca,
Ki imel je zet mu biti,
Pa njegove stariše in
Strica Trinka v goste ino
Topolovca lovca, naj se
Veseli, da je končana
Stavba srečno, da se
Nova, trdna lepa hiša
Dviga mu na zračnem, solnčnem
Bregu. Pridna gospodinja
In nje brhka hčerka in vse
Dékle mlade so skrbele,
Da so goste pogostile
Dobro.

Ko so se najedli
In napili, radovali
Srečno, vstal je izza mize

Stola Srečko pa je rekel:
»Zvesti sluge so pomagli,
Da napad se ni posrečil
Tolovaju, ki počivaj
Mirno v grobu, na gradišče.
No, pomagli so na novi
Stavbi tudi; vendar prosim,
Da storé mi k letu drugo
Še poslužbo. Za dobrote
Neštevilne, ki doslej mi
Večni jih je Bog naklonil
Milostivo, moram biti
Njemu z dušo vso hvaležen.

Hočem torej tam na bližnjem
Hribu cerkev drugo leto
Staviti, ki naj patron jej
Bo apostolj sveti Jakob.
Zval tako se moj je oče —
Njemu naj spomin ohrani
Cerkvica. — Naj cerkev bode
Mala, ali čedna. Na tem
Delu boste mi k pomoči
Tudi, kakor na tej stavbi,
Hvala Bogu, dovršeni
Srečno. Ta pa bodi prazna
Do jeseni druge, da bo
Suha, zdravju pač prikladna.
Ko bo cerkev dovršena
Skazati pa hočem drugo
Vam zahvalo za usluge
Vse velike. — Željo hočem
Izpolniti vzor — mladencu.
Ki prišel o pravem času
Na pomoč je s četo svojo
Hčerki, ko je v brambi stala
Kaj junaško proti vragom.

Otec ino mati mladca,
 Ki storila sta veselje
 Nam z obiskom svojim častnim
 In ogledom nove hiše,
 Pač ne bosta proti temu,
 Upam, da ob letu zakon
 Sklene se med njim in Vido
 V cerkvi tu, da bomo svatbe
 V novi hiši tej imeli.

Odobrila sta mu govor
 Otec ino mati mladca,
 Pritrdili so mu sluge
 Ter mu radi obečali,
 Da mu bodo na pomoči
 Pridno na tem delu novem.

Zadovoljno je poslušal
 Ta odgovor stari Srečko.
 Mlada Vida in mladenec
 Radovala sta se, da se
 Bliža čas že častne zveze.

Spet povzel je stari Srečko
 Slovo svoje ter pokornim,
 Zvestim slugam je govoril:
 »Vam pa hočem stalne dare
 Podeliti, ko bo cerkev
 Stala, ko bo svatba mladih
 V novi hiši se vršila.
 A naj bode skrit do leta
 Moj namen, ki ga izvedem
 Slugam zvestim vam na blagor.«

Ta obet je vshitil sluge.
 Vedeli so namreč dobro,
 Da gospod je mož beseda,
 Ki stori, kar je obljubil.

Mladca otec pa je rekel:
 »Blagoslovi Bog naj novo

Hišo to, naj pozna leta
 Gospodar in gospodinja
 Doživita v njej, pa naj bi
 Veselila se nad vnukih
 Svojih. Vam se zahvaljujem
 Za veselje tega dneva
 In za srčno gostoljubnost,
 Ktero plati Bog obilno.
 Pritrdila tem besedam
 Gospodinja je njegova.
 Trinko, stari stric, je tudi
 Bil vesel in sprožil šalo.
 Marsiktero, da objemal
 Srčen smeh je družbo gostno.
 Radi suknje izgubljene
 Dražili so ga ter v šali
 Prašali ga, če jo našel
 V vitezovem je gradišču.
 »Dasi svoje nisem našel,
 Pa izbral sem boljšo; kazen
 Smrti njega je zadela,
 Ki je vzel mi lepo suknjo,
 Dasi nisem mu privoščil
 Take kazni.«

Pred večerom
 Poslovivši se presrčno,
 Ljubi gostje so razšli se,
 A v spominu jim ostala
 Dolgo še je gostba v hiši
 Novi.

Stari Srečko kmalu
 Nagrmadil je za stavbo
 Cerkve male, a primerne
 Mali srenji, vse gradivo.
 Delo mu je dobro teklo.
 Les imel je v temnih gozdih,

Spravljaj ga je dol na žago
 Pri domačem mlinu. S sela
 Briškega je kamnoseke,
 Iz Čedad pa tesarje
 Na ta dela vsa poklical.
 Klésali so kamnoseki,
 In tesáli so tesarji
 Od jeseni tja do trde
 Zime. V Vidmu je naročil
 Lep Altar za cerkev novo,
 Lepo sliko jej patrona.
 Vse pribavil je umetnik
 Živopisec in je kupil

Vso opravo še potrebno
 Za obrede v novi cerkvi .
 Krstni kamen pa, na katerem
 Vnuke bodo vse krstili,
 Najspretnější je izsklesal
 Briški mojster tja do zime.
 V zimi slabi je pregledal
 Temelj grada, dal podpreti
 Z zidom novim, kjer biló je
 Silno treba podzidanja,
 Da ne bode v skrbi, da se
 Ne razruši grad že sivi,
 Da jih v grobljah ne pokoplje.

XXVII.

Od kod pa prihajaš
Ljubezen mogočna,
Ki zbiraš in spajaš
Vsa ljudstva v enoto,
V človeštva jih, močna,
Zvezuješ celoto,
Vsak národ navajaš
Do zlate svobode,
Da članek celote dostojen ž njo bode?

Družine ti vstvarjaš,
Z nezlomno vsesilo
Med mladcem, mladenko
Rahlobno in tenko
Zapletaš vezilo,
Srečo obema podarjaš.
Ti, ki nikdar ne umiraš,
Od kod pa izviraš?

Ti večne si iskra ljubezni,
Ki veže mogočne svetove
V soglasno, prečudno enoto,
V lepo jih spaja celoto,
V reda jih sklepa okove
Ter v skladno služitev jih stavi.

Da človek ni vnet
 Nebeške te iskre,
 Kaj bil bi ta svet?

Prazen dobrote,
 Prazen lepote,
 Grdo torišče
 Sebičnega dela,
 Temno grobišče
 Brez vrela
 Veselja,
 Suha puščava
 Brez vode hladilne,
 Živenje delilne,
 Mrtva dobrava
 Brez krasa zelenja,
 Brez ptičev čvrlenja.

Ti sila mogočna
 Nebeške žarkobe,
 Ti vsikdar boš močna,
 Ne strô te trohnobe.
 Ne zgineš,
 Ne mineš,
 Doklédar svet v svojem bo tiru
 Nosila boš srečo, dobrosti
 Človeštvu, nebeške radosti,
 Boš branila tuge ga vsake,
 Pospešiš mu trudne korake
 K neusušnemu, večnemu viru
 Vsevidne, neskončne ljubavi.
 Naj človek na veke te slavi!

Bližal z nova se je lepi
 Čas spomladi, ki radosti
 V srcih vzbujala. Dole, hribe
 Plašč zeleni je pokrival,
 Ko dospeli vsi so sluge
 K Srečku, da mu pomočniki
 Ob selitvi bodo v novo
 Hišo z grada, ki otok je
 Dičil sredi jezerine.
 Srečko bil se je prepričal,
 Da so stene v novi hiši
 Vse že suhe; saj odpiral
 Okna vsak je dan po zimi,
 Ko so mili solnčni žarki
 Sipali se v njo prijazno
 Pa se ž njimi suhi veter,
 Pihljajoči s Krna, družil
 V presušilnem stene delu.
 Solnčni žarki, suhi vetri
 Posušili so še polje
 Med goloba staje ino
 Novo hišo se širečo.
 Površina te kotline
 V plašč zeleni bujne trave
 Kmalu se je vsa zavila.

Lahko sluge so prenesli
 Vse pohištvo v novo hišo
 Postavlja je na mesta,
 V to prikladna, kos za kosom
 Po naredbah gospodinje
 Ino njene hčerke Vide.

Med tem delom na ognjišči
 Novem ogenj je zašvigal .
 Vžgala ga je hitra Vida,
 Priskrbela trudnim slugam
 Prepotrebno okrepčilo.

Ko je bilo dokončano
 Preselitve mudno delo,
 Zbral je v izbi lepi
 Oče Srečko pridne sluge
 Ter je ž njimi, se spomnivši
 Njega, ki pač vse podelja,
 Kar uživa človek, sel za mizo
 Ter veselo po jedilih
 Segal, ki jih brhka Vida
 Vkušno vsa je priredila,
 Da so šla jim v slast. Marljiva
 Gospodinja je prisledla
 Z Vido ter se veselila
 Z radostljivo vso družino.

Po obedu dovršenem
 Rekel Srečko je Golobu
 Slugi: »Pojdi po zidarje,
 Ki so hišo zidali, ti
 Zidali še cerkev bodo.
 Ko končana bode stavba,
 Pojdem prosit v Staro mesto,
 Da duhovstvo stolno pošlje
 Župnika nam iz Šempetra
 Ob Nediži blagoslavljat
 Novo cerkev, ki bo stala
 Tam na bližnjem lepem hribu.
 Potoval bo z mano Šturem,
 Ker prestar sem, da bi hodil
 Sam v še precej daljno mesto.«

Šel Golob je po zidarje
 Ter pripeljal jih že drugi
 Dan. Lotili so se brzo
 Stavbe. Sluge gospodarja
 Na tem delu niso križem
 Rôk držali; hitro pač je
 Stavba rastla. Predno mesec

Drugič je svoj rog pokazal,
Cerkev stala je gotova.

Šel vesel je oče Srečko
V Staro mesto zbor duhovnih
Prosit, da naj župnika mu
Iz Šempetra pošlje, cerkev
Blagoslavljat novo. Šel je
Na povratku tega prosit,
Naj za Vido ino Cvetka
Vse oklice tri obavi,
Da bo mogel brez ovire
V novi cerkvi kar po prvi
Sveti maši darovani
V sveti zakon deti hčerko
Ino Cvetka, ki za zeta
Pride v hišo. Dal mu pismo
Od cerkvene je oblasti,
Kterim bil je pooblaščen,
Da to cerkev blagoslovi. —
Ustanovil je z duhovnom
Dan in uro za slovesnost
Ter se vrnil zadovoljen
Na svoj dom, kder hčer in mater
Skrb za njega je morila,
Da li potom ni mu morda
Zla ničesa se zgodilo,
Da li šturem, ga spremljaše,
Nanj ni skrbno pazil.

Vnidši

V hišo svojo je odredil,
Da naj cerkev se okraši
Smrečjem, naj pod slavolokom
Pojde župnik v novo hišo
Ino v novo cerkev, naj se
Hiša čisto vsa olupša
Od pritličja do podstrešja,

Da se slednji gost bo divil
Nje krasoti, nje čistoči.

Ko prišel je ženin, mu je
Srečko rekel, da se cerkev
Drugi dan po mali maši
Blagoslovi ter da isti
Dan poroka njiju bode.
»To je župnik sam odredil,
Skrbi torej, da imel boš
Za poroko vse potrebne
Spise v rokah pa naprosi
Starše, brata in vse znance,
Ki so hrabro nam pomogli,
Da odbit je tolováj bil,
Na veselo dvojno slavnost,
Naj se bodo radovali
Oni z nami, mi pa ž njimi.«

Radovanjem je poslušal
Ženin Cvetko preprijetne
Te besede pa odvrnil:
»Spise vse je že pripravil
Oče moj, in v redu bode
Vse, kar treba, da hvaležno
Sprejem srečo iz dobrotnih
Vaših rok za vse življenje
Odločilno. Hvalo srčno
Vam izrekam ter vas prosim,
Dovolite, da povabim
Dvajset ljubih mi sodrugov
Ino strica Trinko pa še
Topolovca lovca v svate.

»Stori, kakor ti je drago.«
Rekel mu je otec Srečko
Pa naznanil tudi slugam
Dan, na katerem blagoslov se
Dade sveti novi cerkvi

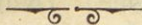
In poroka bode častna
Vide ljube z vrlim Cvetkom.

Cvetko se je brž domenil
Z Vido ino njeno majko
Radovoljno o bližnjih svatih
Ter domov je šel veselo
Pravil ljubim svojim staršem,
Kar je otec Srečko rekel,
In naprosil nju in brata,
Da na pir bi ga sprovedli,
Pir veseli, srečonosni.
Drûge ljube je naprosil,
Naj storé mu te radosti,
Da dospejo kakor svatje
Na veselje ženitvanjsko
V novo hišo tasta Srečka,
Ki jih željno pričakuje.

Vsi so radi se odzvali,
Vsak hotel bi priča biti
Te njegove sreče nove,
Vsak je htel se veseliti
Ž njim in z novo mu družino.

Strica Trinka in soseda
Marka pa je sprosil, da bi
Htela njemu druga biti
Na poroki pa na knjigi,
Ki jo vodi o porokah
Župnik, priči stalne sreče.

Rada sta mu Marko, Trinko
Obečala to poslužbo.
Stopal Cvetko je vzradoščen
K otcu svoje verenice
Pa je njemu in novici
Ino njeni majki pravil,
Da sta sosed Marko, striček
Trinko rada obečala,
Da za priči bosta v cerkvi
Na poroki in na knjigi,
Da sodrugi vsi dospejo
Kakor svatje na veselje.
Zadovoljno je poslušal
Otec Srečko te besede
In odredil brez zamude
Vse potrebno je za svate.

XXVIII.

Dan pred svatbo je naročil
Srečko Šturmu in Golobu,
Da naj gresta z Belcem čilim
Do Šempetra ob Nediži,
Da zajaše župnik Belca
Gor na Livek. — Zval tako je
Naselbino novo Srečko,
Ker votlina jezerinska
Vsa bilà je livku slična,
Ki od tod je lil vodovje
Na polnočno stran in južno.
Naj prispejo pomočniki
Ž njim na sveta opravila
In družici, ki je Vida
Naprosila ju pismo.
Ž njo ste v šolo vkup hodile,
Boste torej tudi one
Priči svatbe součenke.
Srčno rade ste družici
Povabilu se odzvale.

Dan pred svatbo pozno v mraku
Sivi župnik s pomočniki,
Dve družici in z Golobom
Zvesti Šturem so prispeli
Na visoki Livek. Župnik
Bil se precej je zakasnil.
Čakali so nanj v Šempetru,
Da končal je svet opravke.
Isti dan je namreč spremljal

Na počitek vekovečni
Samotarja, ki je Zader
S križaniki bil napadel,
A potem pa v vilenici
Nepretržno premišljal,
Da na svetu nima človek
Doma, nima sreče prave,
Da mu dom je pravi onstran
Solnca, da le tam zasije
Prava sreča mu za vedno.

Vsi v družini so sprejeli
Župnika in spremljevalce
Srčno. Srečko po večerji
Vljudno je po redu trudne
Župnika in pomočnike
Spat odvedel, a na zadnje
Spremila je na počitek
Dve družici Vida ter ju
Barala pač po vsem, kar ste
Doživele od razstanka.

One dve pa sta zvedavo
Prašale jo o mladoženji,
O družini vsej njegovi,
In kakó sta se spoznala.

Ženih z otcem, majko, bratom,
Z Markom, Trinkom in s sodrug
Šel je z doma še pred zoro
Dne poroke zaželjene,
Da prišel bi še za hlada

Pravočasno v novo hišo
 Tastovo na hribu. Srčen
 Bil pozdrav je mater, otcev,
 Ljubeznive verenice
 Ino Cvetka, vseh žarečih
 Od veselja. Trinko, Marko,
 Drugi svatje sèm dospeli,
 Po pozdravih srčnih mizo
 Obložili so z darovi,
 Ki v spomin na srečne svatbe
 Dan naj bodo. Vsem darilcem
 Mlada rekla je novica
 Srčno hvalo. Župnik pa se
 S pomočniki je pripravljal
 Proti cerkvi; vse je vabil,
 Da za njim bi šli do cerkve,
 Čim nadene si obleko
 Uredovno; da obredje
 Blagoslova cerkve dolgo
 Traja, da se s peto mašo
 Vse zvrši in da poroka
 Bo po maši, je opomnil.

Pred odhodom v cerkev zval je
 Otec Srečko svojo ženo,
 Vido s Cvetkom, otca mater
 Cvetka v stransko izbo svojo,
 Pa je Vidi to besedil:

»Dosihdob si, bivši naša,
 Z nami mirno zmer živela,
 Kedar vrneš se iz cerkve,
 Začne novo ti življenje.
 Moževa boš bolj no naša,
 Ž njim delila boš veselje,
 Ali tudi razne tuge.
 Ni živjenja brez nadloge.
 Samosvoja več ne bodeš,

Kakor v naju skrbnem varstvu,
 Brez skrbi ne boš živela
 V vsem življenji več nikoli.
 Ker oči se moje, majke
 V kratkem času že zaprejo
 V večno spanje, bi biló mi
 Pač pri srcu hudo zdaj, ko
 Dam možu te v varstvo, da bi
 Ne spoznal bil, da je vzgojen
 V strahu božjem. Zlatim srcem
 Tebe ljubi on iskreno.
 Dobri Bog naj vama dade
 Svete svoje blagoslove,
 Kakor rada jih deliva
 Jaz in mati v tem trenutku,
 Odločilnem za življenje.«

Vlile solze so se majki,
 Dala hčerki je poljube
 Srčen; vlile so se solze
 Tudi Vidi pa je otca
 V roke, v lice celovala.

Ganjen bil je dobri ženin
 Po besedah, ki jih zdaj je
 Slišal, pa je tem pristavil:

»Oče ino majka ljube
 Vide moje! Dokič bodem
 Dihal, bom za hčerko vašo,
 Ki mi danes bode žena,
 Bolj skrbél, no za zenice
 Svoje.«

»Čisto nič ne dvomim,«
 Rekla mati je njegova,
 »Da kar praviš, tudi izpolniš,
 Saj ti bode brhka Vida
 Dobrosrčna mila žena.
 Nje očesi ste prozorni

Rahločutne duše okni.
 Osrečivna le miloba,
 Kakor vidim, ž nju se siplje,
 Bog naj torej blagoslove
 Vselej lije nad obema!«

To izrekši svoji snahi
 Srčen dala je poljube.

Te besede svoje žene
 Njezin mož je rad zahvalil.

V cerkev šli so svečeniki,
 Mladi, stari vsi po vrsti
 V lepem redu, ki določil
 Starejšina ga je Trinko,
 Par za parom, drûg z novico,
 Ženih z mlado tovaršico,
 Drugi zopet drûg z družico
 In za njimi v črnih plaščih
 Dičnih svatov lepa rajda.

V tem je dekla najstarejša
 Spretno, hiši v čast, priprave
 Za kosilo dobro vedla.
 Matere ni hišne trla
 Skrb nobena, da obèd se
 Pravočasno ne pripravi
 Za predrage razne goste.
 Ko je Cvetko peljal ženo
 Po obredih dovršenih,
 Po končani sveti maši
 In poroki sam iz cerkve,
 Ste žareli lici njemu
 In nevesti sreče mlade.

Čim dospela vsa je družba
 V novo hišo, paru mladih
 Vsak izrekel je čestitke,
 Srčnočutne. Skrbna mati
 Pa je brzo po priходу

V hišo stope obrnila
 V kuhinjo, že vso dišečo
 Kaj prijetno po pečenkah,
 In ozrši se v izbano,
 Če za jelo svatbeno je
 Vse že v redu, zaprosila
 Starejšino, strica Trinka,
 Naj razredi razne goste
 Po starosti, dostojanstvu
 Za obilno, dolgo mizo.
 Rad storil je, rad to uslugo
 Gospodinji starejšina.

Ko so svatje pokrotili
 Že nestrpne si želodçe
 Vkusnim jelom, starim vinom
 Cividinom, vstal je župnik,
 Mož prečastni, dal umeti
 Da govór bi rad jim sprožil.
 Brž nastala je tišina
 In pozornost na besede,
 Ki govoril jih bo župnik.

Kakor vali po Nediži
 Tekle krepke so besede
 Župniku iz duše čiste
 In ostale vsem v spominu:
 »Blagoslovil sem vam danes.
 Cerkev, ki jo je gostitelj
 Naš sezidal. Blagoslov naj
 Božji izliva nanj se ino
 Na družino vso njegovo
 In izlasti na noviča
 Obadva, ki v njej sta prva
 Za življenje vse sklenila
 Sveti zakon. Bog darove
 Vse naj siplje v nju naročje
 Njiju majke, otca; zdravi

V stalni sreči naj živijo,
 Naj se mladih veselijo
 Lepe sreče, še do skrajne
 Meje let, ki jih doseči
 Človek more. — Bog vse živi!
 Dvignili so se pa pili
 Vsi z veseljem na novičev
 In na starih prečastitih
 Zdravje ino stalno srečo.«

Hvalo srčno je v imenu
 Svojim ženin in novice
 Župniku in vsem izrekel
 Za voščila srčna lepa.

Vzel besedo zdaj je Srečko
 Pa je rekel: »Srčno hvalo
 Naj gospodu župniku, ki
 Ni ne truda, ne potí se
 Bal težavne gor na Livek,
 Kar spodobi se, izrekam
 Prvič. Srčna pa voščila
 Vračam, da bi ga ohranil
 Bog, še mnogo let v koristi
 Naše župe. — Pomočnikom
 Častnim bodi tudi hvala,
 Da na Livek so dospeli
 Ne brez truda. Gostom drugim
 In družicam milim bodi
 Tudi srčna hvala, da so
 Došli nam na čast, veselje.
 Kako hvalo pa bi rekel
 Prečastiti majki ljubi
 Zetovi pa njega otcu,
 Da hotela sta nam sina
 Dati? Njega pač dobili
 Nikdar ne bi brez pomoči
 Hlapcev bili, ko je vitez

Tolovajski nas napadel,
 Ter hotèl nam s silo hčerko
 Za-se na svoj grad odvesti.
 Njih zvestobi ni enake. —
 V last od mene naj dobode,
 Kar do zdaj je vsak užival,
 Stajo ino v njej živino,
 Senožeti, gozde, kar jih
 Vsak pri svoji staji sekal
 In kosil je, pod pogojem,
 Da skrbeli boste služno
 Vsi enako in za cerkev
 In za hrano svečenika,
 Stanovanje mu dostojno,
 Ako kàptol nam ga pošlje.
 Župnika pa prosim vljudno,
 Da pripošlje nam pisarja,
 Kí po starem običaju
 Naj vse to nam zabeleži.«

Vstali sluge so, zagnali
 Krik pozdrava gospodarju
 In veselja in zahvale
 Za dobroto jim storjeno.

Šel je župnik s pomočniki,
 Šli družici skupaj z njimi
 Še za časa na Šempeter.

Gostje so se poslovili
 Srčno. Otec Cvetkov, mati,
 Sin še mlajši, Ivan, z njimi,
 Šli so vsi na dom veseli.

Mnogo let sta še živela
 Stari Srečko ino žena,
 Veselé se sreče hčerke
 Ljube ino zeta, ki je
 Dobrosrčen vedno bival,
 Pa i zdravja krepkih vnukov.

NARODNA IN UNIVERZITETNA
KNJIŽNICA

CS1803

00000222562

